

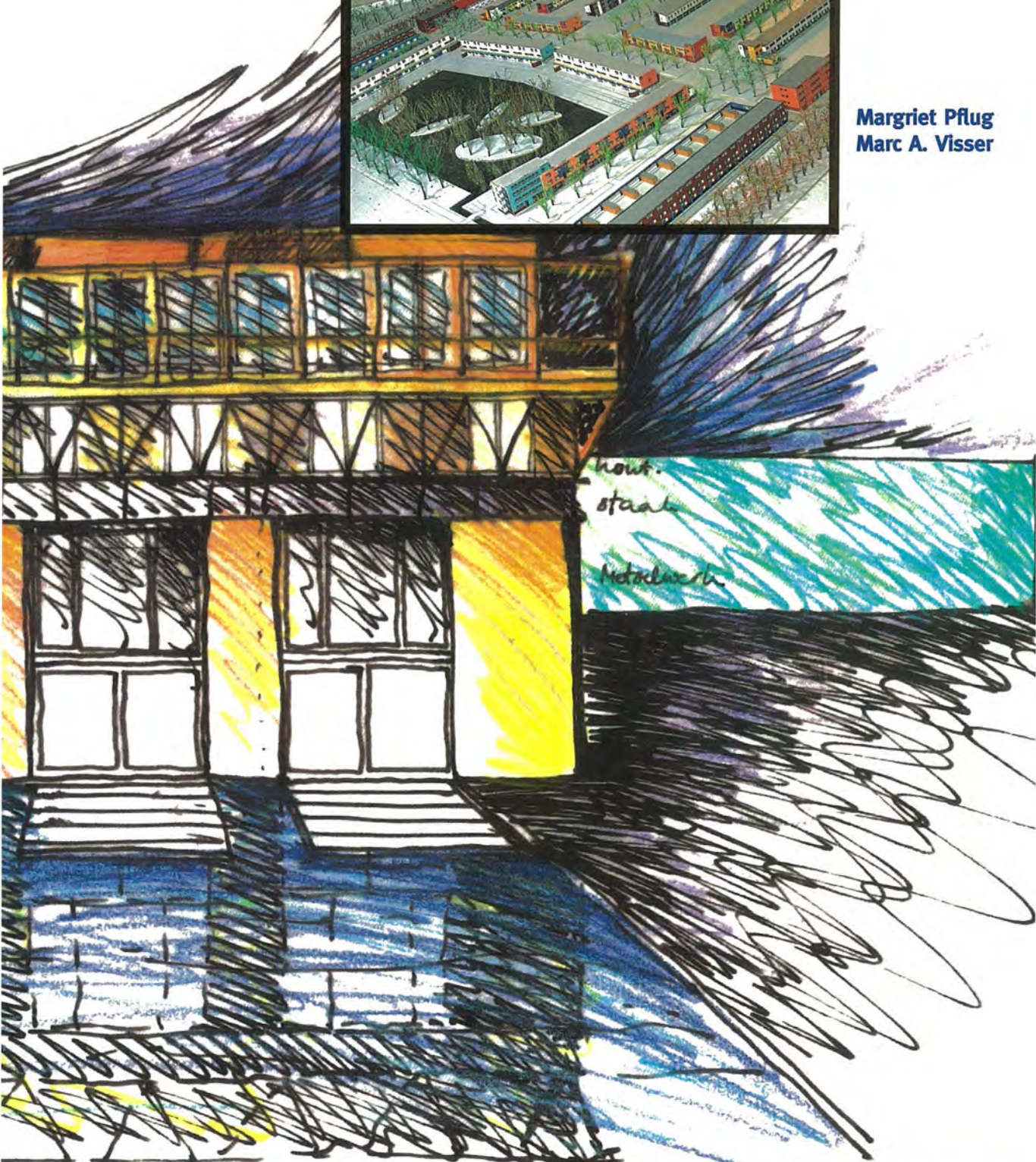
VOORBEELDPROJECT

Regenboogbuurt

ALMERE



Margriet Pflug
Marc A. Visser



hout.
staal
betonwerk

Stedebouw en Kleur

REGO

~~A.~~

Stedebouw en Kleur
Voorbeeldproject Regenboogbuurt Almere

Stedebouw en Kleur

Voorbeeldproject Regenboogbuurt Almere

Margriet Pflug
Marc A. Visser

Deze publikatie werd samengesteld in opdracht van het Grondbedrijf en de Dienst Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting en Milieu van de Gemeente Almere en is (mede) tot stand gekomen dankzij subsidie van het Stimuleringsfonds voor Architectuur

Met dank aan alle betrokken medewerkers van de gemeente Almere; in het bijzonder Hans Laumanns en Henk de Boer voor hun inspirerende bijdrage

©1995 architectuurMANAGEMENT, Amsterdam en Uitgeverij THOTH,
Prins Hendriklaan 13, 1404 AS Bussum

Tekst en samenstelling Margriet Pflug en Marc A. Visser

Met bijdragen van Heide Hinterthür en Cor Wagenaar

Voor de beschrijving en de illustraties van de projecten is een keuze gemaakt uit door de ontwerpers aangeleverd materiaal

De illustraties zijn afkomstig uit de archieven van

Cor Wagenaar, Heide Hinterthür, Dienst RVM Almere, Floor van Dusseldorp, Henk de Boer, Alle Hosper, Rijnier Nijland, Pim Köther, Jan Derwig (pag. 35), Ger van der Vlugt (omslagdia) en de architecten

Omslagillustratie Liesbeth van der Pol

Engelse vertaling Michael O'Loughlin, Amsterdam

Grafische vormgeving Hans Lemmens/XID, Amsterdam

Druk Veenman Drukkers, Wageningen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van Uitgeverij THOTH, Prins Hendriklaan 13, 1404 AS Bussum

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from THOTH Publishers, Prins Hendriklaan 13, 1404 AS Bussum, the Netherlands

ISBN 90 6868 115 X /NUGI 655, 923

7	VOORWOORD <i>Sietske van Oogen</i>
8	INLEIDING
10	ENGELSE SAMENVATTING / ENGLISH SUMMARY
14	TRADITIE De dynamiek van het kleurgebruik <i>Cor Wagenaar</i> 14 Stedebouw als ambacht <i>Heide Hinterthür</i> 18
23	HET PROCES vooraf 23 - organiseren 25 - ideeën genereren 26 - inspireren, selecteren, reglementeren 27 - evolutie kleurenschema voor de Regenboogbuurt 30 - draagvlak en presentatie 34 - beheren en implementeren 36 - conclusie 38
40	BIJLAGEN procesgang woningbouwprojecten Almere 40 themastudie stedebouw 42 themastudie landschap 43 themastudie kleur 44 het ontwikkelingsplan 45 programma's van eisen/stedebouwkundige randvoorwaarden 46 eerste kleurenschema (eind 1992) 48 tweede kleurenschema (december 1993) 49 derde kleurenschema (mei 1994) 50 vierde kleurenschema (augustus 1994) 51 definitief kleurenschema (april 1995) 52
53	DE UITWERKING villapark 53 - middenrif 62 - vijfkwartier 67 - lage vaartse front 75

Een stad is méér dan de optelsom van het aantal woningen dat er is gebouwd. Dat beseften de ontwerpers van Almere de afgelopen achttien jaar maar al te goed. Ze gaven elk stadsdeel dan ook een zekere eigenheid mee. Op hun beurt wordt aan de wijken in deze stadsdelen niet alleen een eigen naam, maar zoveel mogelijk ook een eigen karakter verbonden. Elke wijk een eigen uitstraling. Stedebouwkundige vormgeving en architectuur geven op die manier een wijk een meerwaarde, die ook ten goede komt aan de generaties na ons.

Specifieke voorbeeldwijken heeft Almere inmiddels: de Muziekwijk en de Filmwijk, maar ook de blauwe daken in de Parkwijk en de gebogen straten van de toekomstige Danswijk trekken de aandacht. Aan de twee spraakmakende Almeerse voorbeeldwijken wordt nu een derde toegevoegd: de Regenboogbuurt in Almere-Buiten. Een woonbuurt, die zich onderscheidt door een opmerkelijke vormgeving en een voor Nederland uniek kleurgebruik.

Dit boek wil u deelgenoot maken van het ingewikkelde maar boeiende proces, dat aan de bouw van de Regenboogbuurt vooraf ging. Mijn persoonlijke wens hierbij is dat de toekomstige bewoners door de bijzondere opzet van hun wijk nog sterker bij hun woonomgeving betrokken zullen worden en er met evenveel plezier zullen wonen als de ontwerpers er in de afgelopen jaren aan hebben gewerkt.

Sietske van Oogen

Wethouder van stadsontwikkeling en ruimtelijke ordening
Almere, april 1995

In de zomer van 1991 organiseerde de Stichting Kleur Buiten in Almere een symposium over kleur in architectuur en stedenbouw. Terwijl de sprekers zich uitputten in de traditionele klaagzangen over de saaiheid en de eentonigheid in de uitbreidingsplannen van de laatste decennia, rijpte het idee een voorbeeldwijk te ontwikkelen met toepassing van sprankelende kleuren. In de discussie kreeg het idee in eerste instantie weinig respons onder de aanwezigen. Niettemin markeert deze bijeenkomst het begin van de ontwikkeling van een voor Nederland unieke wijk: de Regenboogbuurt in Almere-Buiten. Kleur als structurend stedenbouwkundig thema wordt hier voor het eerst op grote schaal toegepast; van de architectuur tot de openbare ruimte.

In deze publikatie komt de ontwikkeling en evolutie aan de orde van dit idee tot een uitgebreid en breed gedragen stelsel van nauwgezette afspraken – van rooilijnen tot kleurnummers uit de kleurenwaaier. De publikatie verschijnt op het moment dat de eerste palen voor de wijk de grond in gaan.

CONTEXT Een belangrijk thema in dit boek is het begrip ‘context’. In het vakinhoudelijke debat over architectuur en stedenbouw speelt het ‘reageren op de bestaande context’ een vooraanstaande rol. Het ontbreken van de context (bijzondere historische of landschappelijke fragmenten) is een uitdaging om op een andere manier betekenis aan nieuw stedelijk gebied te geven. Het modernistische concept van de uiteengelegde stad, waarbij wonen, werken, verkeer en recreatie van elkaar zijn gescheiden, bepaalt nog altijd in hoge mate de ruimtelijke ordeningspraktijk in Nederland. De monocultuur van de woonwijken die daaruit ontstaan, biedt doorgaans weinig aanknopingspunten voor diversiteit en variatie. In toenemende mate worden thema’s op een laagchaliger planniveau ingezet, om individuele identificatie via de woning en de woonomgeving mogelijk te maken. Thema’s worden ontleend aan de omgeving, maar ook bedacht, los van de bestaande context. Het grote voorbeeld van een dergelijke thematisering is de Amersfoortse wijk Kattenbroek, gebouwd in het begin van de jaren negentig. Stedenbouwkundige Ashok Bhalotra hanteerde bij het differentiëren van de verschillende buurtdelen uiteenlopende poëtische metaforen, zoals ‘de Verborgene Zone’, ‘het Kasteel’ en ‘de Ruïne’.

Het nieuwe land van de Flevopolders, de context van Almere, is tot op zekere hoogte een onbeschreven blad. Voor een gevarieerde stedelijke ontwikkeling biedt de structuur van het polderlandschap weinig houvast. In theorie liggen alle mogelijkheden nog open. Almere heeft dit gegeven opgevat als een uitdaging om aanleidingen te creëren voor het ontstaan van gevarieerde woonmilieus. Op zoek naar aanknopingspunten voor de Regenboogbuurt in Almere-Buiten is gekozen voor een combinatie van omgevingskenmerken en bedachte thema’s. De stedenbouwkundige opzet reageert op de situering van de wijk in het stadsplan van Almere en haalt het

omringende agrarische landschap binnen. Het bedachte thema 'kleur' in samenhang met het thema 'openbare ruimte' creëert enerzijds aanleidingen voor de differentiatie van woonmilieus en verleent anderzijds samenhang aan de wijk als geheel. Vooral ook omdat de kleuren van het bomen- en struikenassortiment, de kleuren van de openbare ruimte en de kleuren van de architectuur onderling samenhangen en op elkaar reageren.

OPZET VAN HET BOEK Allereerst wordt in twee inleidende essays stilgestaan bij de historische en actuele context waarbinnen het kleurconcept voor de Regenboogbuurt is te situeren. De Groningse architectuurhistoricus Wagenaar stelt in zijn essay dat Nederland nauwelijks een traditie kent van kleurgebruik in architectuur en stede­bouw, in tegenstelling tot landen in Oost- en Zuid-Europa. In dit opzicht is de Regenboogbuurt een moedige poging boven het alledaagse uit te stijgen. Wie met kleur gaat werken komt voor dilemma's te staan. In het buitenland zijn verschillende theorieën ontwikkeld die behulpzaam zijn bij het oplossen daarvan. De Hongaar Nemcsics ontwikkelde op basis van zijn kleurtheorie opmerkelijke opvattingen over het gebruik van kleur in architectuur en stede­bouw. Volgens hem geeft kleur uitdrukking aan de modieuze preferenties van mensen in een bepaalde fase van de geschiedenis. Vanuit deze stellingname heeft Nemcsics een samenhangend kleurenschema ontworpen voor Buda, los van eerdere historische schema's. Het essay is op te vatten als een relativering van de drang een eenmaal ontwikkeld kleurenpalet tot in eeuwigheid vast te leggen, zoals in de Regenboogbuurt in Almere-Buiten wordt geprobeerd.

Architecte en kleuradviseur Heide Hinterthür betoogt op basis van haar ervaringen bij de renovatie van Pendrecht in Rotterdam dat kleur en textuur van de bebouwing onlosmakelijk met de beplanting en de inrichting van de openbare ruimte verbonden dient te zijn. Door veranderingen in de groenvoorzieningen raakte deze buurt 'visueel' uit balans. Het subtiele evenwicht in Pendrecht tussen vorm, kleur en textuur van de bebouwing enerzijds, en de gekozen beplantingen anderzijds vroeg om een uiterst zorgvuldige kleur-, materiaal- en boomkeuze bij de renovatie.

Het volgende hoofdstuk geeft een nauwgezette beschrijving van het ontwikkelingsproces van de Regenboogbuurt, tot het moment dat de plannen ingediend zijn voor een bouwvergunning. Het sluit af met enkele aanbevelingen die als inspiratiebron kunnen dienen voor plannenmakers in andere gemeenten. In het laatste hoofdstuk worden de uitwerkingen gepresenteerd die door de verschillende architecten werden gegeven aan hun opgave.

This publication gives a meticulous description of how the design of a special residential neighbourhood in Almere, the new town in the Flevo-polder, came into being. The new land, which the Dutch won from the Zuiderzee in the 1960s, is slowly but surely becoming urbanized. In 1994 the city of Almere passed a magical border with the birth of the hundred thousandth inhabitant. This book aims – at least from the angle of the creation of expansion suburbs – to reflect the state of the art in Dutch urban design. A discipline which can boast a long and solid tradition but which in the last two decades seemed to have surrendered its primacy in designing cities. The book is appearing at a moment when there is a revitalization of, and increasing interest in, the discipline of urban design. This is not remarkable as such, because now that the economy is on the move there is once again room to tackle big infrastructural projects. The programme for the coming ten years embraces the construction of about 1 million new dwellings, 80% of which will have to be realized in the Randstad (operation Vinex). Finally, with the implementation of the Government Policy Document ‘Ruimte voor architectuur’ (Space for Architecture) a stimulating architectural climate has been created in the Netherlands, with a richly varied cultural infrastructure of funds, architectural institutions and local initiatives.

In the short period of its existence the municipality of Almere has been able to build up a reputation for innovation in architecture, through its drive to be always to the fore. Typical in this respect is that the national day of architecture (on and around 1 July) is always celebrated a week earlier in Almere.

With initiatives aimed at the public at large, such as the Fantasy, the Reality, the Music and the Movie neighbourhoods, they continually live up to the potential of a municipality which in Dutch terms occupies a privileged position. After all, the municipality is itself owner of the ‘virgin and unpolluted land’ and is one of the fastest growing municipalities in the Netherlands.

CONTEXT An important theme in this book is the concept of ‘context’. In the professional debate on architecture and town planning a leading role is played by ‘reacting to the existing context’. When context (special historical or landscape fragments) is more or less lacking, the challenge is to give meaning in another way to a new urban area. The modernist concept of the zoned city, where housing, work, travel and leisure are separated from each other, still determines to a high degree the practice of spatial planning in the Netherlands. The monoculture of the residential suburbs which this created generally offers few points of departure for diversity and variation. Therefore, on a urban design level themes are increasingly being applied to meet the need of the current housing consumer for opportunities to acquire an identity through the dwelling and the housing environment. Themes are derived from the environment, but also invented, free of the existing context. The great model of such a thematization is the Amersfoort neighbourhood of Kattenbroek, built at the beginning of the 1990s. In differentiating the various parts of the neighbourhood the urban designer Ashok Bhalotra used diverse poetic metaphors, such as the ‘Hidden Zone’, ‘the Mask’, and ‘the Ruin’.

THEME: COLOUR In the Summer of 1991 the Stichting Kleur Buiten organized a symposium in Corrosia in Almere-Haven on colour in architecture and urban design. This gathering marks the beginning of the development of a neighbourhood which is unique in the Netherlands: the Rainbow neighbourhood in Almere-Buiten. Here, colour is applied for the first time on a large scale as a structuring urban design principle.

In his essay, the Groningen architectural historian Cor Wagenaar states that in contrast to countries in eastern and southern Europe, the Netherlands has hardly any tradition of using colour in architecture and urban design. He argues that anyone working with colour is faced by dilemmas. In other countries various theories have been developed which are useful in solving them. For example, on the basis of his colour theory (coloroid) the Hungarian Nemcsics developed a number of striking ideas on the use of colour in architecture and town planning. According to him colour always has to refer to the people of the present. Colour expresses the preferences of people in a particular phase of history. The essay calls into question the drive to fix for eternity a colour palette once it has been developed. On the basis of her experiences in the renovation of Pendrecht (designed by Lotte Stam Beese in 1949) architect and colour advisor Heide Hinterthür argues that the colour and texture of the buildings should be indissolubly bound up with the landscape architecture and the layout of the public space. When the greenery was changed in the context of a process of renovation the neighbourhood was 'visually' knocked off balance. The subtle balance in Pendrecht between form, colour and texture of the buildings on the one hand and the types of trees and greenery chosen on the other, demanded an extremely careful choice of colour, material, and trees in the renovation.

RAINBOW NEIGHBOURHOOD The Rainbow neighbourhood is the first part of the new residential area of Almere-Buiten-Midden and is located to the south of the Amsterdam-Almere-Lelystad railway line. The neighbourhood is surrounded on three sides by green zones: in the north by a broad green boulevard, in the west by a park and in the south by the banks of the Lage Vaart along which stand a few poplars. To the east the Rainbow neighbourhood is bordered by a main road which branches onto the motorway linking the Randstad to the North of the Netherlands. In the 74 hectares of the Rainbow area, more than 2,000 dwellings for about 5,000 inhabitants will be built in six different price classes (from social rental dwellings to detached villas).

Why was colour chosen as theme? There are various arguments which can be put forward, as well the aspect already mentioned that the municipality likes to be to the fore in new developments.

The various stages of building in the already completed Almere-Buiten-West show very well that in new Dutch housing a radical shift is already taking place in the relation between subsidized housing and housing built by market forces. Whereas social housing used to form the backbone of a neighbourhood, its share has now dropped to below the 30%. This shift is expressed above all in the public space: the tendency is towards less public greenery and more expendable ground.

This shift in market relations forces municipalities to find new methods of guaranteeing quality in the public domain especially. Nineteen developers and twenty-six architects were involved in the building of the Rainbow neighbourhood, a figure not unusual for Dutch practice. If they are only interested in their own partial projects then there is a danger that at the neighbourhood or district level, cohesion will disappear. This can eventually lead to inhabitants no longer feeling responsible and the neighbourhood ultimately entering on a downward spiral.

In response to this development the municipality of Almere has given the urban design discipline a more leading role. Supervision, instead of the drawing up of rough limiting conditions, within which market forces elaborate their plans. Use of colour as a structuring principle turned out to be a sure means of enforcing mutual collaboration between architects during the design and building process and of guaranteeing a certain dependence on the urban design supervisor.

SPECIAL WORKING METHOD The application of colour as a theme is not a simple task and demands a special working method. In order to realize the ambitious and exceptional objectives a strong involvement is needed throughout the entire period of the project. 'The unusual demands an unusual working method'. Throughout the entire developmental process, a certain tension between the standard procedure and an unusual working method in line with the formulated ambitions, has remained tangible.

During the development of the Rainbow neighbourhood, on a number of points the standard procedure was given an unusual implementation. At an extremely early stage images were developed to lend weight to the ambitions for the Rainbow neighbourhood. Three outside experts (urban designer Henk de Boer, landscape architect Alle Hosper and artist/colour expert Floor van Dusseldorp) were commissioned to come up with ideas, through studies of themes, for the elaboration of the theme of 'colour'. In order to get inspiration some excursions were organized to Marne la Vallée (near Paris) and projects by Bruno Taut in Berlin. A social basis and support for the ideas was generated through organizing various events and exhibitions. An important role was played here by the town council declaring the Rainbow neighbourhood to be a model project (in the Muziekwijk and Filmwijk series).

THEME STUDIES In his town planning theme study, De Boer, in collaboration with Gerrit Eenkhorn (the municipality's urban designer) produced a main design on the basis of the principle of 'homogenous districts in a heterogeneous neighbourhood'.

De Boer divides the area roughly into four quadrants. By means of a centrally located green wedge in the north-south axis the neighbourhood is opened up to the polder landscape and an eastern and western part are created. In contrast to the central canal so characteristic of Almere-Buiten, in collaboration with Alle Hosper he introduced two central ponds. In the western part a romantic pond and in the eastern part a formal rectangular pond. In the western part (the 'Villa park') there are undulating avenues which link up with the park. A zone with court typology (the 'Middenrif') is the transition to the wedge-shaped 'Kier'. In the north-eastern 'Vijverkwartier' (Pond quarter) he designed a sort of superblock (also called the Fort) and in the southeastern part ('Lage Vaartse Front') a fanning out mixed typology of rows, courts and a number of high tower blocks on the canal. The typologies chosen also arise from the programme. The positioning of the school and the local supermarket and the course of the bus line create series of points of departure for a differentiated development on the architectural level.

In the thematic studies by landscape architect Alle Hosper the extent to which the public space in general and the greenery used in the space in particular, can contribute to the character and the atmosphere of the Rainbow neighbourhood, is investigated. The starting point is the emphasizing and clarification of the differences between the housing environments, where the different sorts of public spaces such as parks, green strips, gardens and avenues are again given their own meaning. According to Hosper strong means are needed to distin-

guish places from each other in the monoculture of a residential neighbourhood. A careful choice of the greenery can reinforce the urban structure.

In the study by colour expert and artist Floor van Dusseldorp, points of departure are sought for developing the Rainbow neighbourhood into a neighbourhood where the use of colour and material plays a structural role. From the landscape, accompanied by buildings whose colour changes along the wedge, there is a view of the train which moves through the landscape like a yellow bell. Van Dusseldorp's suggestions are aimed at reinforcing this perspectivist image. The strongly accentuated colours along the busy northern boundary road and railway line in the north merge into sandy colours in the south along the Lage Vaart. With those sandy whites the city presents itself as something artificial with regard to the landscape. The colours have been chosen in contrast to the landscape. The study argues for fixing the palette for the Rainbow neighbourhood as if it were the composition of a painting.

ELABORATION At various stages, and then particularly with regard to the colour scheme, new versions of the plan have been produced. Each stage embodies a successive step in the quest for a balanced composition. These changes can very much be ascribed to the completion of the urban design as that has been produced by the various architects. In the Villapark and Middenrif especially the architects could react relatively independently to the prescribed colours. In his design for example, Sjoerd Soeters modified the prescribed blue with various shades of blue, turquoise and green. Cees Nagelkerke was inspired by the car: he chose a façade material in which the colour of the parked cars is reflected. Liesbeth van der Pol's red court refers to Indian palaces surrounded by a defensive fort. On the other hand, colour has no influence on Aldo van Eyck's design. He interpreted the façade colour as an abstract urban design task, as a superficial layer. In the northeastern Vijverkwartier fierce discussions were occasionally needed in order to bring about mutual attunement of the various building projects and colours. Jeroen Geurst especially played a central role in this. It is striking that with an occasional exception, there was little discussion on the urban design typology. Apart from a small number of modifications De Boer's design has remained virtually intact. Nor was there much opposition from the project developers involved, while on many fronts their use of material and colour was prescribed by the municipality.

Gradually the initiators of the Rainbow neighbourhood discovered that the theme of colour has to be supported by a number of subthemes. Firstly, it was decided to prescribe flat roofs for most of the buildings; the colour of the roofs covered with tiles would otherwise play too dominant a role in the colour perception of the neighbourhood. In order to guide the sensitive transition between private buildings and the public space, black fences were prescribed throughout the neighbourhood as plot boundary. In purchase contracts with future inhabitants it was laid down via a so-called perpetual clause that the colour of the dwelling may not be changed in the future. Nobody foresaw in advance the scale of the measures and the package of agreements required to really put colour on the neighbourhood. Through the personal effort of the parties involved, even before the first pile has been driven into the ground the Rainbow neighbourhood in Almere has become a monument of colour. And that is unusual in a country where until now there has been no tradition worth mentioning of colour in urban design. In this way the model project Rainbow neighbourhood has not just added value to Almere, it also lends a new impetus to the discussion in the Dutch profession on how to meet the social demand to give more colour to the built environment.

De dynamiek van het kleurgebruik

Cor Wagenaar

De nieuwe Regenboogbuurt in Almere past in de traditie van spraakmakende projecten als de Muziekwijk en de Filmwijk. Ditmaal werd kleur als middel gezien om een woonwijk boven het alledaagse uit te laten stijgen. Deze keuze is opmerkelijk in een land dat, in tegenstelling tot de landen in Oost- en Zuid-Europa, geen traditie heeft in het opstellen van kleurontwerpen en het bedenken van criteria om daaruit vervolgens een keuze te maken. De theorie is nauwelijks ontwikkeld. In Duitsland gaat die bijvoorbeeld terug op verhandelingen als 'Der bürgerliche Baumeister' van Schmidt (Gotha 1790), dat behalve een kleurenpalet allerlei richtlijnen bevat voor de toepassing daarvan. Weliswaar heeft ook Nederland een zekere traditie gekend in het bewust toepassen van kleur, maar deze werd vooral bepaald door regionaal verschillend gekleurde baksteen. Bij de modernisering van de bouw na de Tweede Wereldoorlog is deze traditie echter teoor gegaan. Terwijl Lenclos de regionale, materiaalgebonden kleuronderscheiden in Frankrijk aan een uitgebreide studie onderwierp, uitmondend in 'Les couleurs de la France, Maisons et paysages' (Parijs 1982), is er in Nederland nauwelijks waardering voor. Met andere woorden: theoretische verhandelingen over de toepassing van kleur in architectuur en stedenbouw hebben in Nederland geen traditie, en de meer pragmatische traditie van regionaal gebonden kleurgebruik is uitgestorven. Dat maakt het des te moediger het kleurgebruik in de Regenboogbuurt als centraal thema te nemen. Het is te hopen dat het zal werken als een steen in de rimpelloze vijver, waarin het denken over kleur in Nederland tot op heden al te rustig voortkabbelt.

De Almeerse Regenboogbuurt is weliswaar uniek, toch zijn de dilemma's waarop men tijdens de voorbereiding stuitte onlosmakelijk verbonden met de ambitie om kleurenschema's voor een hele wijk te vervaardigen. Wie zich verdiept in de verschillende projecten die recent vooral in het buitenland zijn gerealiseerd stuit op tal van scheidslijnen die de wereld van de 'omgevingscoloristen' doorsnijden en die een onvermoede rijkdom aan opvattingen, overtuigingen, filosofische bespiegelingen en praktische benaderingen aan het licht brengen, die bijna altijd aanleiding zijn voor soms heftige debatten.

BUDAPEST Een korte excursie naar Budapest. Voor liefhebbers van architectuur en stedenbouw is Budapest een ware schatkamer. Sinds de huidige premier, Gyula Horn, in 1989 eigenhandig een gat knipte in het ijzeren gordijn, en daarmee de eerste stap zette in een proces dat enige maanden later bekroond werd door de val van de Berlijnse muur, heeft het toerisme een hoge vlucht genomen. Pest, het stadsdeel aan de vlakke linkeroever, biedt een staalkaart van de negentiende-eeuwse stedenbouw: van de kades langs de Donau, die rechtstreeks aan het voorbeeld van

Londen waren ontleend, tot de boulevards die op het Parijse voorbeeld zijn geïnspireerd. Veel van de monumentale huurkazernes, vroeger verguisd maar nu bewonderd, vertonen tekenen van verval: afgefallen pleisterwerk en een door de immense luchtvervuiling in de hand gewerkte grauwe tint. Steeds vaker wordt deze grijze massa echter onderbroken door prachtig geschilderde gebouwen, soms in opvallende kleuren. Het zijn opvallende parels, die de beschouwer plotseling confronteren met een fenomeen waaraan zelfs architecten, stedenbouwkundigen en historici doorgaans voorbijgaan: de immense betekenis van kleur in de stad. Aan de rechteroever bepalen heuvels het stadsbeeld. Op een ervan ligt Buda, een van oorsprong middeleeuws stadje dat na de Turkse overheersing in barokke stijl werd herbouwd. Het is een eiland in de hectische metropool en inmiddels uitgegroeid tot de belangrijkste attractie van de stad. De paleisjes van de Hongaarse landadel zijn bescheiden van schaal, met gemiddeld niet meer dan twee etages en doorgaans opgebouwd rond een poort in het midden die toegang geeft tot de hof. Ze vertonen een waaier van zachte kleuren. Elk pand heeft zijn eigen individualiteit en kleur speelt een grote rol bij het benadrukken daarvan. Toch is er geen concurrentieslag tussen de verschillende panden. Het straatbeeld is juist bijzonder uitgebalanceerd, harmonisch en rustig. Rondzwalkend door de nauwe straatjes van dit historische stadje vermoedt men niet dat al deze kleuren nieuw zijn en niet refereren aan het historisch kleurenpalet. Buda is een groot kleurenkunstwerk, ontstaan aan het eind van jaren zeventig, toen professor A. Nemcsics opdracht kreeg om voor het destijds vaalgele stadje een kleurenschema te ontwerpen. Buda maakt duidelijk dat kleur in de architectuur niet zo maar een interessant fenomeen is, maar bovenal een uitdaging.

COLOROÏDE Wat Nemcsics' werk in het verre Budapest ook voor het kleurgebruik in nieuwe Nederlandse wijken interessant maakt zijn de pertinente uitgangspunten die hij heeft geformuleerd. Allereerst over de kleur zelf, die hij definieert aan de hand van een door hemzelf ontwikkeld systeem, de zogenaamde coloroïde, waarin de kleuren zijn gerangschikt in een ruimtelijk model dat eruit ziet als een klonter kleur die in een cilinder zweeft. De cilinder is een coördinatenstelsel dat alle tinten precies identificeert. Dit systeem vormde de basis voor Nemcsics' onderzoek naar de perceptie van kleur (de wijze waarop kleur wordt waargenomen) en naar de associaties die verschillende kleuren oproepen. De resultaten van de talloze testen, waarbij de proefkonijnen naar leeftijd en sekse werden onderscheiden, werden aangevuld met gegevens uit de internationale literatuur. Ze vormden de basis voor Nemcsics' opmerkelijke opvattingen over het gebruik van kleur in het algemeen en over de toepassing ervan in architectuur en stedenbouw in het bijzonder.

Zijn eerste stellingname luidt dat kleur altijd betrekking moet hebben op mensen van nu. Bouwhistorisch onderzoek naar de historische kleuren van Buda leverden een scala van opeenvolgende schema's op, uiteenlopend van de felle tinten uit de middeleeuwen en de pastelkleuren in de barokke periode tot het grijsgele dat in de jaren twintig van deze eeuw dominant werd. Als het kleurgebruik in het verleden dikwijls zo dramatisch veranderde, waarom zou dat dan nu niet meer mogen? Kleur leeft en verandert, net zoals de opvattingen, gewoonten en gebruiken van de bewoners veranderen. Nemcsics weigert nadrukkelijk om de geschiedenis stop te zetten; menig pleitbezorger voor het behoud van het historisch erfgoed raakte hevig verontrust bij de publikatie van het kleurenschema voor Buda, dat in 1984 tijdens een kleurenprjzsvraag in Stuttgart met de eerste prijs beloond werd.

Het tweede uitgangspunt betreft de relatie tussen het kleurgebruik in de stad en de culturele en mentale geschiedenis. Kleur geeft volgens Nemcsics uitdrukking aan de preferenties van mensen in een bepaalde fase van de geschiedenis. Dat was niet alleen in het verleden zo, het zou ook nu zo moeten zijn. En daar wordt de betekenis van de psychologisch getinte onderzoeken duidelijk: het bevat een reservoir van mogelijke richtlijnen voor het opstellen van kleurenschema's die passen bij het heden. Het schema voor Buda karakteriseert Nemcsics als koel, met een betrekkelijk hoog grijsgehalte en toch helder en als zodanig passend bij het huidige tijdsgewricht.

STEDENBOUWKUNDIGE SCHAAL Het is opmerkelijk dat Nemcsics het menselijke blikveld – in de praktijk de opeenvolging van beelden die zich bij het wandelen door de straat aandienen – als maatstaf neemt. In dit opzicht herinnert zijn werk aan dat van Kevin Lynch. Elke straat werd daarom onderverdeeld in verschillende 'visuele eenheden'; van elk pand werd vastgesteld hoe het zich voegde binnen deze eenheden. De werking van betrekkelijk grote panden werd door de toepassing van lichtere tinten gereduceerd, te kleine panden juist door fellere kleuren geaccentueerd. De architectonische detaillering was bepalend voor de specifieke behandeling van de verschillende panden (meestal een kleur in twee lichtheden).

Nemcsics gaat in zijn kleurenschema's uit van het totaalbeeld van straten en pleinen; hij werkt op de schaal van de stedenbouwkundige die de behandeling van de individuele gebouwen – het domein van de architect – ondergeschikt maakt aan het geheel. Ook dit is een heikel punt: waarom zou een architect niet zelf de kleur van zijn pand mogen bepalen? Of – een volgend dilemma – is de architect misschien überhaupt niet geroepen om zich in de kleurgeving te verdiepen? Moet dit aspect wellicht worden overgelaten aan specialisten als Nemcsics? Wanneer architecten het kleurontwerp voor hun rekening nemen, dan weerspiegelt dat bijna onvermijdelijk de grote voorbeelden uit de architectuurgeschiedenis. Elke periode heeft zijn eigen helden; in Nederland zijn dat bijna zonder uitzondering de pioniers van het modernisme of degenen die in de ontwikkeling daarvan belangrijke koerswijzigingen markeren. Dergelijke voorbeelden spelen in het werk van kleurtheoretici een veel minder prominente rol; hier staat de werking van kleur in eerste instantie los van het architectonisch-stedenbouwkundig ontwerp.

Ten slotte doet zich bij bestaande ensembles de vraag voor hoe de beheerders ervan te verleiden zijn tot het aanbrengen van de gewenste kleuren. In Buda werd dit bereikt door het verlenen van bepaalde belastingvoordelen; zelfs in de nadagen van het communistisch Hongarije was het dwingend opleggen van een kleurenschema volkomen ondenkbaar. Is een schema eenmaal gerealiseerd, dan doemt al gauw het probleem van het onderhoud op. Hoe voorkomt men dat de eigenaren de kwast ter hand nemen en van hun woning de expressie van hun eigen individuele voorkeuren maken? En is het wenselijk om dit te voorkomen? In dit opzicht is ook Nemcsics' stellingname enigszins vloeibaar: aan de ene kant dient kleur levend te blijven, maar daar staat tegenover dat de harmonie van het geheel niet verloren mag gaan.



Een straat in Buda: In de jaren tachtig geschilderd op basis van een kleurenschema van A. Nemcsics

REGENBOOGBUURT Wanneer men het kleurontwerp voor de Regenboogbuurt belicht tegen de achtergrond van Nemcsics' ontwerp voor Buda blijkt de betekenis van de keuzes die in Almere zijn gemaakt. Het Almeerse voorstel is het resultaat van de gezamenlijke inspanning van opdrachtgevers, architecten, stedenbouwkundigen en externe deskundigen en is bedoeld om een coherent stadsbeeld te scheppen. Dat verklaart waarom er veel nadruk werd gelegd op het vastleggen van het schema, dat ook in de toekomst het belangrijkste structuurbepalende element moet blijven. De individuele architectuur is nadrukkelijk ondergeschikt gemaakt aan het grotere geheel. Dat verklaart wellicht waarom het zo nadrukkelijk refereert aan de grote voorbeelden in de architectuurgeschiedenis, en wel in de eerste plaats aan Bruno Taut. Het is, met andere woorden, illustratief voor de Nederlandse architectuur op dit moment. Het schema is, net als dat van Taut voor Onkel Toms Hütte in Berlijn, nadrukkelijk een artistiek ontwerp, gerelateerd aan de architectuur, weliswaar refererend aan het stedenbouwkundig plan maar tot op zekere hoogte los van de individuele buitenruimtes. De discipline van gespecialiseerde omgevingscoloristen heeft zich in Nederland (nog) niet kunnen ontwikkelen. Meer psychologisch getinte bespiegelingen, die in het werk van Nemcsics zo'n prominente plaats innemen, bleven buiten beschouwing. Bij de voorbereiding van het kleurenschema zijn talloze afwegingen gemaakt die ook tot heel andere beslissingen hadden kunnen leiden. Het resultaat zou een geheel ander kleurenschema zijn geweest. Niet noodzakelijkerwijs een beter schema – de ontwerpers van het huidige plan verdienen een compliment – maar wel een schema dat wezenlijk andere opvattingen zou weerspiegelen. De spanning tussen deze niet gemaakte ontwerpen en het kleurplan dat de komende jaren gestalte gaat krijgen, bepaalt de rijkdom van het thema kleur in de architectuur en stedenbouw. De grote verdienste van de Regenboogbuurt is dat het dit thema in het centrum van de belangstelling plaatst.

Stedebouw als ambacht

Heide Hinterthür

***Stedebouw is niet
alleen concept,
beeld, programma;
stedebouw is
tevens fysieke vorm.***

De materiële uitwerking van de architectuur en de inrichting van de buitenruimte hebben invloed op de ruimtelijke werking van een stedebouwkundig plan. Materiaal- en kleurkeuzes spelen daarbij een beslissende rol. Ze kunnen tot rust en stilte leiden, ze kunnen een ruimte ook lawaaierig en druk maken.

Een aantal recente uitbreidingswijken in Nederland (bijvoorbeeld Kattenbroek in Amersfoort, de Filmwijk in Almere, Prinsenland in Rotterdam) laten deze ruimtelijke werking van materiaal- en kleurtoepassingen zien. Meer vormen, meer materialen, meer kleuren hebben daar niet tot meer variatie geleid, maar eerder tot egalisering en vervlakking. Formele en informele sferen lopen door elkaar heen. De overgang tussen openbare ruimte en privé, de erfgrens, is onduidelijk vormgegeven. De diversiteit aan signatures heeft geleid tot versnippering waardoor cruciale elementen als hoofdroutes, pleinen of randen niet meer herkenbaar zijn als samenhangende delen. De tijd is rijp voor meer onderlinge afstemming.

De basis voor een onderlinge afstemming zijn de gemeenschappelijke afspraken die het gebruik en de ruimtelijke inrichting van de ondergrond ordenen. Afspraken die de verhouding tussen de publieke en de privé-ruimte en de verhouding tussen regelmaat en afwijking vastleggen, die een evenwicht zoeken tussen de regelbare en de onvoorspelbare ingrediënten van de stedelijke ruimte.

Vaak zijn het de details die de kwaliteit van het grotere geheel reflecteren. Sterker nog: zonder detail is er geen groter geheel. Deze wisselwerking is aan de hand van de opzet en aanleg van de naoorlogse tuinstad Pendrecht in Rotterdam (een ontwerp van Lotte Stam Beese, 1949) goed te illustreren. Ongeacht de politieke en ideologische uitgangspunten, die zeker bij de bouw van Pendrecht van grote invloed waren op de gebruikte vormtaal, kan het beeld dat deze wijk oproept, nog steeds inspireren. De verstilde sfeer van sommige, intact gebleven plekken is verademend. Een dergelijk beeld is niet zomaar te kopiëren, maar het is nog steeds een studie waard om te kijken met welke stedebouwkundige en architectonische middelen de ruimtelijke samenhang daar is bereikt.

Pendrecht

RUIMTELIJKE CONTINUÏTEIT In Pendrecht zijn de bebouwde en onbebouwde ruimte samen ontworpen. De aanleg van de ondergrond zet het patroon voort van de 'stempel', de verkavelingseenheid waaruit Pendrecht is opgebouwd. Anders dan in de meeste uitbreidingswijken vormt de bebouwing eerder het decor voor de karakteristieke buitenruimtes dan dat zij voor zichzelf spreekt. De differentiatie in de onbebouwde ruimte wordt in hoge mate bepaald door de differentiatie in de beplanting, van wezenlijk belang voor de ervaring van de ruimtes.

Het is niet alleen de herhaling van de stempel die de ruimtelijke continuïteit van

Pendrecht garandeert. De ruimtelijke wisselwerking tussen de bebouwing en het groen wordt ook bepaald door de gekozen materialen en kleuren. Het grote aantal nuances van de bakstenen gevels staat in een specifieke verhouding tot de samenstellende delen van de buitenruimtes. De tinten van de stenen, de zandige cementkleur van de voegen en betonnen banden, de oneffenheden tussen de steen en de voeg hebben een pendant in de boomsoorten, de kleuren van de bladeren, de struiken en de materialisatie van de stoepen en wegen.

Het verouderen en vervuilen van de bebouwing heeft de wisselwerking met het groen alleen maar versterkt. Het is juist deze patina die de gemetselde gevel tot een geschikt decor maakt voor het groen.

Hoe subtiel de samenstellende delen van het gehele plan op elkaar afgestemd zijn, wordt elke keer weer duidelijk als aan één van de samenstellende delen gesleuteld wordt. De samenhang raakt dan onmiddellijk uit evenwicht. Vaak wordt men zich pas bewust van de waarde van bepaalde groenmassa's als ze verwijderd zijn of vervangen door een andersoortige inrichting. Waar oorspronkelijk populierschermen, berkengroepen of rozenperken voor een specifieke ordening en ruimtelijke gelaagdheid zorgden, waartussen en waarachter de bouwblokken waren te zien, zijn deze ruimtes tegenwoordig zo kaal dat de bouwblokken op de voorgrond zijn komen te staan. De ruimtelijke diepte is verdwenen.

BEPERKING VAN DE ARCHITECTONISCHE EXPRESSIE In Pendrecht is een beperkt aantal bouwmaterialen toegepast: voornamelijk metselwerk en beton. Deze beperking is met name terug te voeren op de toenmalige schaarste aan beschikbare bouwmaterialen, maar hield ook verband met standaardisatie. Lotte Stam Beese zag in deze beperking een grote uitdaging voor de architecten om tot een nieuwe vormtaal te komen. Een vormtaal waarbij, zoals zij het noemde, het vermijden van een 'incidentele esthetische vormgeving' voorop stond.

Niet iedere architect kon zich in de opgelegde vormtaal vinden. De Rotterdamse architect Leo de Jonge herinnert zich die periode met gemengde gevoelens: "Ik wilde een licht gebouw van beton en glas, op poten. Dat was te duur. Het werd metselwerk. Schuin mocht het ook niet worden of gebogen, alles moest recht. Eindeloze rijen van blokken, kilometerslang. Overal hetzelfde beeld, zonder verbijzondering. Een wijk waar zelfs een poes de weg niet kon vinden..."

Het waren de stedenbouwers die de macht hadden. Niet voor niets wordt het ontwerp van Pendrecht ook vandaag nog vooral toegeschreven aan de stedenbouwkundige Lotte Stam Beese, en niet aan de architecten die de gebouwen hebben ontworpen. Toen waren het de stedenbouwers, tegenwoordig zijn het de architecten die de toon aangeven in de uitwerking van stedenbouwkundige plannen. Er is een uitgesproken streven naar individuele expressie. Voor stedenbouwkundige plannen die als een eenheid zijn ontworpen, zoals Prinsenland in Rotterdam, heeft dit streven naar individualiteit tot een fragmentatie van de stedenbouwkundige ruimte geleid.



Pendrecht

Nieuw Sloten

EÉN ARCHITECT - EÉN BUURT In het plan voor Nieuw Sloten is deze eigenschap van architecten om te verbijzonderen en af te wijken positief opgepakt. Architecten ontwerpen hun eigen buurt. Elke buurt valt samen met een langwerpige bouwkavel waarop gemiddeld 250 woningen moeten worden gerealiseerd. Deze bouwkavels vormen, enigszins vergelijkbaar met de basiseenheid van Pendrecht, tevens de verkavelingseenheid waarop het grootste deel van Nieuw Sloten is gebaseerd. Waar de stempel in Pendrecht transparant is en naar buiten gericht, is de eenheid in Nieuw Sloten ruimtelijk afgebakend en in zichzelf besloten. In Pendrecht richten de blokken zich naar alle kanten op verschillende openbare ruimtes. Het plan is hierdoor star: incidentele veranderingen hebben meteen een uitwerking op de omliggende stedenbouwkundige ruimtes. De basiseenheid in Nieuw Sloten is in dit opzicht veel pragmatischer gekozen.

Hier zijn tussen de eenheden stroken van 40 meter vrijgehouden die door een laan, een singel of een openbare groenstrook kunnen worden ingevuld. Deze stroken moeten voor een samenhangend beeld tussen de buurten zorgen en tegelijkertijd de vrijheid laten voor de invulling van de afzonderlijke bouwkavels. Tegenover de weidse tussenstroken is in de buurten een relatief hoge dichtheid met laagbouw beoogd. Het realiseren van een programma met overwegend laagbouwoningen kan echter snel tot een situatie leiden waarin de uitstraling van de openbare ruimte beheerst wordt door een overmaat aan individuele toevoegingen vanuit de privésfeer. De overgang tussen de woning en de stedenbouwkundige ruimte is dan ook een belangrijk aandachtspunt geweest. De stedenbouwkundige supervisor beheert een apart gereserveerd kwaliteitsfonds, bestemd voor het vormgeven van erfafscheidingen en de inrichting van voortuinen en entreegebieden.

Inmiddels zijn de meeste verkavelingsstroken bebouwd en de openbare ruimtes aangelegd. Alleen het groen moet nog de tijd worden gegund om op z'n volwaardige ruimtelijk dragende functie geschat te kunnen worden. Het commentaar moet dan ook voorlopig beperkt blijven tot de ruimtelijke werking van de bebouwing. Het uitgeven van een relatief zelfstandige ruimtelijke eenheid aan één architect heeft ertoe geleid dat er een hechte samenhang tussen stedenbouw en architectuur in de buurten is ontstaan. De continuïteit van vormen, materialen, kleuren en detailleringen heeft de grootschaligheid van de bebouwing versterkt en heeft,

evenals in de oudste delen van Pendrecht, ervoor gezorgd dat de bebouwing een grotere decorfunctie kon krijgen. Toegevoegde materialen en kleuren of afwijkende detailleringen komen slechts voor om stedenbouwkundige ruimtes te verbijzonderen. Het eerste deel van de noord-oostkwadrant (DKV) laat zien hoe zo'n verbijzondering werkt. De terugspringende begane-grondlaag met het tegeltableau tussen de ramen verbijzonderd niet alleen het entreegebied maar vormt ook, en vooral, een verlenging en sluitstuk van de straatruimte.

Pendrecht



EEN BUURT ALS EEN HUIS In één van de laatste buurten van het noordwestkwadrant (Ruysseenaars) is de continuïteit van het architectonische vocabulaire tot in het uiterste doorgevoerd. De architect heeft daar een 'architectonische moduul' ontworpen dat op alle stedenbouwkundige situaties op buurtniveau kan reageren. Het principe van de strokenverkaveling is getransformeerd tot een nagenoeg gesloten bouwblok door op de koppen een afwijkend woningtype te projecteren. Ook in het ontwerp van de gevelarchitectuur is de schaal van het individuele entreegebied met de collectieve schaal van het bouwblok verenigd: in de hiërarchie en de repetitie van de ramen, maar vooral in de fijnzinnige uitwerking van een geprononceerde dakrand. Zowel in een steeg als aan een laan suggereert deze profilering een subtiele afronding van de betreffende stedenbouwkundige ruimte. Met veel aandacht is ook aan de beëindiging van het bouwblok gewerkt. Er is een zeer plastische, naar binnen gevouwen hoekoplossing ontworpen. Deze hoek wordt tegelijk gebruikt als markering van de hoeken van de gehele buurt, als ingang van de straatruimte en als verbijzondering van de hoeken van het plein. Terwijl de gevelarchitectuur continueert, ontstaat variatie door een spel met de schaal van de stedenbouw: de laan, het plein, de woonstraat, de steeg, het achterpad.

DE BUURTEN ONDERLING In zichzelf kennen de buurten een grote coherentie tussen stedenbouw en architectuur, tussen de buurten onderling is daarvan echter nauwelijks sprake. In hoeverre het groen in de tussenstroken de randen werkelijk met elkaar verbindt moet nog blijken. Tot nu toe fungeren deze stroken eerder als breukvlakken en is het jammer dat de randen niet meer op elkaar zijn betrokken. Soms had het contrast groter moeten zijn, soms de overeenkomst.

Een voorbeeld is het laanprofiel tussen de buurten van Ruysseenaars en Manot in het noordwestkwadrant. De bouwhoogte mag dan wel dezelfde zijn, voor de rest levert de confrontatie geen meerwaarde op, voornamelijk doordat de verschillende materiaal- en kleurconcepten elkaar negatief beïnvloeden. De lichtbeige steen (Manot) zal tegenover het stralend witte keimwerk (Ruysseenaars) vuil en uitdrukingsloos ogen. Andersom zal het wit op geen enkele manier integreren met het kleurbeeld van de overkant. Hier had dus óf het contrast, óf de overeenkomst groter moeten zijn.

Het gebrek aan verbinding tussen de buurten manifesteert zich niet alleen in de ontbrekende dialoog tussen de randen, maar ook in het perspectief van de dwarsassen. De optelling van volumes langs het fietspad door de noordelijke kwadranten levert een oninteressante aaneenrijging op: niet alleen door gebrek aan staffeling in hoogtes (hoe mooi is de staffeling in het perspectief in Pendrecht: tussen de een-, twee-, drie- en vierlaagse bebouwing!), maar ook door het ontbreken van uitgesproken kleurcontrasten. Een bewust contrast in kleur had het gebrek aan hoogteverschil kunnen compenseren en tot een sterkere dieptewerking kunnen leiden. Waarom zijn er geen ingekleurde beelden van deze dwarsassen gemaakt?

Een bezoek aan Nieuw Sloten heeft me opnieuw duidelijk gemaakt welke potenties van een stedenbouwkundig plan onbenut blijven wanneer materiaal- en kleurkeuzes niet als stedenbouwkundige middelen worden ingezet om de ruimtelijke werking te versterken. Met name in een programma voor een wijk met overwegend laagbouw is dat essentieel. De uitwerking van Sloten reageert wel op de kleinschalige toepassing van materiaal en kleur zoals in wijken als Kattenbroek, maar nog niet op de grootschalige effecten die de dimensie van de buurt overstijgen.



Nieuw Sloten (blokken van Manot en Ruysseenaars)

Pendrecht, Nieuw Sloten, de toekomstige Regenbogenbuurt: het zijn alledrie wijken waarin een hechte relatie tussen stedenbouw en architectuur is nagestreefd. Het detail is onderkend als sluitstuk van de stedenbouw. Wat Pendrecht zo bijzonder maakt, is de detaillering van de openbare ruimte. Ook Sloten laat zien dat de verhoogde aandacht voor de materialisering van woonstraten, erfafscheidingen, singels en lanen tot mooie stedenbouwkundige ruimtes leidt, het laat echter ook zien dat de kennis niet zonder meer paraat is om zulke stedenbouwkundige elementen ook daadwerkelijk overtuigend te maken. Dezelfde ambachtelijke kennis van stedenbouw ontbreekt ook op het gebied van kleur.

Met het kleurenplan voor de Regenbogenbuurt is deze kennis een stapje verder gebracht. Zeker niet alleen voor al die architecten, stedenbouwkundigen en overigen, die daaraan hebben meegewerkt, maar ook voor diegenen die over een paar jaar door deze wijk lopen en de ruimtelijke werking van kleuren opnieuw beproeven.

Vooraf

Na de kernen Almere-Haven en Almere-Stad is in 1983 begonnen met de bouw van Almere-Buiten. Deze derde kern van Almere bestaat uit drie hoofdgebieden: West, Midden en Oost. Buiten-West is nagenoeg voltooid en inmiddels wordt de bouw voortgezet in Buiten-Midden. Het voorbeeldproject Regenboogbuurt vormt het eerste deel van dit woongebied en ligt ten zuiden van de spoorlijn Amsterdam-Almere-Lelystad.

Groen is in Almere-Buiten ruimschoots aanwezig. Begin jaren tachtig is, vooruitlopend op de bouwactiviteiten in dit gebied, een netwerk van groenzones aangeplant. Deze opzet, toegesneden op de poldersystematiek, biedt zowel de mogelijkheid landbouw te bedrijven als zandopspuitingen voor woningbouw te doen. Voordeel van zo'n vroege aanplant is dat de beplanting al op hoogte is op het moment dat de eerste woningen opgeleverd worden, wat de herbergzaamheid van de nieuwe woonbuurten ten goede komt.

De Regenboogbuurt wordt aan drie zijden door groenzones omkaderd: in het noorden door een brede boulevard met beplanting, 'de Evenaar', in het westen door het Meridiaanpark en in het zuiden door de oevers van de Lage Vaart waarlangs enkele populieren staan. In het oosten begrenst de Spectrumdreef de Regenboogbuurt, een belangrijke ontsluitingsweg die aantakt op de A27 en de A6. In het 74 ha grote gebied van de Regenboogbuurt zullen ruim 2.000 woningen voor ongeveer 5.000 bewoners worden gebouwd in zes verschillende prijsklassen (variërend van sociale huurwoningen tot vrije sector villa's).

EXPERIMENT Het is een grote uitdaging in het vlakke weidse polderlandschap van Flevoland aanknopingspunten te vinden voor het ontwerpen van een gevarieerd stedelijk landschap. De gemeente Almere is telkens op zoek naar aanleidingen die het ontstaan van een gevarieerd scala aan woonmilieus kunnen garanderen. Het experiment neemt daarin een vanzelfsprekende plaats in. Bekend zijn (particuliere) initiatieven als de Fantasie en de Realiteit, gerealiseerd naar aanleiding van prijsvragen, waarbij ontwerpers hun fantasie de vrije loop konden laten bij het bouwen van hun droomhuis. De Muziekwijk en de Filmwijk zijn binnen de bestaande regelgeving gebouwd als buitenexposities van de NWR Bouw RAI. Het accent lag in deze voorbeeldwijken op het experimenteren met woningplattegronden en op de individuele expressie van de architecten.

In de Regenboogbuurt zal, mede in reactie op de voorgaande experimenten, de stedebouwkundige verkaveling bepalend zijn voor het karakter van de woonwijk. Een keuze die aansluit bij de ontwikkeling van opvattingen over woningbouw, stedebouw en architectuur in Almere van het scheppen van randvoorwaarden naar een grotere gemeentelijke greep op de ontwikkeling. Het is een reactie op de radicale verschuiving in de verhoudingen tussen gesubsidieerde woningbouw en woningbouw door marktpartijen in Nederland. De verschillende bouwstadia in het voltooi-



De wijken van Almere-Buiten liggen als binnenkamers in een netwerk van groenzones

de Almere Buiten-West laten dat goed zien. Vervulde de sociale woningbouw voorheen nog de rol van ruggegraat voor een woonwijk, thans is het aandeel van sociale woningbouw gezakt tot onder de dertig procent. Deze verschuiving tekent zich onder andere af in de openbare ruimte: er is sprake van een tendens naar minder openbaar groen en meer uitgeefbaar terrein. De verschuiving in marktverhoudingen dwingt gemeenten tot het vinden van nieuwe methoden om met name in het publieke domein kwaliteit te garanderen.

Bij de bouw van de Regenboogbuurt is het voor Nederlandse begrippen op dit moment niet ongebruikelijk aantal van negentien ontwikkelaars en zesentwintig architecten betrokken. Wanneer zij uitsluitend oog zouden hebben voor het eigen deelproject, bestaat het gevaar dat de samenhang op buurt- of wijkniveau verloren gaat. Dat kan er op den duur toe leiden dat bewoners zich niet meer verantwoordelijk voelen en dat de wijk uiteindelijk in een neerwaartse spiraal terecht komt.

In antwoord op deze ontwikkeling heeft de gemeente Almere de stedenbouwkundige discipline een meer leidinggevende rol gegeven: supervisie in plaats van het opstellen van globale randvoorwaarden waarbinnen marktpartijen hun plannen invullen.

KLEURTOEPASSING Vanuit het stedenbouwkundige uitgangspunt 'homogene buurt-delen creëren binnen een heterogene buurt' is in de Regenboogbuurt gekozen voor twee krachtige aanvullende instrumenten: inzet van het thema 'kleur' als structurend vormgevingsprincipe voor de bebouwing en de beplanting, en beheersing van de openbare ruimte onder andere door middel van 'uniforme erfafscheidingen'.

Waarom werd 'kleur' als thema gekozen? Allereerst werd kleur vooral gezien als een middel om boven het alledaagse uit te stijgen, om een aansprekend woonmilieu te creëren. Woningen verkopen zich niet vanzelf, zij hebben een setting of context nodig die de koper aanspreekt en vooral blijvend aanspreekt. Voorbeelden uit het verleden tonen aan dat een zorgvuldige toepassing van kleur een sprankelende woonomgeving kan opleveren waarin het plezierig is om te wonen. Al eerder is betoogd dat die zorgvuldigheid zich ook dient uit te strekken tot de inrichting van de openbare ruimte. Visuele beheersing van de openbare ruimte is daarom een belangrijk tweede thema in de Regenboogbuurt. Een van de gekozen middelen is het neutrale zwartglanzende spijlenhek met bijpassende accessoires dat goed

combineert met iedere kleur en materialisering van de bebouwing. In de gehele wijk toegepast geven de hekken de wijk een chic aanzien en zullen op termijn bijdragen aan behoud van het aanzien van de wijk.

De vergaande toepassing van kleur gaf de stedenbouwkundige supervisor bovendien een instrument in handen om tijdens het ontwerp- en bouwproces onderlinge samenwerking tussen de verschillende ontwikkelaars en hun architecten af te dwingen, nodig om de samenhang in de wijk te bewaken.

BIJZONDERE WERKWIJZE Regie op stedenbouwkundig niveau is geen eenvoudige opgave. Daarbij roept het ontwerpinstrument 'kleur' vele vragen op. Waar moeten bijvoorbeeld de te kiezen kleuren voor de Regenboogbuurt op worden gebaseerd? Op de omgeving van de met zand opgespoten Flevopolder? Of moet de wijk als het ware worden geschilderd, in een subjectieve wilsuïting? Er spelen tal van praktische vragen over de toepassing van kleur. Hoe moet kleur bijvoorbeeld worden gematerialiseerd? Is de kleur van de gekozen materialen bestand tegen luchtvervuiling en verwerking? Is het gemakkelijk te onderhouden? Welke regels moeten worden opgesteld om in de beheerfase kleurveranderingen te voorkomen? Om tot een afgewogen kleurenpalet voor een wijk te komen is kennis vereist van het fenomeen kleur en van de wisselwerking tussen kleur en stedenbouwkundige, architectonische en landschappelijke facetten.

De ambities vroegen om een bijzondere werkwijze, waarbij van alle betrokkenen voortdurende aandacht werd gevergd. Het verslag van de eerste ambtelijke vergadering (november 1991) over de Regenboogbuurt verwoordt het als volgt:

“Om de ambitieuze en uitzonderlijke doelstellingen te kunnen realiseren is gedurende de gehele looptijd van het project een sterke betrokkenheid nodig. Zodra op enig moment de aandacht verzwakt en het project of onderdelen ervan tot het gewone werk gaan behoren is het gevolg een gewoon produkt. Het ongewone vraagt om een ongewone werkwijze.” De spanning tussen de standaardprocedures en een ongewone werkwijze in overeenstemming met de geformuleerde ambities bleek gedurende het hele ontwikkelingsproces voelbaar.

Bij de ontwikkeling van woningbouwplannen wordt in Almere doorgaans gewerkt volgens de 'Standaardprocedure Woningbouw'. Het schema 'procesgang woningbouwprojecten Almere'* geeft een beknopt overzicht van de belangrijkste stappen. De stuwende kracht achter de ontwikkeling van de woongebieden is het Projectburo Stedelijke Ontwikkeling (PSO) dat ressorteert onder de directeur van het Grondbedrijf. De projectleiding PSO zit de Projectgroep voor, die wekelijks vergadert over de ontwikkeling van Almere en verantwoordelijk is voor de besluitvorming over concrete bouwplannen. Elke kern van Almere heeft haar eigen projectleiders. Voor de coördinatie van de bouw van Almere-Buiten zijn projectleider Hans Laumanns en assistent-projectleider Jack Laddé verantwoordelijk. In de Projectgroep participeren verder alle ontwikkelende directies, te weten het Grondbedrijf, Ruimtelijke Ordening/Volkshuisvesting & Milieu (RVM), Gemeentewerken en Onderwijs/Welzijn. Een multidisciplinair samengestelde ambtelijke Werkgroep bereidt de plannen voor die onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen.

Om recht te doen aan de bijzondere ambities voor de Regenboogbuurt zijn voortgaand aan de inwerkingtreding van de standaardprocedures themastudies verricht door drie externe adviseurs: stedenbouwkundige Henk de Boer, landschaps-



*Het vlakke weidse
polderlandschap van
Flevoland*

Organiseren

architect Alle Hosper en beeldend kunstenaar/kleurendeskundige Floor van Dusseldorp.* Zij werken in opdracht van de afdeling Stedebouw & Verkeer van de Dienst RVM en zijn van tijd tot tijd aanwezig bij de vergaderingen van de Werkgroep. Henk de Boer had daarbij opdracht de themastudies zodanig te coördineren dat ze als één samenhangend geheel konden worden gepresenteerd. In de uitwerkings- en ontwikkelingsfase trad Henk de Boer op als stedebouwkundig supervisor.

Ideeën genereren

STEUN VOOR HET THEMA KLEUR Voorafgaand aan het begin van het feitelijke planproces werd in november 1991 een korte excursie georganiseerd naar enkele 'villes nouvelles' rond Parijs. Kleur was dan wel als thema gekozen, maar de Werkgroep kon zich slechts een zeer beperkte voorstelling maken van de effecten die er met het gebruik van kleur zijn te bereiken. Deze excursie, waaraan behalve leden van de Werkgroep ook de externe adviseurs deelnamen, had tot doel een indruk te krijgen van de invloed van het kleur- en materiaalgebruik op de woonmilieus in deze nieuwe steden. Maar het was ook een goede gelegenheid het 'teamgevoel' te ontwikkelen. De 'villes nouvelles' gaven interessante kleurexperimenten en inspirerende inrichtingsoplossingen voor de openbare ruimte te zien. De bezochte voorbeelden overtuigden de betrokkenen om het thema 'kleur' in de Regenboogbuurt door te zetten: "Onvergetelijk was een kleine woonbuurt in Marne la Vallée met roze woningen, rondom een zanderig pleintje met zilverkleurige esdoorns. Dit harmonieuze beeld maakte grote indruk op ons."

Om verdere politieke en ambtelijke steun voor het idee te verwerven werd in het gemeentelijke programma van "Winteravonden" in januari 1992 een avond gewijd aan 'Kleur in Architectuur en Stedebouw'. "In onze permanente strijd tegen de 'saaiheid' van de nieuwbouwwijken willen wij u boeiende en sprankelende projecten rondom Parijs tonen en een voorproefje geven van ambitieuze plannen in Almere", stond er in de uitnodiging.

Het zaaltje in de kelder van Corrosia in Almere-Haven zat vol. Onder de genodigden waren raadsleden, gemeenteambtenaren, provinciebestuurders, bestuursleden van de Stichting Kleur Buiten, maar ook ontwikkelaars en makelaars uit de regio. Voor dit gehoor kwam het Parijse 'Atelier Cler' een toelichting geven op werk waarin kleurtoepassingen voornamelijk contextueel van aard zijn, gebaseerd op de kleuren van het omringende landschap. De drie externe adviseurs presenteerden de eerste resultaten van hun thematische studies. Resultaat van de avond was in beginsel instemming met de gekozen uitgangspunten voor de Regenboogbuurt.

THEMATISCHE STUDIES De drie externe adviseurs kregen in november 1991 opdracht om vanuit hun specifieke achtergrond een verkenning te maken van het thema kleur in stedebouw en architectuur. Deze opdracht werd verstrekt vanuit de overtuiging dat veel kennis van het fenomeen kleur noodzakelijk is voor de integrale toepassing van kleur in een woonwijk. De bezochte Parijse voorbeelden hadden de betrokkenen ervan overtuigd dat kleurtoepassing niet moest ophouden bij de gevels van de woningen. De overtuiging had postgevat dat de opgeroepen sfeer vooral ook wordt bepaald door de kleur van het openbare gebied; van de bomen en struiken, van het straatmeubilair, van de speelvoorzieningen, de bestratingen, de erfafscheidingen en de bruggen. De themastudies nemen niet de landschapskleuren als uitgangspunt, zoals in Parijs. Gekozen is voor een contrast met het omringende agrarische landschap zodanig dat de situering van de wijk in het stads-



Marne la Vallée, Parijs

plan van Almere-Buiten wordt benadrukt. Binnen de wijk worden aanleidingen voor contrasten gecreëerd door de centrale gracht, kenmerkend voor Almere, vorm te geven als twee sterk van elkaar verschillende vijvers. De themastudies bevatten referentieprojecten die dit idee illustreren. De ideeën en denkrichtingen vormden echter nog geen stedenbouwkundige receptuur of een uitgebalanceerd kleurenschema.*

*zie pagina 42-43-44

Na de Winteravond heerste bij de Werkgroep en de adviseurs over de kleurenschema's aanvankelijk een gevoel van aarzeling. Zeker, uit het buitenland waren er inspiratiebronnen genoeg: de plannen van onder andere Bruno Taut in Berlijn, van Ernst May in Frankfurt, van Le Corbusier in Pessac en de bezochte 'villes nouvelles' rond Parijs. Op papier verschenen poëtische verhalen over de weidsheid van de polder met zijn gele voorjaarstooi van koolzaad of paardebloem, maar een concrete vertaling naar een aansprekend kleurenplan bleek buitengewoon moeilijk. Verschillende invalshoeken zijn uitgeprobeerd. Er is zelfs gesuggereerd: "Laten we de wijk schilderen zoals een schilder zijn composities vervaardigt, enkel op grond van subjectieve ingeving." In een bomenplan bracht adviseur Hosper de kleurstelling van de voorjaarsbloei en herfststooi expliciet in beeld.** Dat leverde verrassend kleurrijke beelden op. Maar de harmonieuze beelden voor de vele straten en plekken in de wijk boden voor de gehele Regenboogbuurt toch te weinig houvast. Een lange zoektocht was nodig om tot een uitgebalanceerd kleurenschema te komen.

**zie pagina 43

Gedurende 1992 is gewerkt aan het kleurenschema voor de wijk. Daarnaast is door de ambtelijke Werkgroep in samenwerking met Henk de Boer gewerkt aan het 'Ontwikkelingsplan 3.J Almere-Buiten' dat in januari 1993 door de Raad werd vastgesteld.*** Daarmee is de studiefase afgesloten. Het Ontwikkelingsplan neemt de verkavelingsideeën uit de studie van Henk de Boer en Gerrit Eenkhoorn als uitgangspunt. Het beschrijft de hoofdstructuur en het programma van de Regenboogbuurt (of 3.J zoals het plangebied dan nog heet) en biedt zekerheid over de economische uitvoerbaarheid, vastgelegd in een sluitend exploitatieplan.

***zie pagina 45

De programmering voltrok zich binnen het gemeentelijke apparaat volgens de daarvoor ontwikkelde procedures. Uitgangspunt daarvoor was de 'Structuurvisie voor Almere-Buiten-Midden' van december 1992. Het wonen in Almere-Buiten wordt daarin vooral aantrekkelijk genoemd voor huishoudens die rustig en recreatief willen wonen. De groene omgeving, het water en de ligging aan de rand van Almere geven Almere-Buiten een typisch 'buiten'karakter. Gestreefd werd naar een divers woningaanbod; van een rustig tot een levendig woonmilieu; van een veilig, hooggelegen appartement tot een woning met veel contact met de tuin; van een comfortabele, nauwelijks onderhoud vergende woning tot een woning waarin te knutselen valt; van een eenvoudige goedkope huurwoning tot een duur koopappartement. Dit uitgebreide woningaanbod is in het programma voor de Regenboogbuurt grotendeels terug te vinden.

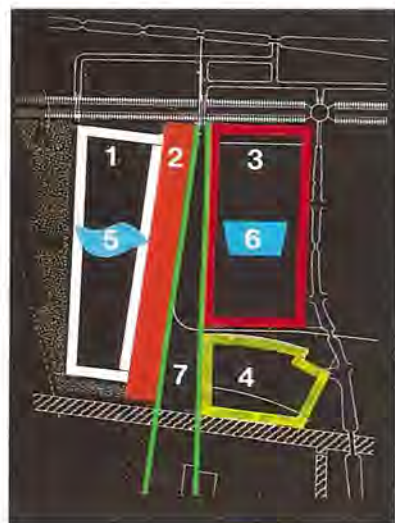
INSPIRERENDE BEELDEN Terwijl er aan het Ontwikkelingsplan werd gewerkt, kreeg stedenbouwkundig adviseur Henk de Boer in september 1992 opdracht om de ideeën, die in de thematische studies zijn aangedragen, dusdanig uit te werken dat "aan opdrachtgevers en hun architecten op een overtuigende en inspirerende manier een beeld wordt gegeven van de karakteristiek en de samenhang van de buurtdelen."* Tegelijkertijd kreeg landschapsadviseur Alle Hosper opdracht het ontwerp voor de vijvers in de Regenboogbuurt uit te werken.

* Directeur SO/SV gemeente Almere, opdrachtbrief aan Henk de Boer, 3 september 1992

Inspireren, selecteren, reglementeren

*zie pagina 46-47

De Boer werkte de themastudies uit tot een kalender voor 1993, te gebruiken voor promotionele doeleinden. Elk kalenderblad licht een aspect van de Regenboogbuurt toe. Voorts werden de themastudies uitgewerkt tot Programma's van Eisen voor het noordelijke deel van de Regenboogbuurt (dit is de eerste bouwfase), die in juli 1993 door de Projectgroep werden vastgesteld. Naast programmatische gegevens bevatten de Programma's van Eisen de stedenbouwkundige randvoorwaarden per buurtdeel.* Samenhangende opdrachtgebieden werden uitvoerig gevisualiseerd en toegelicht. In grote lijnen zijn de hoofdkleuren aangegeven en hoe de relatie is gedacht met de inrichting van het openbare gebied, met name voor wat betreft de kleur en vorm van het bomen- en struikenassortiment. De beoogde kleurkeuze is geïllustreerd met foto's van binnen- en buitenlandse referentieprojecten. Platte daken moeten voorkomen dat de kleur van dakpannen gaat overheersen. Om de ambities voor de Regenboogbuurt goed inzichtelijk te maken, wordt bovendien het stedenbouwkundige plan, geïntegreerd met het landschapsontworp en het op dat moment gehanteerde kleurschema voor de bebouwing, minitueus in plattegronden en profielen uitgewerkt. In kleur, dat spreekt.



Villapark (1), Middenrif (2),
Vijverkwartier (3),
Lage Vaartse Front (4),
Romantische vijver (5),
Formele vijver (6), Kier (7)

ONTWIKKELAARS In april 1993 zijn de opdrachtgebieden bepaald, zoveel mogelijk op basis van stedenbouwkundige ensembles. Zij zijn niet alleen ruimtelijk bepaald (de grenzen tussen opdrachtgebieden zijn gelegd in de tuingebieden, zodat sommige straten aan weerszijden door één architect worden ontworpen), maar ook op basis van financierings- en woningcategorieën. De Regenboogbuurt werd, met de vijvers als scheidslijn, verdeeld in twee bouwfasen. De eerste bouwfase (waarvoor de eerste planvoorbereidingen in 1993 begonnen) beslaat het deel van de wijk ten noorden van de twee vijvers. De tweede bouwfase (eerste planvoorbereidingen in 1994) beslaat het deel van de wijk ten zuiden van de twee vijvers.

Na vaststelling van de opdrachtgebieden zijn ontwikkelaars aangezocht. Zij moesten voldoen aan het criterium 'tegen een stootje kunnen' omdat de opgave moeilijker is dan gebruikelijk. De verkennende gesprekken met de ontwikkelaars waren het cruciale moment om eisen naar voren te brengen met betrekking tot het karakter, de kleurstelling, de architectuur, de stedenbouwkundige verkaveling en de landschappelijke inrichting van de wijk. De ontwikkelaars werden geconfronteerd met het ambitieniveau van het voorbeeldproject Regenboogbuurt en hen werd duidelijk gemaakt dat volledige instemming met de gestelde eisen werd verwacht bij acceptatie van de uitnodiging. Geen van de marktpartijen weigerde.

De aantrekkelijk vormgegeven Programma's van Eisen vervulden een belangrijke rol bij het overtuigen van de ontwikkelaars en hun architecten. Het is niet aan de orde om de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de stadsuitleg bij de ontwikkelaars te leggen. De gemeente is en blijft de eerst aangewezen om zorg te dragen voor een goed stedenbouwkundig plan en voor een adequate inrichting van het openbare gebied. Het creëren van een draagvlak door alle betrokkenen enthousiast te maken voor het stedenbouwkundige plan is onlosmakelijk met die verantwoordelijkheid verbonden.

In de officiële schriftelijke uitnodiging van het Grondbedrijf Almere tot het ontwikkelen van een specifiek opdrachtgebied zijn de uitgangspunten voor de ontwikkeling van het bouwplan opgenomen. Ook is, onder verwijzing naar de Programma's van Eisen (die onderdeel uitmaken van de uitnodiging) voor de deelgebieden, een enkele zinsnede opgenomen waarin specifieke aandacht wordt ge-

vraagd voor het kleurgebruik en de inrichting van de openbare ruimte (onder andere via uniforme erfafscheidingen).

Verdergaande formalisering van de gemeentelijke wensen was in dit stadium niet nodig. Almere verkeert in de bevoorrechte positie eigenaar van de grond te zijn. Gezien de hoge bouwproductie zijn de ontwikkelaars gemakkelijk te interesseren en zijn zij eerder bereid aan bijzondere gemeentelijke wensen te voldoen. Essentieel is wel dat de ontwikkelaars in dit stadium een zeer concreet beeld van het ambitieniveau wordt voorgehouden zoals dat in de Programma's van Eisen voor de Regenboogbuurt is gedaan.

ARCHITECTENKEUZE In vervolggesprekken tussen het grondbedrijf en de ontwikkelaars werden, in goed overleg, de architecten aangewezen. Aan die keuze is voor de Regenboogbuurt ongewoon veel aandacht geschonken, vanuit het ervaringsgegeven dat het 'handschrift' van de architect voor een belangrijk deel de kwaliteit van het eindprodukt bepaalt. Keuzecriteria waren 'gebleken affiniteit met kleur' en 'geschiktheid voor de plek'. Dat het toeval daarin soms een aardige handreiking geeft, illustreert de volgende anekdote.

"In het Lage Vaartse Front zijn drie binnenhofjes gesitueerd. Door de verdeling in opdrachtgebieden, werden twee hofjes toegewezen aan één ontwikkelaar en de derde aan een andere. In een verkennend gesprek met de architect en de ontwikkelaar, liet de beoogde architect doorschemeren dat hij alleen dan verantwoord medewerking wenste te verlenen als hij de drie hofjes gezamenlijk mocht ontwerpen. Eén hofje ontwerpen vond hij ridicuul. Enigszins bedremmeld vonden de ontwikkelaar en de projectleider zich terug op straat. Van de nood is toen een deugd gemaakt. Omdat het onderbrengen van alle hofjes bij één partij niet mogelijk bleek, zijn uiteindelijk drie architecten gekozen. Ieder hofje krijgt hierdoor een eigen signatuur."*

PARTICULIERE KAVELS Een hoofdstuk apart vormen de kavels voor de individuele bungalowbouw. In het Villapark zijn 84 van dit soort kavels gereserveerd. Uit ervaringen in Almere maar ook elders in Nederland blijkt dat het moeilijk is om voor dergelijke kavels een bepaalde bouwstijl af te dwingen. Bij het merendeel van de ingediende plannen blijkt de voorkeur uit te gaan naar 'boerderettes' met puntdaken en wolfseinden. Wanneer architectonische eisen worden gesteld, stagneert de verkoop. In de Regenboogbuurt werd ook voor deze kavels door de projectleiding aanvankelijk uitgegaan van platte daken. Om tegemoet te komen aan tegenwerkingen door marktpartijen dat kubistische architectuur waarschijnlijk een negatieve invloed op de verkoop zou hebben, is de dakhelling uiteindelijk vastgesteld op maximaal 40%. Het straatprofiel is in dwars- en lengterichting gefixeerd, waardoor de inritten zich altijd aan de oostkant van de kavel bevinden. Hierdoor kan een rustig straatbeeld ontstaan. De gemeente stelt de kleuren van de gevels vast. Bovendien zijn de lanen met vrije kavels geheel ingekaderd door planmatig ontworpen villa's en twee-onder-een-kapwoningen, zodat zij niet de randen van de wijk 'verstoren'.

Eén en ander wordt uitgebreid toegelicht in de verkoopfolder. Om de potentiële kopers een indruk te geven van het soort woningen dat in de Regenboogbuurt gebouwd zal worden, zijn in de folder presentaties opgenomen van de overige bouwprojecten. Geïnteresseerde kopers moeten zich op het inschrijfformulier bekend verklaren met de eis "dat een woonhuis in de in het bestemmingsplan aangegeven kleur dient te worden gebouwd en dat deze kleur alsmede de aan het openbaar

*Hans Laumanns, 'Biografie 3J', ongepubliceerde tekst.



*Onkel Toms Hütte, Berlijn:
'kleurmaat' nemen*



*Kleur en structuur van de
bomen zijn belangrijke
componenten voor een
aangename woonomgeving*

*zie pagina 49

32



Onkel Tom's Hütte, Berlijn

verschillen over kleur het grootst. Jeroen Geurst, één van de architecten in het Vijverkwartier, stelde daarom voor een pauze in te lassen en in Berlijn de met minerale verf behandelde woningbouwprojecten van Bruno Taut te gaan bekijken.

De architecten van het Vijverkwartier en andere betrokkenen togen op een koude en mistige dag naar de Berlijnse 'Siedlung' Onkel Toms Hütte. Deze tussen 1920 en 1930 gebouwde woonwijk was in de ideeënfase al een belangrijke inspiratiebron geweest bij de ontwikkeling van het kleurenbeeld van de Regenboogbuurt. Ondanks de grauwe lucht konden de kleuren van Onkel Toms Hütte overtuigen.

"En grauwe lichten hebben wij veel in Holland. Zo spraken wij elkaar moed in om toch vooral het palet te verrijken met krachtige kleuren." De volgende dag werd, bij stralend weer, een andere project van Taut bezocht in de wijk Britz: de Hufeisensiedlung. Ook hier raakten de deelnemers onder de indruk. "Met de kleurenwaaier in de hand namen wij 'kleurmaat' en werden wij verrast door het feit dat een kleurenvlek in je hand niet het beeld kan oproepen van het grote kleurenvlak van een heel bouwblok of zelfs hele straatwand."

De kleurstellingen die Taut gebruikte werden door hem zorgvuldig gekozen en met minerale verf aangebracht. Hij liet koele en warme tinten reageren op de ochtend- en avondzon en suggereerde daarmee vernauwing en verwijding van het straatbeeld. Waar hij aanleidingen vond bracht hij bewust contrasterende kleuraccenten aan. De wijken van Taut tonen aan dat kleur en architectuur een onverbreekelijke eenheid moeten vormen, elkaar dienen, ondersteunen en versterken. Het sterkte de deelnemers aan de excursie in de overtuiging dat de wisselwerking tussen de architectuur en de kleur en de structuur van de bomen belangrijke componenten zijn voor een aangename woonomgeving.

Terug in Almere werden voor het Vijverkwartier verschillende kleurschema's gemaakt naar aanleiding van de Berlijnse voorbeelden. Op basis van minerale verfkleuren werd een nieuw schema voor de gehele buurt opgesteld, bedoeld als discussiestuk voor gesprekken met de architecten, met name in het Vijverkwartier. Het schema was nooit bedoeld als volwaardig kleurschema, maar ging toch een eigen leven leiden.* Dat zaaide in de volgende fase enige verwarring. Het bood onbedoeld aanknopingspunten voor een explosie van kleurbeelden met name in het Vijverkwartier.

DISCUSSIËREN De kleurschema's lieten voldoende ruimte voor discussie. De architecten in de eerste fase van het Villapark konden zich vinden in de uitgangspunten van de Programma's van Eisen. Omdat de kleuren hier in dit stadium bescheiden zijn gehouden, bestond bij de architecten wel de behoefte om op terugliggende gevelvlakken extra kleuraccenten aan te brengen. De twee architecten in de eerste fase van het Middenrif (de school en de supermarkt komen pas in de tweede fase aan bod) bevonden zich in een wat geïsoleerde positie, wat het voor hen minder noodzakelijk maakte intensief met elkaar te overleggen. Over de hoofdkleuren rood en blauw is geen discussie, wel over de toepassing van kleurnuanceringen en de materialisatie. Dat is in het Vijverkwartier wel anders, ook na de excursie naar Berlijn. Verschillende voorstellen om de buitenwand met kleur te geleden, volgden elkaar op. De kleurvoorstellen voor het binnengebied ondergingen gaandeweg een versobering, mede veroorzaakt door bezuinigingen in de woningontwerpen.

PRESENTEREN Een spannend moment in het planvormingsproces van de Regenboogbuurt was de NWR Bouw RAI in mei 1994. Hier werden voor het eerst de afzon-

derlijke bouwplannen in een gezamenlijke presentatie bijeengebracht voor een groot publiek.* De getoonde maquette (schaal 1:200) was onder de bezoekers van de Bouw RAI een groot succes. Maar de maquette riep ook twijfels op of de door de architecten gekozen kleuren wel de nodige samenhang uitstraalden. In de veelheid aan kleuren was nog maar zeer gedeeltelijk het oorspronkelijke kleurenschema terug te herkennen. Supervisor De Boer komt over deze eerste proefopstelling tot de conclusie dat de coördinatie tussen de opdrachtgevers, de architecten, de gemeentelijke vertegenwoordigers en de externe adviseurs veel meer tijd en inspanning vraagt dan aanvankelijk werd verondersteld. Op aandrang van gemeentelijke vertegenwoordigers, leden van de welstandscommissie en een aantal opdrachtgevers, kondigde De Boer aan dat een beperkte werkgroep samenhang zal aanbrengen in de individuele voorstellen van de architecten.

*zie pagina 50

NAAR HET DEFINITIEVE KLEURSCHEMA Tijdens de heetste dagen van de zomer van 1994 trokken Van Dusseldorp, De Boer, Laumanns en Eenkhoorn zich terug en stalden alle plannen voor de eerste bouwfase uit. Nogmaals werden alle argumenten herhaald en nieuwe bedacht. De sessies leidden uiteindelijk tot het vierde en volgens de opstellers definitieve kleurenschema voor het noordelijk deel van de Regenboogbuurt (eerste fase).* Met haast dramatische bewoordingen werd dit schema in augustus 1994 aan de betrokken architecten uitgedeeld: zo wordt het en niet anders.

*zie pagina 51

Maar een aantal architecten was diep teleurgesteld over het nieuwe, wat getempered schema: "Waar zijn alle goede voornemens, waar is onze moed om misschien wel frivole kleuren te gebruiken? Wat overblijft is een slap aftreksel van de voorbeelden in Berlijn, een kleurgebruik dat doet denken aan de slechte renovatieprojecten van enige jaren geleden." Overigens werd beaamd dat met name in het Vijverkwartier een wat terughoudender kleurgebruik op z'n plaats was.

In dit nieuwe schema was bovendien een kleurvergliding per straat aangebracht waardoor iedere kleurnuance per straat, per woonblok, per voor- en achterzijde van de woningen gewogen moest worden. In tegenstelling tot het lichte kleurbeeld uit eerdere schema's, biedt het Villapark nu meer mogelijkheden voor individuele expressie.

In de tweede helft van 1994 komen steeds meer ontwerpen in beeld die tot de tweede bouwfase behoren. De vraag naar het gewenste kleur- en materiaalgebruik wordt voor de gehele Regenboogbuurt steeds dringender. Met name de ontwikkelaars uit de eerste fase, die zich voorbereiden op de verkoop van de eerste villa's in het Villapark, stellen het op prijs dat de discussies over het definitieve kleurenschema afgerond worden. In allerlaatste onderhandelingen wordt het vierde schema uiteindelijk bijgesteld tot het definitieve schema.

In dit laatste schema – dat weer voor de hele Regenboogbuurt is opgesteld – is het aantal kleuren teruggebracht.* De kleuren herhalen zich, maar komen steeds in een andere context voor. Het schema beperkt zich tot de hoofdkleuren, de afspraken over kleuren voor achtergevels, deuren en kozijnen blijven gehandhaafd volgens het vierde schema. Het vijfde definitieve schema werd ook als 'definitief' verzonden aan alle ontwikkelaars en architecten van het zuidelijke deel van de Regenboogbuurt (de tweede bouwfase). Bij het uitwerken van dit kleurenplan bleek veel meer mogelijk dan enkele architecten hadden vermoed. De woorden 'slap' en 'flauw' werden niet of nauwelijks meer gebruikt. Het is vergelijkbaar met de ontwikkeling die Bruno Taut doormaakte toen hij kleur ontdekte. In zijn eerste kleuront-

*zie pagina 52

werpen trok hij alle registers open. Naarmate hij kleur beter ging kennen, ging hij allengs een veel ingetogener kleurbeeld maken, zoals bijvoorbeeld het Berlijnse Onkel Toms Hütte te zien geeft.

Het laatste schema dient als toetsingskader voor de Welstandscommissie. Het vormt een kader voor de ambtelijke diensten die zich bezig houden met gronduitgifte en met de voorbereiding van de juridische Uitwerkingsplannen. En het is een kader voor de makelaars die de verkoop van de woningen in handen hebben.

Maar ook dit kleurenschema zal zeker voor wat betreft projecten in de tweede bouwfase niet het laatste woord zijn. In bouwteamverband komen nog steeds nadere nuanceringen aan de orde. Omdat ook tijdens de bouw nog lichte wijzigingen te verwachten zijn, wanneer ten behoeve van de juiste kleurnuances nog met proefstroken zal worden geëxperimenteerd. Daarom wordt overwogen om bij alle formele stukken beperkte kleurnuances toe te staan.

DE EVOLUTIE Veranderingen zijn evident in de ontwikkeling van een plan. Ook de (bouw)plannen voor de Regenboogbuurt zijn voortdurend bijgesteld. Het hele proces is een zoektocht geweest met vallen en opstaan, van voortdurend aanpassen en bijschaven. Het gekozen hoofdthema 'kleur' was in een aantal gevallen een extra complicerende factor, maar leverde aan de andere kant een extra prikkel voor het ontstaan van bijzondere ontwerpen. Vooral voor de eerste bouwfase was er geen sterke kleurenregie vooraf. De bedenkers van het kleurenschema waren zelf nog zoekende op het moment dat het eerste en tweede schema aan ontwikkelaars en architecten werd verzonden. "We wilden voorkomen dat we door strenge richtlijnen dingen zouden missen, die er best in gekund hadden", aldus landschapsarchitect Alle Hosper. De vrijheid die de architecten in hun kleureninterpretatie kregen, leidde soms tot interessante oplossingen. Maar het vergde uiteindelijk ook heel veel coördinatie om in een kleurenregie achteraf de opvattingen van alle individuele architecten bij elkaar te brengen in een samenhangend geheel. 'Kleur' bracht de Regenboogbuurt niet automatisch de verlangde 'samenhang en homogeniteit'. Daaraan moest hard getrokken worden.

Draagvlak en presentatie

Om de Regenboogbuurt zoveel mogelijk onder de aandacht te brengen werd een uitgebreid publiciteitsprogramma afgewerkt. In de pers verschenen zo nu en dan artikelen en op symposia werden de plannen menig maal toegelicht. De wijk werd door Burgemeester en Wethouders aangewezen als voorbeeldplan in de reeks van Almeerse bijzondere woongebieden, wat extra publiciteit opleverde. Het belangrijkste doel van deze publiciteit is toekomstige bewoners bewust te maken van het bijzondere van de Regenboogbuurt en van hun eigen belang de kleurenschema's te respecteren. Bewoners doordringen van hun eigen verantwoordelijkheid voor het behoud van de kleuren is een belangrijk instrument om het aanzien van de wijk te behouden.

NWR BOUW RAI 1994 Van 16 tot 19 mei 1994 werden de plannen voor de Regenboogbuurt voor het eerst aan een groot publiek getoond. De maquette van het noordelijk deel van de wijk fungeerde als blikvanger in de stand van Almere (ontworpen door Sjoerd Soeters). Daaromheen werden de verschillende bouwprojecten op panelen gepresenteerd. Tijdens de Bouw RAI verscheen als toelichting op de tentoonstelling bovendien een kleurenfolder. In de folder worden de bouwpro-

jecten kort en bondig toegelicht. In een artikel wordt iets verteld over de achtergronden van de ontwikkeling van de Regenboogbuurt. De folder kon door haar formaat en opmaak tevens als affiche gebruikt worden. De presentatie tijdens de Bouw RAI ging vergezeld van de nodige publiciteit in kranten en tijdschriften.

WOONMARKT In het weekend van 12 en 13 november 1994 werd een woonmarkt georganiseerd in het stadhuis van Almere. De maquette van de NWR Bouw RAI was met veel inspanning bijgesteld. Alle afzonderlijke projecten werden bovendien uitgesteld. De belangstelling voor de expositie was overweldigend: tijdens deze twee dagen werden meer dan 5.000 bezoekers geteld en werden de eerste woningen verkocht.

In de gepresenteerde plannen waren de kleuren volop aanwezig. Alleen de 'artists-impressions' van projecten in het Villapark bleven steken in witte architectuur met een enkele verwijzing naar kleur. Na afloop van de woonmarkt zijn de architecten van het Villapark daarom aangeschreven met een dringend verzoek om toch vooral de voorgeschreven kleuren daadwerkelijk toe te passen. Spoedig bleek dat de feitelijke ontwerpen het kleurenschema wel degelijk volgden, maar zich vaak beperkten tot de kop- of voorgevel. De projectleiding heeft toen het bericht laten uitgaan dat de villa's rondom in de voorgeschreven kleur ingevuld dienden te worden.

Een poging om een standaard verkoopbrochure voor alle projecten te ontwikkelen is mislukt. Het idee was een algemene folder te maken die individueel met inlegpagina's verbijzonderd kon worden. De ontwikkelaars en makelaars bleken uiteindelijk liever met eigen brochures te werken, aangepast aan hun eigen huisstijl. Het logo van de Regenboogbuurt, ontwikkeld tijdens de NWR Bouw RAI, werd slechts incidenteel overgenomen. Om een dergelijk idee succesvol uit te kunnen werken is voldoende expertise op het gebied van public relations noodzakelijk.

TENTOONSTELLING STEDEBOUW EN KLEUR Naar aanleiding van de bouw van de Regenboogbuurt was van december 1994 tot eind januari 1995 een tentoonstelling over 'Stedebouw en Kleur' te zien in de Paviljoens in Almere. De Amsterdamse architect Marc A. Visser verzorgde de inhoudelijke samenstelling, het tentoonstellingsontwerp en de organisatie. Doel van de tentoonstelling was het plaatsen van de Regenboogbuurt in een bredere culturele context. Aan het kleurgebruik in de gebouwde omgeving liggen keuzes ten grondslag, die uitdrukking geven aan het culturele bewustzijn van een bepaalde streek, stad of generatie. Gegroepeerd in de vijf thema's Theorie, Traditie, Moderniteit, Identiteit en Deconstructie werden voorbeelden van kleurgebruik uit binnen- en buitenland toegelicht aan de hand van maquettes, tekeningen, foto's en schilderijen. Onkel Toms Hütte, een belangrijke inspiratiebron voor de Regenboogbuurt, ontbrak natuurlijk niet. Een zeer grote gedetailleerde maquette van deze Berlijnse woonwijk (schaal 1:50) toonde op treffende wijze het harmonieuze kleurengebruik van Bruno Taut. Bij de samenstelling van de tentoonstelling kwam duidelijk de uniciteit van het concept voor de Regenboogbuurt naar voren. Er waren weinig voorbeelden beschikbaar waarin, zoals in de Regenboogbuurt, de kleuren van de woningen, de beplanting en het straatmeubilair met elkaar in overeenstemming waren gebracht tot een samenhangend geheel.



Maquette Onkel Toms Hütte, Berlijn



De vormgeving van de follies sluit aan bij de thema's

Beheren en implementeren

Behoud van het met veel moeite ontwikkelde kleurenbeeld was voor de initiatiefnemers een zeer belangrijk aandachtspunt. Om het door de publiciteit in gang gezette bewustmakingsproces te formaliseren is gekozen voor een samenhangend pakket aan maatregelen en afspraken. Het kleurenschema wordt zowel langs publiek- als privaatrechtelijke weg vastgelegd.

BESTEMMINGSPLAN De gemeente Almere werkt in haar uitbreidingsgebieden in principe met het Globale Bestemmingsplan. Voor de Regenboogbuurt is hierin geanticipeerd op de voornemens om in deze wijk 'kleur' tot een beeldbepalend thema uit te werken. Het Ontwikkelingsplan wordt vertaald in de vorm van een toelichting op het bestemmingsplan. Zodra de verkavelingsplannen voor een wijk compleet zijn, worden de bebouwingsgrenzen en het openbare gebied vastgelegd in een uitwerking van het Globale Bestemmingsplan: het zogenaamde Uitwerkingsplan. In het Uitwerkingsplan worden maximale bebouwingshoogten, rooilijnen, verkeers- en groendoeleinden alsmede de belangrijkste bestemmingen publiekrechtelijk vastgelegd. De kleurenschema's voor de Regenboogbuurt maken onderdeel uit van de voorschriften bij het Uitwerkingsplan.

Om geen merken van verfproducenten te bevoordelen is gekozen voor een neutraal kleurensysteem: het NCS (New Colour System) op basis waarvan alle merken en fabrikaten zijn te herleiden. Met de afdeling Bouw- en Woningtoezicht van de gemeente zijn afspraken gemaakt om toe te zien op de naleving van de kleurvoorschriften in de praktijk.

KOOPCONTRACTEN Ook langs privaatrechtelijk weg is getracht het behoud van de kleuren in de toekomst te waarborgen. In overleg met de plaatselijke notarissen zijn vier artikelen geformuleerd die onderdeel vormen van de gemeentelijke grondcontracten die met de projectontwikkelaars worden gesloten. Dezelfde formuleringen vormen onderdeel van de verkoopactes die de projectontwikkelaars aanbieden aan de individuele kopers. Om ook bij wederverkoop geen ruimte voor afwijkingen te laten, is de gevelkleur in elk koopcontract vastgelegd in de vorm van een kettingbeding, om ook bij wederverkoop de kleuren te handhaven.

Om te verhinderen dat tijdens de verkoop verschil van inzicht of interpretatie zou kunnen ontstaan of dat minder serieus wordt omgegaan met de vastgestelde randvoorwaarden, zijn de concept-verkoopbrochures door de gemeente op volledigheid getoetst. De plaatselijke makelaars zijn bovendien uitvoerig geïnformeerd.

ZWARTMETALEN ERFAFSCHIEDINGEN Bewoners zullen het niet nalaten hun eigen territorium af te bakenen. Voorbeelden van eigen initiatieven in de vorm van schuttingen, hekken en hagen zijn er legio. Het recht hiertoe is uitgewerkt en vastgelegd in het Bouwbesluit. Wettelijk is het toegestaan aan de voorzijde van de woning een afbakening van maximaal één meter hoog te plaatsen en aan de achterzijde een afbakening van twee meter hoog.

Om het doe-het-zelf-effect tegen te gaan en rust te brengen in het straatbeeld van de Regenboogbuurt is gekozen voor een uniforme erfafscheiding aan de voorzijde van de woningen en waar nodig ook bij de zijtuinen. Naar Engels voorbeeld is gekozen voor glanzend zwarte spijlenhekken, die goed combineren met alle kleur- en materiaalkeuzes. Daar waar de bewoners behoefte zullen hebben aan meer privacy zijn metalen platen voorzien. Dit om te voorkomen dat bewoners zelf maatregelen zullen nemen die vanuit het totaalbeeld ongewenst zijn. Ook andere accessoires



Voorbeelden van gebruik van glanzend zwarte spijlenhekken

aan de woningen zoals balkonhekken, metalen kolommen en andere metalen toevoegingen worden uitgevoerd in zwart metaal. Alle inrichtingselementen in het openbare gebied zoals banken en lichtmasten worden eveneens in zwart metaal uitgevoerd.

De financiering van deze voorzieningen is mogelijk gemaakt door bij de inrichting van het openbare gebied de uiterste soberheid te betrachten. De kleuren maken deze beperking verantwoord. De hekken worden deels gefinancierd uit besparingen in het openbare gebied en deels door ontwikkelaars van duurdere woningen te verplichten deze hekken te financieren (circa 5.000 meter). De gemeente verzorgt de erfafscheidingen van de sociale huurwoningen en de vrije bouwkavels (circa 6.500 meter).

In de zomer van 1994 is het effect van deze zwarte hekken geïllustreerd door deze aan te brengen rond de telefooncentrale van de Regenboogbuurt. De voornamelijk in blauwen geschilderde centrale, naar een ontwerp van Floor van Dusseldorp, staat als een baken in de lege ruimte en is 'Blauwe lampion' gedoopt.

STRAATNAAMGEVING De straatnamen in de Regenboogbuurt volgen in grote lijnen het kleurenpatroon van de straten. Namen als Indigoblauw en Karmijnrood onderstrepen de kleurstelling van de straat. In aanvulling hierop bestaat het voornemen om onder of naast de officiële straatnaamborden extra bordjes te bevestigen die de kleurstelling in de straat aangeven. Zo zijn en blijven de bewoners voortdurend bewust van de afspraken omtrent de gevelkleuren.

IMPLEMENTEREN In het voorjaar van 1995 verkeerden nagenoeg alle projecten in een vergevorderd stadium. Geconstateerd kan worden dat de ideeën door de architecten en ontwikkelaars breed worden gedragen. De soms langdurige onderhandelingen met architecten hebben vrucht afgeworpen. Niemand had echter de omvang van de benodigde maatregelen voorzien om de wijk daadwerkelijk in de kleur te zetten, evenmin als het pakket aan afspraken dat met alle betrokkenen gemaakt moest worden.

De plannen liggen er, ontworpen door gerenommeerde architecten en geaccepteerd door de ontwikkelaars. Maar hoe nu verder? Veel plannen moeten nog worden aanbesteed of in bouwteams worden bevochten. Dit zijn processen die zich dikwijls aan de waarneming van de gemeentelijke initiatiefnemers onttrekken.

De plannen worden als het ware door andere instanties overgenomen. Natuurlijk houdt de commissie van Welstand toezicht op de plankwaliteit. Bij de Regenboogbuurt is de samenwerking met Welstand gebaseerd op een uitstekende verstandhouding. Bouwplannen kunnen zich echter, na een aantal stadia te hebben doorlopen, ongemerkt verwijderen van de aanvankelijk veelbelovende schetsplannen.

Om deze koppeling van begin- en eindplannen intact te houden, is met de afdeling Bouw- en Woningtoezicht de afspraak gemaakt dat pas een bouwvergunning kan worden verleend, nadat de plannen de eindcontrole door de stedenbouwkundige supervisor en de projectleider van het Grondbedrijf hebben doorstaan.

Deze werkwijze blijkt bij de eerste bouwaanvragen, begin 1995, goed te voldoen. Er kunnen nog correcties op de plannen worden doorgevoerd. Dat is natuurlijk een arbeidsintensieve bezigheid. Maar zoals uit de beschrijving van het hele ontwerp- en uitvoeringsproces blijkt, is uiterste zorgvuldigheid een vereiste om kwaliteit niet alleen te initiëren maar ook te handhaven.



*PTT telefooncentrale 'Blauwe lampion'
(kleurontwerp: Floor van Dusseldorp)*

Conclusie

In het Nederlandse vakdebat over stedenbouw en architectuur is de roep om ‘stedelijke’ kwaliteit groot. Een roep die des te dringender is in verband met de enorme VINEX-bouwopgave. Het heeft ondermeer geleid tot een toenemende aandacht voor de positie van de stedenbouwkundige discipline in het plan- en ontwikkelingsproces. De radicale verschuiving van overwegend gesubsidieerde woningbouw naar woningbouw door marktpartijen dwingt gemeenten tot het vinden van nieuwe methoden om greep op de planontwikkeling en de plankwaliteit te houden.

De gemeente Almere heeft gekozen voor een meer leidinggevende rol voor de stedenbouwkundige discipline: supervisie in plaats van het opstellen van globale randvoorwaarden waarbinnen marktpartijen hun plannen invullen. Daarbij is het van belang de verschillende marktpartijen te inspireren tot het ontwikkelen van een hoogwaardig samenhangend eindproduct. Algemene begripsomschrijvingen zoals ‘architectonische kwaliteit’ en ‘onderlinge afstemming van plandelen’ bieden daarvoor onvoldoende garanties. Deze begrippen zijn te algemeen en dikwijls te versleten om te leiden tot de aansprekende woonmilieus waar de huidige woonconsument om vraagt. Het stedenbouwkundige plan dat de gemeente ontwikkelt, dient een duidelijke en consistente visie uit te dragen. Het ontwikkelen van een ontwerp-thema op stedenbouwkundig niveau is een middel om aan een plan een extra betekenislaag toe te voegen. Voor de gemeente Almere is het een geëigende methode voor de ontwikkeling van aansprekende woonmilieus omdat daarvoor de context van het polderlandschap op zichzelf te weinig houvast biedt.

Tegen deze achtergrond en vanuit de wens een woonwijk te ontwikkelen die uitstijgt boven het alledaagse, is aan het stedenbouwkundige plan voor de Regenboogbuurt het thema ‘kleur’ toegevoegd.

THEMA De ervaringen met de Regenboogbuurt hebben geleerd dat het te kiezen stedenbouwkundige concept/thema:

1. eenvoudig van opzet moet zijn en alle betrokkenen kan inspireren
2. marktconform moet zijn en gedurende een lange periode stand kan houden
3. dwingt tot nadenken over het woningontwerp zodat ‘ladenplannen’ bij voorbaat onmogelijk zijn;
4. publiek- en privaatrechtelijk vertaalbaar moet zijn;
5. consistent is in beheer en onderhoud en dus niet dwangmatig of gekunsteld mag zijn;
6. binnen de bestaande financiële kaders betaalbaar moet zijn;
7. niet ten koste mag gaan van de functionele eisen van comfort en bruikbaarheid;
8. voor alle betrokkenen, maar vooral voor de bewoner herkenbaar is.

DILEMMA’S Naar Nederlandse maatstaven ligt de keuze voor het thema ‘kleur’ niet voor de hand. Zoals Cor Wagenaar in zijn essay betoogt, kent Nederland nauwelijks een traditie in het opstellen van stedenbouwkundige kleurentwerpen en het bedenken van criteria om daaruit vervolgens een keuze te maken. Niet voor niets is voor het kleurenschema van de Regenboogbuurt vooral inspiratie opgedaan in het buitenland.

In Marne la Vallée en Onkel Toms Hütte bleek dat expliciete kleuren gevoeliger op hun omgeving reageren dan ongekleurde materialen zoals baksteen, beton of hout. De bezochte projecten toonden aan dat kiezen voor kleur het noodzakelijk maakt veel aandacht te hebben voor de wisselwerking tussen kleur en stedenbouwkundige, architectonische en landschappelijke aspecten. Heide Hinterthür laat

in haar essay zien dat de wisselwerking tussen kleur en textuur van de bebouwing, landschapsarchitectuur en de inrichting van de openbare ruimte een bijzondere woonomgeving oplevert, maar dat een dergelijk subtiel evenwicht ook kwetsbaar is. Dat roept de vraag op hoe ver je kunt gaan in het aanbrengen van samenhang tussen bebouwing en openbare ruimte. Ook spelen er vragen als: Waaraan moeten de gekozen kleuren refereren? In hoeverre kunnen kleurkeuzes overgelaten worden aan architecten en in hoeverre moeten ze dwingend opgelegd worden? In hoeverre moet toekomstig onderhoud geregeld worden en binnen welke marges zijn kleurveranderingen mogelijk zonder dat het totaalbeeld uit evenwicht raakt? Werken met kleur op stedenbouwkundig niveau betekent oplossingen vinden voor dit soort dilemma's.

OVERTUIGINGSKRACHT De uitgangspunten voor het kleurenschema zijn bij aanvang vastgesteld, maar de uitwerking is niet dwingend opgelegd om te voorkomen dat onvermoede oplossingen bij voorbaat uitgesloten werden. Het definitief vastgestelde kleurenschema en bijpassende beplantingsassortiment is toch vooral het resultaat van een gezamenlijke zoektocht van het team van externe adviseurs (stedenbouwkundige Henk de Boer, landschapsarchitect Alle Hosper en kleurendeskundige/beeldend kunstenaar Floor van Dusseldorp) en de projectleiding (Hans Laumanns en Jack Laddé). Het is de vraag of de architecten en ontwikkelaars meer hebben geleverd dan bouwstenen voor de discussie.

In een vroeg stadium zijn de ambities voor de Regenboogbuurt door de gemeente en de externe adviseurs omgezet in concrete beelden (bebouwing, straatprofielen, landschapsinrichting) bij het stedenbouwkundige plan. Hierdoor had iedere betrokkene een indruk van het eindbeeld. Daarbij werd de strategie gehanteerd alle betrokkenen door middel van een inspirerende regie enthousiast te maken voor de gekozen uitgangspunten. De gepresenteerde ontwerpen laten zien dat die strategie vrucht heeft afgeworpen. De architecten hebben zich met hun ontwerpen gevoegd naar het stedenbouwkundige plan en de voorgeschreven kleur(en) overgenomen. De coördinatie tussen de betrokkenen om een wijk in kleur te zetten vraagt heel veel tijd en inspanning, veel meer dan de initiatiefnemers zich bij aanvang realiseerden. Een goede voorbereiding en vooral een intensieve begeleiding zijn onontbeerlijk gebleken. Het is zaak daarvoor voldoende capaciteit te reserveren.

Gespecialiseerde omgevingscoloristen zijn in Nederland nog dun gezaaid. Mogelijk kan dit gestimuleerd worden door aan het aspect kleur meer aandacht te geven in het architectuur- en stedenbouwwonderwijs.

BESTENDIGING Veel aandacht is besteed aan het vastleggen van het kleurenschema in de toekomst. Daarvoor zijn publiekrechtelijke en privaatrechtelijke maatregelen genomen. Maar veel belangrijker nog is de hele publiciteit rond de Regenboogbuurt die vooral tot doel heeft toekomstige bewoners enthousiast te maken voor hun woonwijk. Als de kleuren bij de bewoners gaan leven als iets dat onlosmakelijk met hun wijk verbonden is, dan is dat de beste garantie voor bestendiging. De tijd zal moeten uitwijzen of de genomen maatregelen en de publiciteit het beoogde effect hebben.

Met het kiezen voor het primaat van de stedenbouw, waarin het thema kleur een belangrijke rol speelt, voegt het voorbeeldproject Regenboogbuurt niet alleen een meerwaarde toe aan Almere, maar geeft het bovendien een nieuwe impuls aan de vakdiscussie in Nederland.

Dit schema geeft een overzicht van de stappen die gezet worden in de procesgang van woningbouwprojecten. Bijzonderheden over de ontwikkeling van de Regenboogbuurt zijn cursief gezet. Doorlooptijd vanaf planidee tot oplevering van de laatste projecten beslaat voor de Regenboogbuurt circa vijf jaar.

1. ONTWIKKELINGSPLAN Het Ontwikkelingsplan is de drager van de planvorming (voor wijken van 2.000 tot 3.000 woningen): het schept de ruimtelijke, programmatische en financiële kaders voor de latere concrete bouwprojecten. Het vormt tevens de basis voor het Globale Bestemmingsplan, het juridische kader voor de planontwikkeling, met aandacht voor sociale veiligheid, geluidshinder en globale bebouwingsrichtlijnen. Het Ontwikkelingsplan is het resultaat van een multidisciplinaire samenwerking tussen diverse gemeentelijke afdelingen. Een sluitende grondexploitatie is een belangrijke voorwaarde voor goedkeuring van het plan door Burgemeester en Wethouders.

2. UITNODIGING ONTWIKKELAARS De opdrachtgebieden (doorgaans gemiddeld 70 woningen) worden bepaald op basis van stedenbouwkundige ensembles. Alvorens de ontwikkelaars (projectontwikkelaars en woningbouwverenigingen) uit te nodigen, worden voor de opdrachtgebieden Stedenbouwkundige Randvoorwaarden en Programma's van Eisen opgesteld. Deze worden met de uitnodiging aan de ontwikkelaars meegezonden. Tevens wordt het te bouwen project omschreven naar prijsklasse en financieringswijze.

Dit is het cruciale moment om de eisen naar voren te brengen met betrekking tot het karakter, de kleursetting, de architectuur, de stedenbouwkundige verkaveling en de landschappelijke inrichting van de wijk. Gekwalificeerde ontwikkelaars zijn geconfronteerd met het ambitieniveau voor de Regenboogbuurt en pas na gebleken instemming uitgenodigd. Essentieel is dat de ontwikkelaars in dit stadium een zeer concreet beeld wordt voorgehouden van het nagestreefde ambitieniveau. De Programma's van Eisen werden daarom uitvoerig geïllustreerd met referentievoorbeelden en doorsneden met het voorgestelde beplantingsassortiment.

3. ARCHITECTENKEUZE De architectenkeuze berust formeel bij de projectontwikkelaar. Het streven is in goed overleg tussen ontwikkelaar en gemeente een geschikte architect voor een bepaalde locatie te vinden. Doorgaans wordt een architect aangewezen die òf eerder soortgelijke woningen heeft ontworpen òf in staat wordt geacht invulling te kunnen geven aan de geformuleerde opgave.

Omdat in de praktijk blijkt dat het 'handschrift' van de architect voor een belangrijk deel de kwaliteit van het eindproduct bepaald, is aan de architectenkeuze in de Regenboogbuurt ongewoon veel aandacht geschonken. Van de architecten werd ondermeer gebleken affiniteit met kleurgebruik geëist.

4. PLANTEAMS Overleg tussen gemeentelijke vertegenwoordigers, de ontwikkelaar, de architect en de door de gemeente aangestelde adviseurs in planteams is essentieel voor de onderlinge afstemming van de individuele bouwprojecten in de Regenboogbuurt. Naast individueel overleg zijn workshops georganiseerd. Alle voor het totale proces belangrijke afspraken zijn schriftelijk rondgestuurd. Elke afspraak werd uitvoerig gemotiveerd vanuit de overtuiging dat een gemeentelijk dictaat hooguit tot kortstondig succes leidt. Naast gemeenschappelijke kleurafspraken werden onder andere afspraken gemaakt over de behandeling van plinten, penanten, regenafvoer, dakvormen en erfafscheidingen.

5. VOORLOPIG ONTWERP EN VERKAVELINGSPLAN De ontwikkelaars dienen een voorlopig ontwerp in (per opdrachtgebied) dat wordt vertaald in een verkavelingsplan (voor enkele aaneengesloten opdrachtgebieden). Dit plan wordt door de gemeente getoetst op de in de uitnodiging geformuleerde randvoorwaarden. Het bouwkundig ontwerp wordt als schetsplan ter beoordeling aan de Welstandscommissie voorgelegd.

De Welstandstoets is voor de Regenboogbuurt anders geregeld. In een vroeg stadium is het planconcept voor de Regenboogbuurt met de Welstandscommissie besproken en op praktische haalbaarheid getoetst. Omdat sprake was van een intensieve planbegeleiding en kwaliteitsbewaking in de planteam kon de Welstandscommissie in dit stadium volstaan met een globale toets op basis van het masterplan met het bijbehorende kleurenschema.

6. DEFINITIEF ONTWERP EN INRICHTINGSPLAN Het definitieve ontwerp en inrichtingsplan wordt ten opzichte van het voorlopig ontwerp nauwkeurig getoetst op prijs-kwaliteitverhouding. Bij twijfel over de commerciële haalbaarheid, wordt het advies van de makelaar bij de definitieve vaststelling betrokken.

Het inrichtingsplan geeft inzicht in het materiaalgebruik in het openbare gebied, boomsoorten en type beplanting, verlichting, parkeerplaatsen etc. Het plan wordt financieel doorgerekend en getoetst op diverse beheersaspecten. Het inrichtingsplan ligt ten grondslag aan het matenplan op basis waarvan gronduitgifte aan de ontwikkelaar plaatsvindt.

De inrichting van het openbare gebied is in de Regenboogbuurt vrij sober gehouden. Zo konden middelen gereserveerd worden om uniforme erfafscheidingen te financieren. De gemeente bekostigt de hekken bij de sociale woningbouw en de vrije bouwkavels, circa 6.500 meter. De ontwikkelaars zullen voor hun planden dezelfde erfafscheidingen toepassen, circa 5.000 meter.

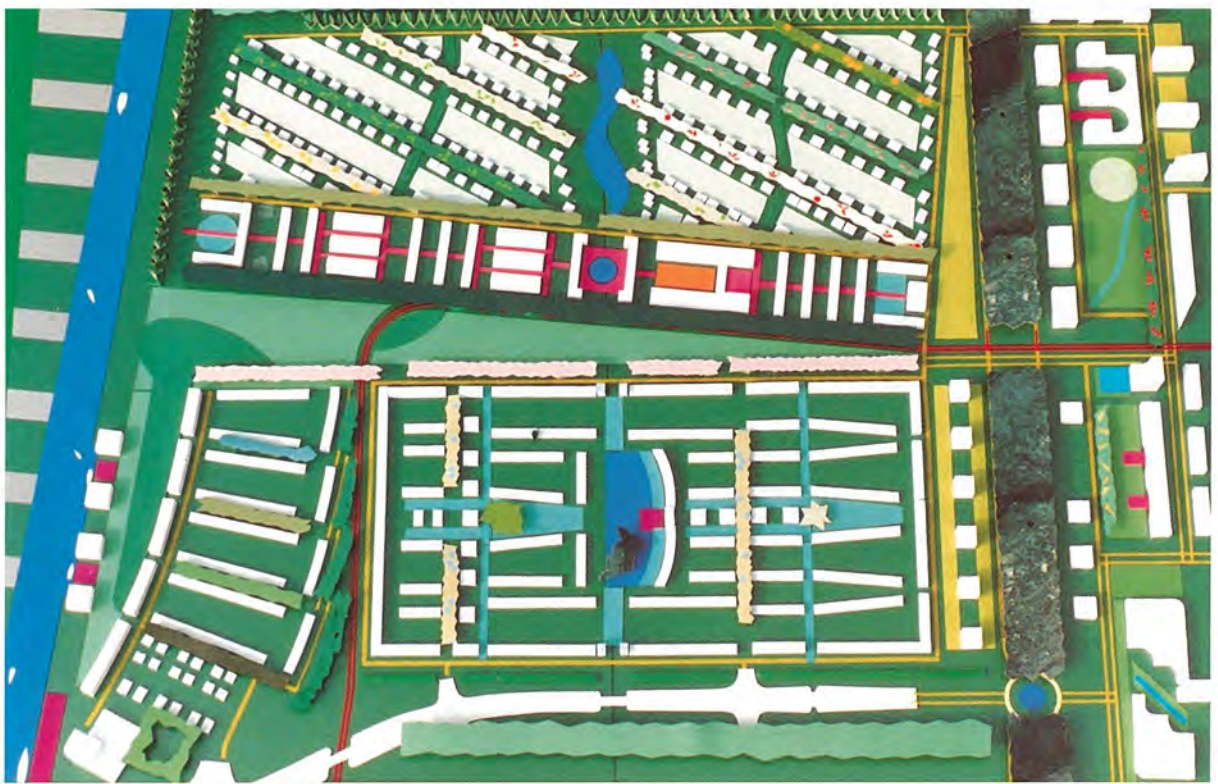
7. BESTEK EN WELSTANDSTOETS Het definitief bouwkundig ontwerp wordt uitgewerkt in bestektekeningen die als bouwaanvraag bij de dienst Bouw- en Woningtoezicht worden ingediend. De Welstandscommissie brengt over het ontwerp een definitief advies uit aan Burgemeester en Wethouders.

Dit is een cruciaal moment in de procesgang van een bouwproject. Is in de fase van de uitnodiging de 'input' van de gewenste kwaliteit meegegeven, hier wordt de 'output' van de gewenste kwaliteit zichtbaar. Voor de Regenboogbuurt is de uitzonderlijke afspraak gemaakt dat de projectleider en de stedenbouwkundig supervisor hun akkoord moeten geven aan de ingediende bouwaanvraag alvorens een bouwvergunning kan worden verstrekt.

8. PRIVAATRECHTELIJKE WAARBORGEN GEWENSTE KWALITEIT Om de ontwikkelende partijen ook formeel te houden aan de aangegane verplichtingen wordt in het gronduitgiftecontract een realiseringplicht opgelegd (met name met betrekking tot de afgesproken kleuren) middels door het notariaat opgestelde formuleringen. Deze vormen ook onderdeel van de latere koopcontracten die tussen de ontwikkelaar en de individuele koper worden gesloten (inclusief kettingbeding).

9. PUBLIEKRECHTELIJKE WAARBORGEN GEWENSTE KWALITEIT Om niet de schijn van willekeur of stedenbouwkundig dogmatisme op te roepen zijn reeds in het Globale Bestemmingsplan de specifieke kwaliteitseisen voor de Regenboogbuurt opgenomen. In het juridische Uitwerkingsplan zijn deze eisen op basis van de definitieve bouwplannen nader omschreven en vastgelegd. Het kleurenschema wordt naast de feitelijke kleurenweergave ook in hoofdlijnen vastgelegd middels kleurcodes volgens het objectieve, niet merkgebonden NCS-systeem.

10. DRAAGVLAK Om alle betrokkenen te doordringen van het belang van de Regenboogbuurt, is gedurende het hele proces regelmatig de publiciteit gezocht. Vooral ook om belangstelling in 'de markt' te genereren. Dat is nodig omdat het beeld van deze wijk niet direct aansluit bij de voorstellingen van de gemiddelde koper. Aanwijzing van de Regenboogbuurt tot voorbeeldplan is in dit kader van groot belang geweest.

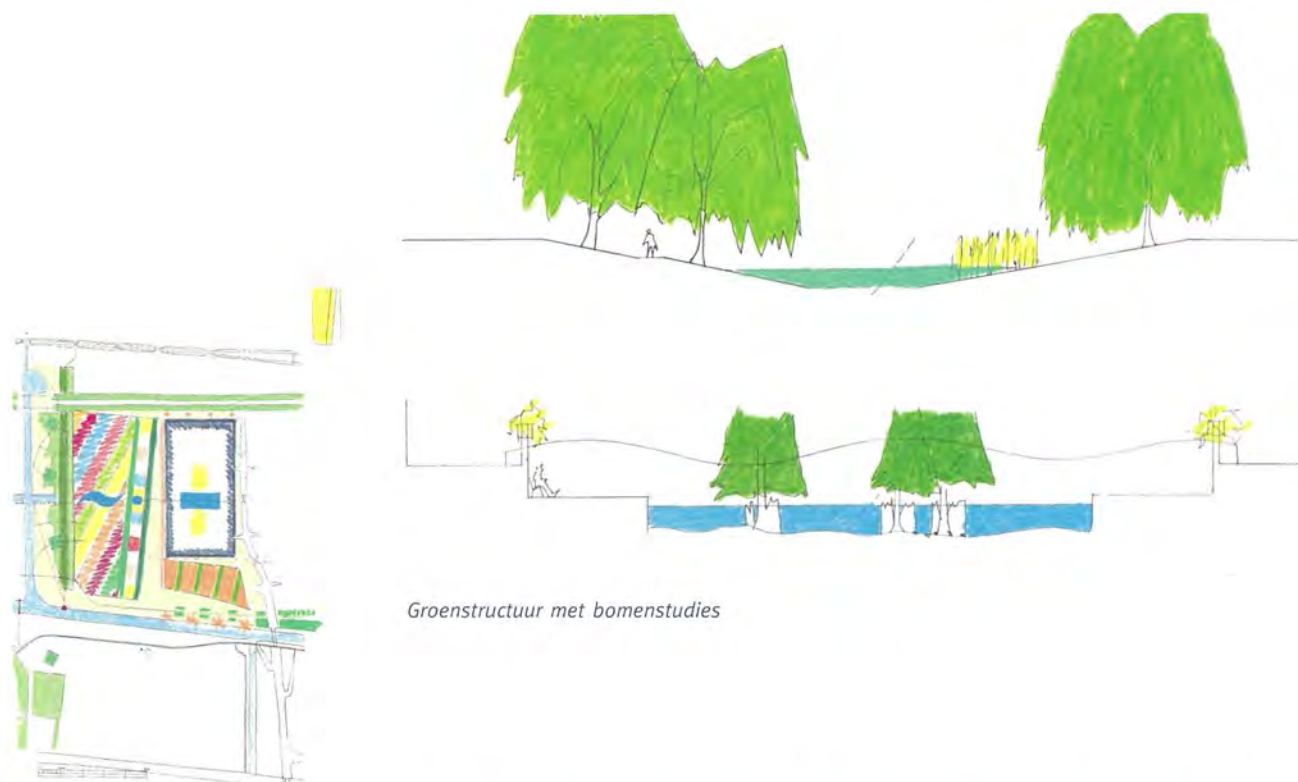


Stedenbouwkundige hoofdopzet (noorden is rechts op de foto)

HENK DE BOER: STEDEBOUWKUNDIG MODEL VOOR 3.J ALMERE-BUITEN

Stedenbouwkundige Henk de Boer beschouwt het tot stand brengen van een specifieke buurt- of wijkarakteristiek als de grootste uitdaging voor zijn vakgebied. De relatie tussen de woning en de openbare ruimte speelt een sleutelrol. Kleur- en materiaalgebruik is daarbij slechts één van de vele middelen. De Boer vindt het vooral belangrijk dat in het hele planvormingsproces de uitgangspunten goed worden geformuleerd, de voorbereiding grondig plaats vindt en de betrokkenen enthousiast gemaakt worden door een inspirerende en gefundeerde toelichting vooraf. Vanuit deze achtergrond kreeg Henk de Boer opdracht voor de Regenboogbuurt “een sprankelend stedenbouwkundig plan te ontwikkelen met een duidelijk herkenbaar eigen gezicht.”

In zijn stedenbouwkundige themastudie leverde De Boer in samenwerking met Gerrit Eenkhoorn (stedenbouwkundige van de gemeente) een hoofdopzet voor de Regenboogbuurt op basis van het uitgangspunt ‘homogene buurt delen in een heterogene wijk’. De Boer verdeelt het gebied grofweg in vier kwadranten. Door middel van een centraal gelegen groene wig in noord-zuidrichting opent de wijk zich naar het polderlandschap en ontstaat een oostelijk en een westelijk deel. In tegenstelling tot de voor Almere-Buiten zo kenmerkende centrale gracht, introduceert hij twee centrale vijvers; in het westelijk deel een romantische vijver en in het oostelijk deel een formele rechthoekige vijver. In het westelijke deel (Villapark) lopen slingerende lanen die aansluiten op de structuur van het naastliggende Meridiaanpark. Een zone met strokenverkaveling (Middenrif) vormt de overgang naar de wigvormige ‘Kier’. Later in het planproces wordt hier voor een hovenverkaveling gekozen. In het noordoostelijke Vijverkwartier ontwerpt hij een soort superblok (ook wel aangeduid als de Burcht) en in het zuidoostelijke deel (Lage Vaartse Front) een uitwaaiende mengverkaveling van stroken, hoven en een aantal hoge torens aan het kanaal. De gekozen typologieën vloeien tevens voort uit het programma. De positionering van de school en de supermarkt en de loop van de buslijn creëren reeksen van aanknopingspunten voor een gedifferentieerde uitwerking op architectonisch niveau. Deze studie, waarbij het ontwikkelen van een context centraal stond, is voor het verdere ontwerpproces van essentiële betekenis geweest.



Groenstructuur met bomenstudies

ALLE HOSPER: THEMASTUDIE 'KARAKTERISTIEK VAN HET GROEN'

Landschapsarchitect Alle Hosper is een voorstander van een bewustere toepassing van het groen, door rekening te houden met de karakteristieke verschijningsvormen van bomen, struiken en planten. Hosper is in de jaren zeventig direct betrokken geweest bij de inrichting van de Flevopolders als medewerker bij de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders. Het toen uitgevoerde rechthoekige strokensysteem van de Flevopolders biedt voor een stad een grote rijkdom aan ontwikkelingsmogelijkheden. Volgens Hosper heeft de gemeente Almere die mogelijkheden tot nu toe onvoldoende onderzocht vanwege de noodzaak het tempo in de bouwstroom te houden. Dat leidt tot het ontwikkelen en toepassen van prototypes. Het stedenbouwkundige plan voor de Regenboogbuurt gaat verder dan het toepassen van prototypes en "het opvullen van vakken met huizen".

In de studie van Alle Hosper naar de gewenste groenstructuur wordt nagegaan in hoeverre de openbare ruimte in het algemeen en de beplantingen van de ruimte in het bijzonder een bijdrage kunnen leveren aan het karakter en de sfeer van de Regenboogbuurt. Uitgangspunt is het benadrukken en verduidelijken van het contrast tussen de woonmilieus, waarbij de verschillende soorten openbare ruimten zoals parken, plantsoenen, tuinen en lanen een eigen betekenis krijgen. Volgens Hosper zijn sterke middelen nodig om in de monocultuur van een woonwijk plekken van elkaar te onderscheiden. De sterk van elkaar verschillende vijfverpartijen in de wijk zijn daarbij een goed houvast. De romantische vijver in het Villapark en de zakelijke vijver in het Vijverkwartier werken als een soort binnenkamer. De Kier, de groene wig midden in de buurt, zorgt voor de relatie met het buitengebied. Door de randen van de Kier te markeren met bomenlanen, kan deze lege ruimte gaan werken als een element dat voor de bewoners betekenis heeft. Een zorgvuldige keuze van de beplanting kan de stedenbouwkundige structuur versterken.

Bomen en struiken zijn er in allerlei vormen, maten en kleuren. Dat de verzamelterm 'groen' voor beplanting eigenlijk een te beperkte omschrijving is kan een voorbeeld illustreren: de Malus 'Profusion' is een forsgroeïende sierappel. Bij het uitlopen heeft deze boom purperkleurige bladeren, die overgaan in bronsgroen. De wijnrood gekleurde bloemen worden gevolgd door kleine paarsrode vruchtjes. Een dergelijke boom, massaal gebruikt in een straat, brengt afhankelijk van het seizoen een flink effect teweeg. Reden om het kleur- en materiaalgebruik van de aanliggende woningen zorgvuldig te kiezen.

Het voorgestelde bomenassortiment voor de Regenboogbuurt houdt rekening met de eigenheid van elke boomsoort en versterkt de gecreëerde contrasten in de buurt.

Kleurstudies bebouwing



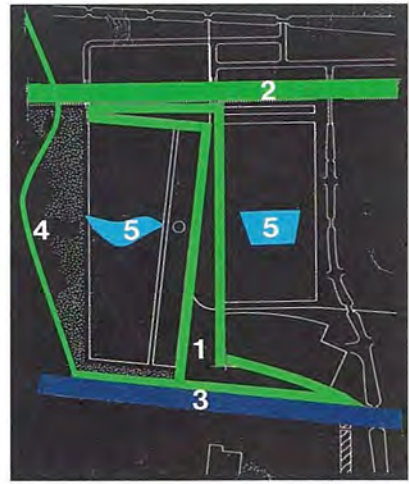
FLOOR VAN DUSSELDORP: KLEURONDERZOEK EN -RICHTLIJNEN

In het werk van Floor van Dusseldorp speelt kleur een belangrijke rol. Hij is al meer dan twintig jaar een warm pleitbezorger van het bewust toepassen van kleur in stedenbouw.

In de studie van Van Dusseldorp wordt gezocht naar aanknopingspunten om de Regenboogbuurt te ontwikkelen tot een buurt waarin het kleur- en materiaalgebruik een structurele rol vervult. Het 'openen' van de Regenboogbuurt naar het landschap toe (in de Kier) levert volgens Van Dusseldorp spannende beelden op. Het landschap staat aan de zuidkant van de Regenboogbuurt als het ware tegen de stad aan. Vanuit dat landschap is er, begeleid door bebouwing, zicht op de trein die als een gele klok door het landschap schuift. De voorstellen die Van Dusseldorp tijdens de Winteravond in januari 1992 toelicht, zijn erop gericht dit perspectivische beeld te versterken. De sterk aangezette kleuren langs de Evenaar en de spoorlijn in het noorden verglijden naar zandige kleuren in het zuiden langs de Lage Vaart. Met die zandige witten manifesteert de stad zich als iets artificieels ten opzichte van het landschap. De kleuren zijn gekozen in contrast met het landschap. Het is ook bijna onmogelijk om in Flevoland de kleurenkeuze aan de kleuren van het landschap aan te passen. Met de seizoenen verandert het landschap voortdurend: nu eens groen, dan weer koolzaadgeel of donkergeploegd. De door Van Dusseldorp voorgestelde verschuiving van kleuren is ook op te vatten als een verwijzing naar de seizoenswisselingen.

In de studie wordt ervoor gepleit het palet voor de Regenboogbuurt vast te stellen als ging het om de compositie van een schilderij. Kleur is dan geen versiering, maar een deel van de architectuur en de stedenbouw. Beeldende kunst vormt daarnaast een belangrijk element voor de beleving van de woonomgeving. Van Dusseldorp stelde een aantal monumentale beelden voor op cruciale punten in het stedenbouwkundige plan.

DE HOOFDSTRUCTUUR De structuur van het groen en de waterpartijen is het meest kenmerkend voor de stedenbouwkundige opzet van de Regenboogbuurt. Tot de meest karakteristieke groenelementen behoren de Kier (1) met uitlopers langs de Evenaar (2) en de Lage Vaart (3). De Kier introduceert door een steeds wijder wordend profiel een interessante visuele relatie tussen het hart van Almere-Buiten en het weidse agrarische gebied dat onbebouwd zal blijven, aan weerszijden begeleid door een laan met kastanjes en een laan met sierkersen. De structuur van het Meridiaanpark (4) aan de westkant is een belangrijke inspiratiebron voor de structuur van het Villapark. De voor Almere gebruikelijke tochten of singels zijn in de wijk vervangen door twee grote waterpartijen (5). Deze vormen daardoor geen structurerend element, maar hebben vooral een plaatselijke betekenis.



Hoofdstructuur groen

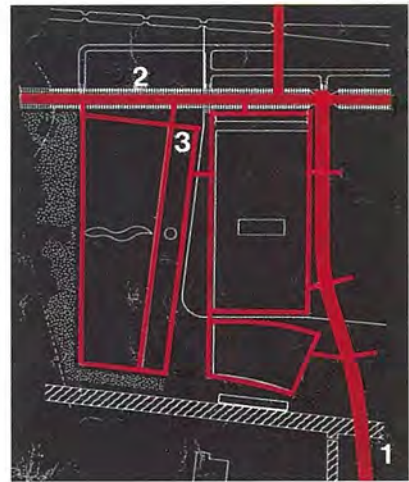
De wijk wordt voor de auto ontsloten via de oostelijke Spectrumdreef en de noordelijke Evenaar (rood aangegeven). Een vrije busbaan (oranje aangegeven) ligt in een L-vorm in de wijk. Zes routes voor fietsers en voetgangers (geel aangegeven) doorkruisen de Regenboogbuurt: drie in noord-zuid en drie in oost-west richting. De bereikbaarheid van vitale functies als de buurtsupermarkt, de school en de bushaltes is zoveel mogelijk op één route geconcentreerd om enigszins het effect van drukte te genereren.

De geleiding die door de genoemde elementen in de wijk ontstaat, geeft aanleiding tot het ontwikkelen van vier woonmilieus met een eigen signatuur. Deze vier milieus worden verder uitgewerkt in de Programma's van Eisen.

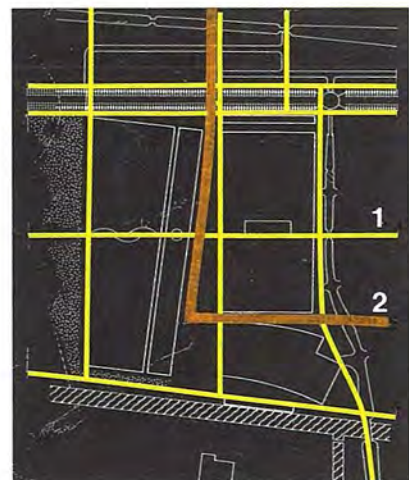
HET WONINGBOUWPROGRAMMA Het woningaanbod in Almere wordt gesegmenteerd in zes prijsklassen met een bijbehorend typerend grondgebruik, situering, wijze van ontwikkeling, seriegrootte en bouwvorm. In het totale woningbouwprogramma voor Almere-Buiten wordt gestreefd naar iets meer middenklassewoningen dan in Almere als totaal. De woningen in de Regenboogbuurt zijn over alle zes segmenten verdeeld. Het woonprogramma voor de Regenboogbuurt krijgt een bijzonder karakter door een accent op seniorenwoningen (10% ten opzichte van 6% in heel Almere). Deze woningen zijn centraal in de wijk gesitueerd, dichtbij de supermarkt en de bushaltes.

KERNCIJFERS REGENBOOGBUURT

aantal projecten:	27	verdeling over prijsklassen:
aantal woningen:	2087	932 woningen < f 150.000 (incl. huur)
netto dichtheid:	36 woningen per ha	350 woningen f 150.000 – f 190.000
laagbouw:	1708 (82%)	373 woningen f 190.000 – f 250.000
gestapeld:	379 (18%)	259 woningen f 250.000 – f 325.000
huurwoningen:	759 (36%)	183 woningen > f 325.000
koopwoningen:	1328 (64%)	

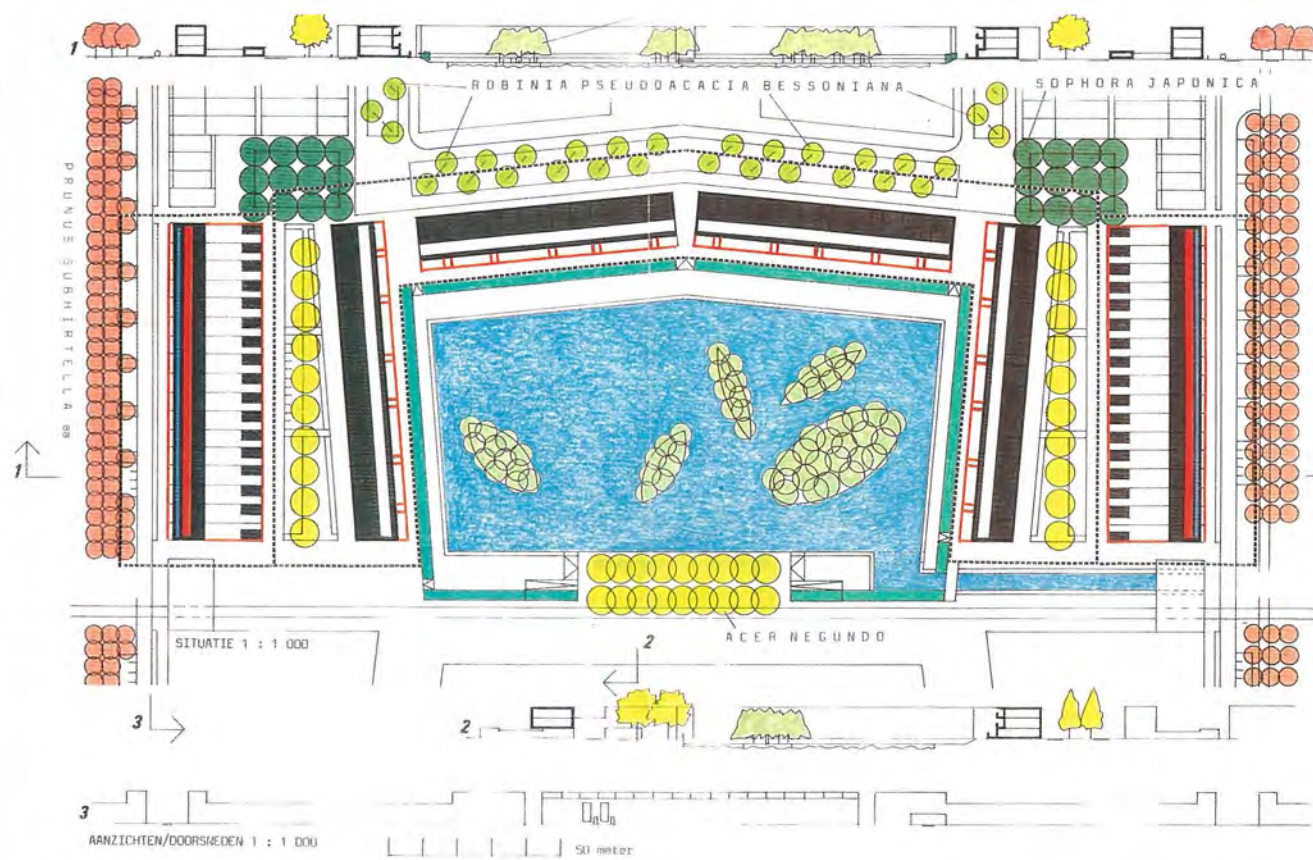


Hoofdwegenstructuur auto: aansluiting op de A6 (1), de Evenaar (2), buurtontsluitingswegen (3)



Hoofdwegenstructuur langzaamverkeer (1) en busbaan (2)

programma's van eisen / stedenbouwkundige randvoorwaarden



Inspirerende beelden voor het Vijverkwartier



VIER WOONMILIEUS De gebogen lanen voor het gemengde verkeer in het **Villapark** gaan vloeiend over in de gebogen voetgangersverbindingen van het aangrenzende Meridiaanpark. Het park (ontworpen door Harm Veenenbos) is een belangrijke inspiratiebron voor de stedebouwkundige verkaveling van het Villapark. De specifieke vorm, kleur en bloeitijd van de laanbeplanting in de buurt vormt een aanleiding om de architectuur van de woningen te differentiëren. Belangrijk onderdeel van de stedebouwkundige randvoorwaarden is de terugliggende garage bij alle villa's, ook bij de vrije kavels, waarmee rust in het straatbeeld wordt beoogd. Aparte zones voor de verschillende verkeerssoorten worden in het wegprofiel niet benadrukt. Waar de lanen aansluiten op de noord-zuid georiënteerde verbindingen aan de randen is extra aandacht voor de overgangen tussen openbaar- en privé-gebied. De golvende lanen omsluiten de centraal gelegen visvormige vijverpartij, die is geïnspireerd op de Engelse landschapsstijl. De sierlijk gebogen oevers, onder andere beplant met treurwilgen, bepalen in belangrijke mate de sfeer in het Villapark.

Een platanenlaan scheidt het Villapark van het naastliggende **Middenrif**. Het woonmilieu van het Middenrif wordt vooral bepaald door de centrale ligging in de wijk, dichtbij de haltes van het openbaar vervoer en de wijkvoorzieningen. Voor de ruimtelijke geleiding van het Middenrif zijn vooral de drie oost-west georiënteerde langzaamverkeerverbindingen van belang. Uitgegaan is van een verkaveling in markante woonhoven die zich leent voor experimenten met nieuwe typologieën en woonvormen. Er is veel aandacht voor de relatie tussen de individuele tuinen en het openbare gebied in de hoven. In plaats van de traditionele voor- en achtertuinten is soms uitgegaan van een bescheidener maar bouwkundig veel beter geconditioneerde buitenruimte: de omheinde terrastuin. Als compensatie is een goed verzorgde gemeenschappelijke buitenruimte geïntroduceerd met vanzelfsprekend een eigen bomenassortiment. De opzet gaat uit van een reeks van karakter verschillende openbare, autovrije verblijfsruimten. Het parkeren vindt plaats aan de randen van de grotere eenheden. Een 'zware' kastanjelaan begeleidt de Kier en geeft tegelijkertijd eenheid aan de gevarieerde opzet van het Middenrif. In het Middenrif bevinden zich tevens de buurtvoorzieningen.

Aan de overkant van de Kier manifesteert het **Vijverkwartier** zich als een donkere burcht, verluchtigd door roze sierkersen. Een markante wand van woningen omsluit een introvert stedelijk woonmilieu, dat zich aan de oostzijde afwendt van de drukke Spectrumdreef. Poorten geven toegang tot het binnengebied met een aantal kenmerkende openbare ruimten: 'ringwegen' met parkeren in de middenberm onder een dak van lanenbomen, langgerekte (autoluwe) pleinruimten en een grote stedelijke vijver die centraal in de buurt ligt. De vijverpartij wordt aan drie zijden begrensd door gestapelde woningbouw. Hoekverdraaiingen in de straten versterken de oriëntatie op de vijver. Het merendeel van de woningen in het Vijverkwartier is de eengezinswoning. Meergezinswoningen zijn op strategische punten gesitueerd; zij markeren de toegangen tot het binnengebied. Het woonmilieu in het Vijverkwartier probeert vooral compactheid uit te stralen.

Het **Lage Vaartse Front** aan de zuidkant van het Vijverkwartier vormt het front naar het weidse agrarische landschap aan de overkant van de Lage Vaart. Dit uitzicht geeft karakter aan het woonmilieu in deze buurt. Een reeks woontorens in een groene uitloper van de Kier, direct aan de vaart, markeert de rand van het stedelijke gebied. Zij steken scherp af tegen de lichtgekleurde wand van laagbouwoningen daarachter. Het buurtje zelf wordt door één wand omkaderd. Drie straatjes in het buurtje beschikken over een hof met een karakteristieke beplanting en inrichting. Ter plaatse van de zijstraatjes in de oostwand zijn poortwoningen geïntroduceerd.



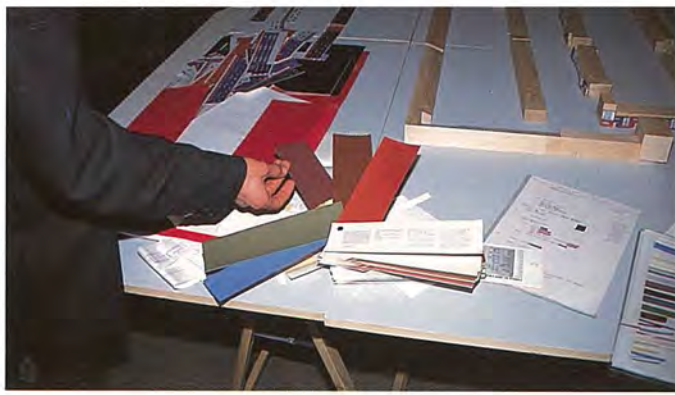
BAKSTEENKLEUREN Dit eerste schema zet de toon voor alle volgende kleurenschema's. Kleur en vorm van de bebouwing wordt in relatie gebracht met de karakteristieken van de omgeving: de drukte van de grote doorgaande wegen, met name in het noordoosten, en de rust van het Meridiaanpark en de Lage Vaart in het zuidwesten. Corresponderend met deze twee tegenovergestelde sferen verschuiven de kleuren in noord-zuid richting van koele blauwen, via warme roden en gelen, naar abstract wit. Deze verschuiving wordt het sterkst gearticuleerd in de ruggesgraat van de Regenboogbuurt: het Middenrif. De gekozen kleuren zijn hier fel en intens. Het Villapark volgt deze kleuren in iets lichtere tonen. De in grijzige tinten opgezette kern van het Vijverkwartier wordt omsloten door een paarsrode wand. De buitenwand van het Lage Vaartse Front wordt geel gedacht, met uitzondering van de witte wand langs het water. In de kern van deze buurt wisselen verschillende kleuren elkaar af.

Langs de Evenaar, in het noorden van de Regenboogbuurt, zijn de kleurverschillen tussen de buurten het grootst. Hier is de invloed van het stadscentrum en het verkeer groot. Langs de oever van de Lage Vaart in het zuiden maakt de Regenboogbuurt, met een abstracte witte tint, front naar het weidse agrarische landschap. De bebouwing vormt bovendien een neutrale, lichte achtergrond voor de (toen nog) vier markante en veelkleurige woontorens aan het water.

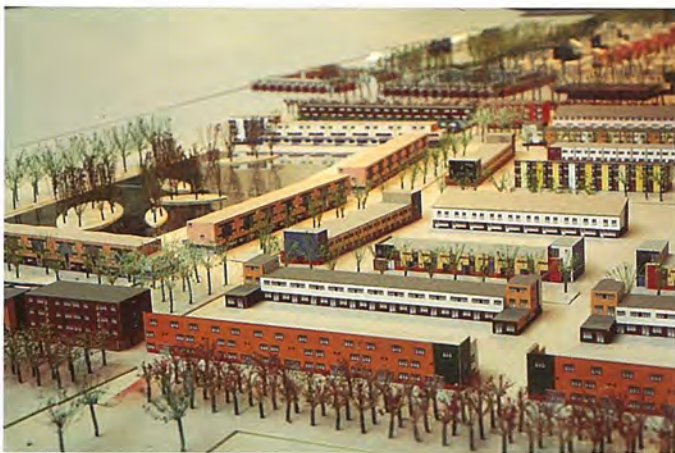
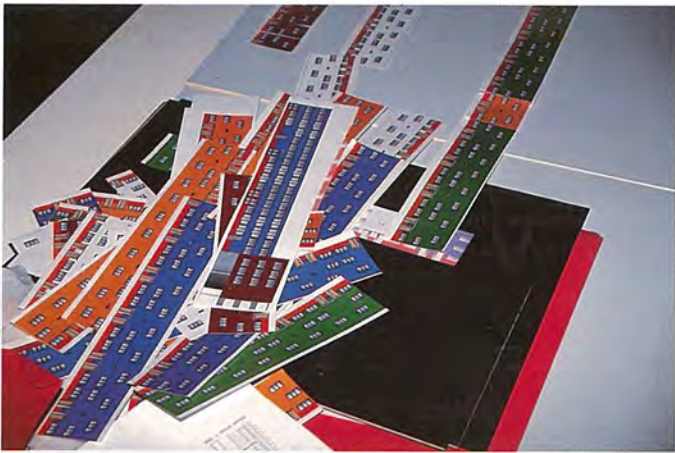


KLEURENPALET OP BASIS VAN MINERALE VERF Bij de samenstelling van dit kleurenschema bleek dat het kleurenpalet van minerale verf enkele beperkingen heeft. Omdat het produkt gebaseerd is op in de natuur voorradige grondstoffen, bevat het systeem veel aardse kleuren zoals okers, terracottas en witten, maar weinig hardblauw, violet, felrood of groen.

Het uitgangspunt van de verschuivende kleuren van noord naar zuid blijft gehandhaafd. Het contrast tussen de verschillende buurten wordt extra verscherpt. In het Villapark overheersen de okers, gelen en terracotta's met hier en daar een blauw of donkerbruin accent. In het Middenrif wordt de kleurenreeks van koel blauw, via warme roden en gelen naar abstract wit, zo goed mogelijk vertaald in de beschikbare kleuren. De donkerrode wand rondom het Vijverkwartier wordt in dit schema donkerbruin met roodbruine accenten. In de kern van deze buurt zijn de lichtgrijze tinten vervangen door blauw, oranje en geel; waarmee het contrast tussen de buitenwand en het binnengebied verdwenen lijkt. Ook de kleuren in de kern van het Lage Vaartse Front zijn in dit derde schema veel sterker. De omlijsting blijft geel tot wittig van kleur.



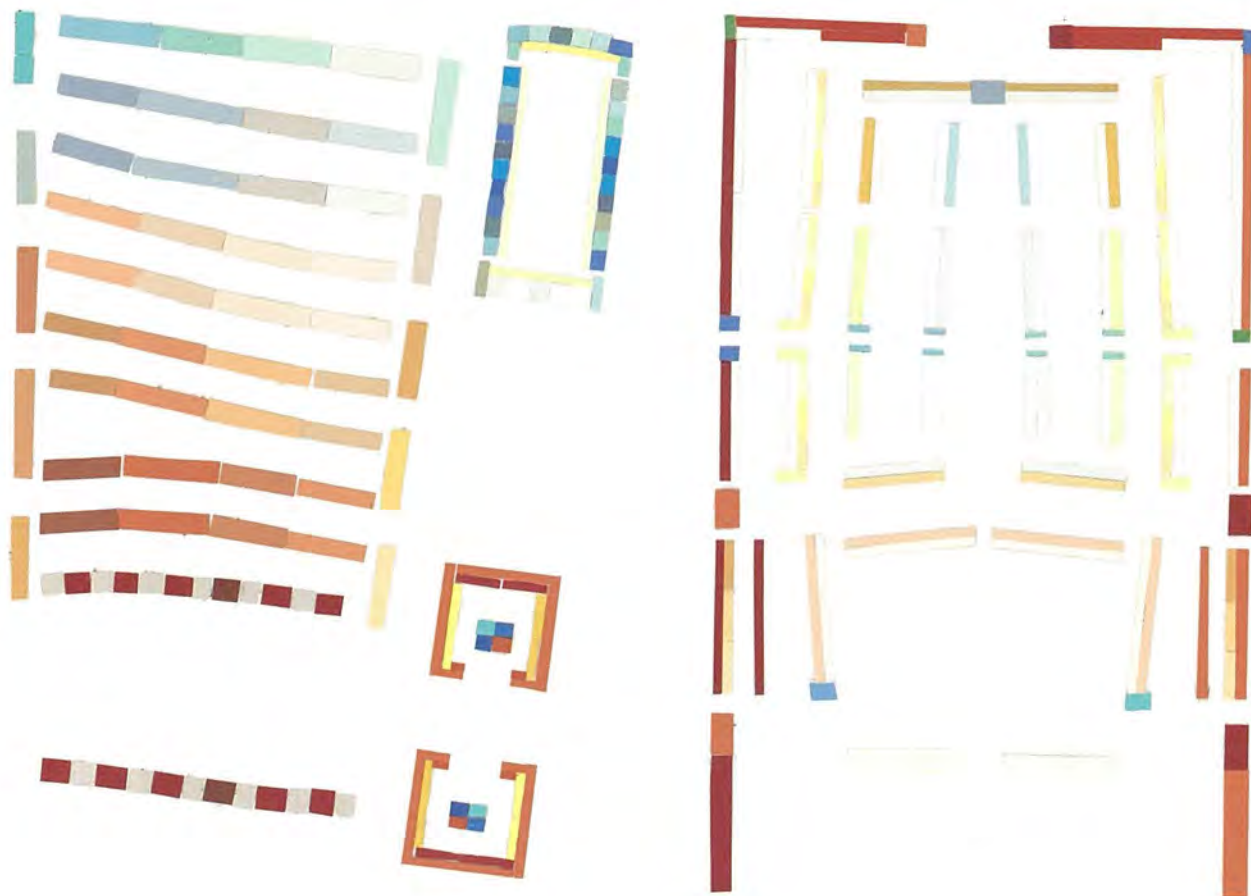
Vorbereidingen voor de maquette



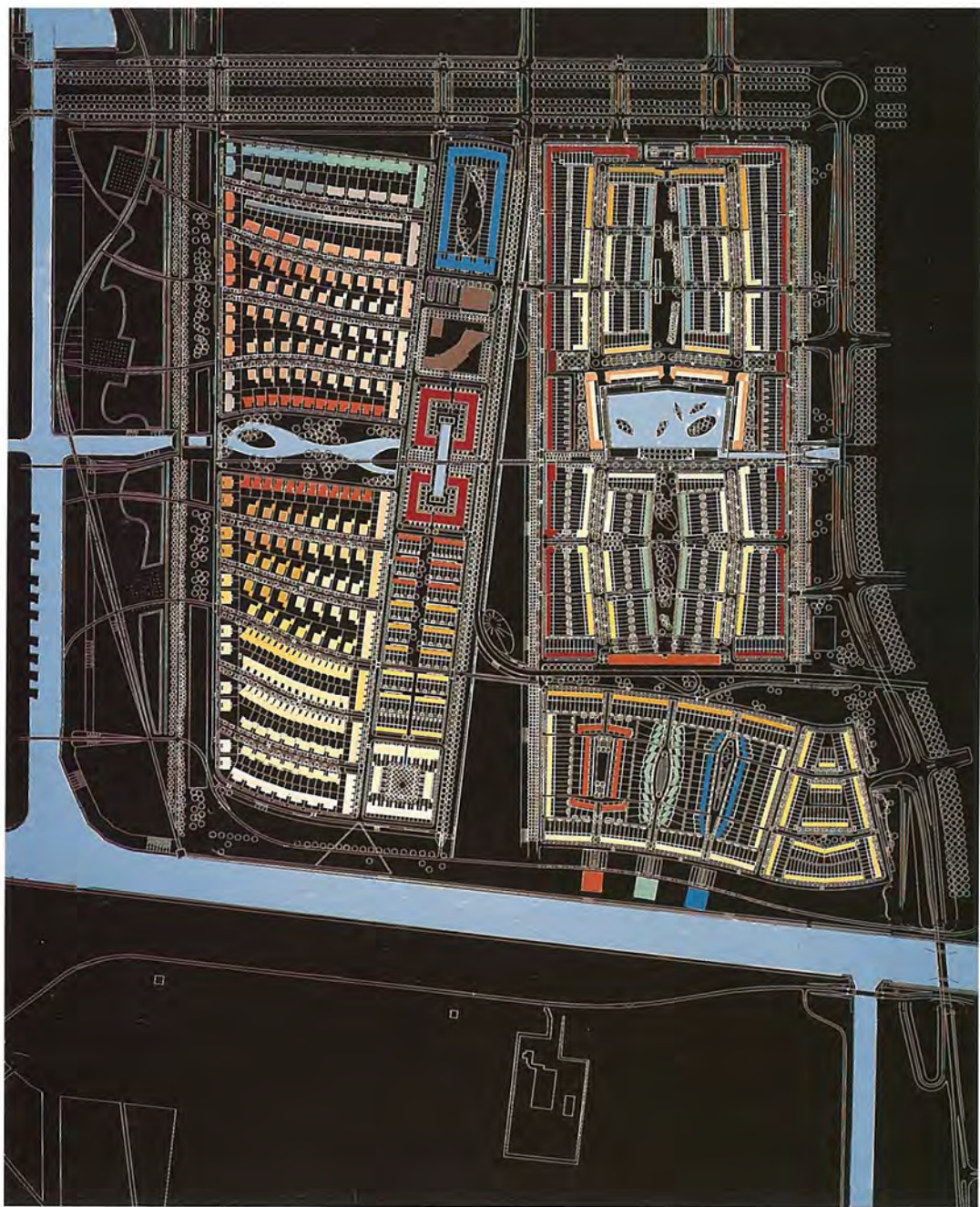
Presentatie van de Regenboogbuurt op de NWR Bouw RAI 1994

NWR BOUW RAI 1994 Het derde kleurenschema wordt gevormd door de reacties van alle architecten van de eerste fase (noordelijke deel van de Regenboogbuurt) die bijeengebracht werden in een gezamenlijke presentatie op de NWR Bouw RAI 1994. In de maquette was slechts met enige moeite iets te herkennen van het onderliggende kleurenschema. De meeste architecten hadden uitdrukkelijk de geboden vrijheid genomen om aan het schema een eigen interpretatie te geven. Het tweede kleurenschema, bedoeld als discussiestuk, had bovendien tot verwarring geleid met name onder de architecten van het Vijverkwartier.

De presentatie van het Villapark gaf vooral veel wittige tonen te zien, met hier en daar een kleuraccent. Aan de andere kant was het Vijverkwartier een bonte mengeling van kleur geworden. De oorspronkelijk donkere buitenwand was in de maquette roodbruin en oranje. Vooral in het binnengebied was sprake van een te uitbundig kleurgebruik. De drie hoofdkleuren van het binnengebied waren aangevuld met tal van andere kleurvlakken. De twee hoven uit de eerste fase van het Middenrif, ontworpen door Sjoerd Soeters en Liesbeth van der Pol, gaven een acceptabele interpretatie te zien. De maquette werd beschouwd als "inspirerend materiaal voor een discussie die voor de werkelijke realisatie nog gevoerd moet worden."



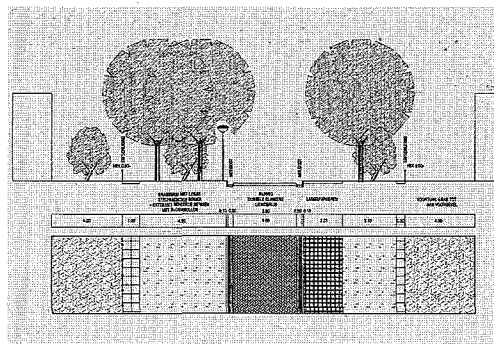
VERDERE NUANCERING VAN DE KLEUREN In deze vierde versie (voor de eerste bouwphase), keert het idee van de per laan verglijdende kleuren weer terug. In het Villapark verglijden de straten van een koele groenblauwe toon, via lila naar roze, gele en bruine tinten tot wit aan de zuidrand. Per straat verlopen de kleuren van west naar oost bovendien ook nog van donkere naar lichte tinten. De oostelijke en westelijke beëindiging van het Villapark is niet langer geel van kleur. Ook hier verglijden de kleuren corresponderend met de lanen, aansluitend op het Middenrif. De blokken rond de romantische vijver maken niet langer deel uit van de kleurenreeks in het Villapark. De donkerrode kleur sluit aan bij de rode kleuren van de centrale zone rond de diverse vijverpartijen. Het kleurbeeld in het Middenrif blijft gehandhaafd volgens de eerste en tweede versie van het kleurenschema, zij het gerelateerd aan de plannen die door de architecten zijn ingebracht. Dat wil zeggen: heldere blauwe en turquoise kleuren langs de Evenaar en rood-oranje kleuren ter hoogte van de vijvers. Geprobeerd is de lange wanden van het Vijverkwartier op de lichtval te laten reageren door langs de Kier (westzijde) voor donker roodbruin te kiezen, voor roodbruin langs de Evenaar (noordzijde), voor lichtbruin aan de oostzijde en donkerbruine oker aan de zuidzijde. De sterke gele en blauwe kleuren in de kern van het Vijverkwartier zijn in deze vierde versie afgezwakt tot lichtgele, lichtblauwe en zandig witte tonen. De kleuren van de achtergevels zijn hier bescheiden en licht. De kopgevels van de straten, daar waar voet- en fietspaden de gevelwanden doorsnijden, zijn donkerder blauw en groen.



TERUGBRENGEN NIET-ESSENTIËLE NUANCES Dit definitieve kleurenschema (zie ook afbeelding op de flap van de omslag) staat in het teken van de versoering. Voor het Villapark is voor elke laan in elk geval een begin- en een eindkleur vastgesteld, die tevens voor de begrenzende noord-zuid straten gelden. In de lanen mogen in de reeks passende nuancerings van de begin- en eindkleur geïntroduceerd worden. Voor het Middenrif blijven de kleuren gehandhaafd. In de omhullende woonwand van het Vijverkwartier is de eenheid in het kleurgebruik hersteld. Behoudens een aantal accenten, geldt voor alle zijden een wat lichtere roodbruine hoofdkleur. De kleuren in de binnenring van het Vijverkwartier blijven hetzelfde.

Het Lage Vaartse Front is ten opzichte van eerdere voorstellen nauwelijks gewijzigd. Het gebied van de hofjes wordt omgrensd door woonwanden uitgevoerd in een drietal hoofdkleuren. De lichtste kleur langs de Vaart en de wat minder lichte langs de overige wanden. De hofjes zelf hebben ieder een uitgesproken hoofdkleur over de hele lengte die correspondeert met de kleur van de woontorens aan het water.

Doorsnede woonstraat in
Villapark met informele
boombeplanting



Villapark

de uitwerking

De besproken stedenbouwkundige randvoorwaarden, het landschapsonwerp en het ontwikkelde kleurschema vormden de context waaraan de individuele architecten passende bouwstenen dienden toe te voegen. De bouwplannen worden per buurt gepresenteerd in combinatie met het bomenassortiment en de straatprofielen. Het is een opname van de stand van zaken op het moment dat voor de eerste projecten van de eerste bouwfase de palen de grond ingaan. Bouwprojecten van de tweede fase zijn in dit stadium nog minder ver uitgewerkt.

Uitgangspunt van het Programma van Eisen voor het Villapark (juli 1993) zijn nog witte villa's met gele en grijze nuanceringen. Vooral het bomenassortiment zou de kleur moeten bepalen. In de loop van het ontwikkelingsproces is dat standpunt verlaten en is gekozen voor krachtiger kleuren. Veel overtuigingskracht was nodig om de ontwikkelaars van deze duurder projecten te winnen voor echte kleuren. Witte architectuur past in de huidige mode en houdt dus minder risico in. Door constante druk vanuit de projectleiding zijn de witte gevels toch gekleurde gevels geworden. De kleurenreeks verloopt volgens het schema van turquoise/mintgroen, zacht lila, verschillende tinten terracotta, ossebloedrood (rond de vijver), verschillende tinten oranjebruin overgaand in geel en eindigend in crème-wit. In vrijwel het hele Villapark wordt de kleur van de gevels met minerale verf aangebracht.

Het Villapark biedt ruimte aan circa 380 villa's en twee-onder-een-kap woningen, gelijk verdeeld over de eerste en tweede bouwfase. De 84 vrije bouwkavels, verdeeld in twee clusters, worden omgeven door de planmatig gebouwde villa's om een zekere rust in de buurt te brengen. In de buurt zijn drie soorten ruimtelijke eenheden te onderscheiden; bebouwing langs **de golvende lanen**, bebouwing aan **de vijver** en bebouwing aan **de twee begrenzende noord-zuid lanen**.

DE GOLVENDE LANEN Gele gouden regen, witte perebomen en sierkersen, purperen amberbomen en esdoorns, dieproze sierkersen en oranje bessen dragende lijsterbessen geven elke laan een herkenbaar eigen karakter. De lanen hebben met circa 25 meter maar een beperkte breedte. In de eerste uitwerkingen werd daarom geëxperimenteerd met een straatprofiel waarin de privé-tuinen zonder afscheiding in het openbare gebied overgaan.

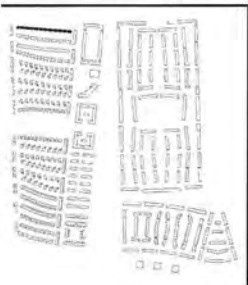
In het definitieve plan is gekozen voor twee basisprofielen met erfafscheidingen. Tussen de trottoirs aan weerszijden van de laan en de rijweg bevinden zich grasbermen waarin bomen worden aangeplant. Deze worden óf formeel in rijen aangeplant (langs fietsroutes) of speels in los verband. De zones voor de verkeerssoorten zijn in het profiel alleen verschillend in verharding en worden niet extra benadrukt door hoogteverschillen. Alle woningen langs de lanen hebben voor- en achtertuinen.



Voorgevel

ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

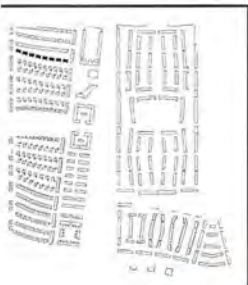
Architectenbureau Hammel en Partners Rotterdam
Ir. Pietro P. Hammel
Bouwfonds Woningbouw BV Haarlem



De 23 geschakelde twee-onder-een-kap woningen vormen het eerste beeld van het Villapark vanuit het noorden. De mintgroene pastelkleur werd in overleg met Floor van Dusseldorp aangevuld met zacht blauw. De oorspronkelijk witte zijgevels hebben in het definitieve ontwerp de allerlichtste tint mintgroen gekregen. De voorkant van de woningen richt zich naar de Evenaar, daarvan gescheiden door een intensief beheerde grasstrook. De halfronde glazen pui van de studio's op de tweede verdieping biedt een ruim uitzicht op deze brede met Krimlinden beplante boulevard.

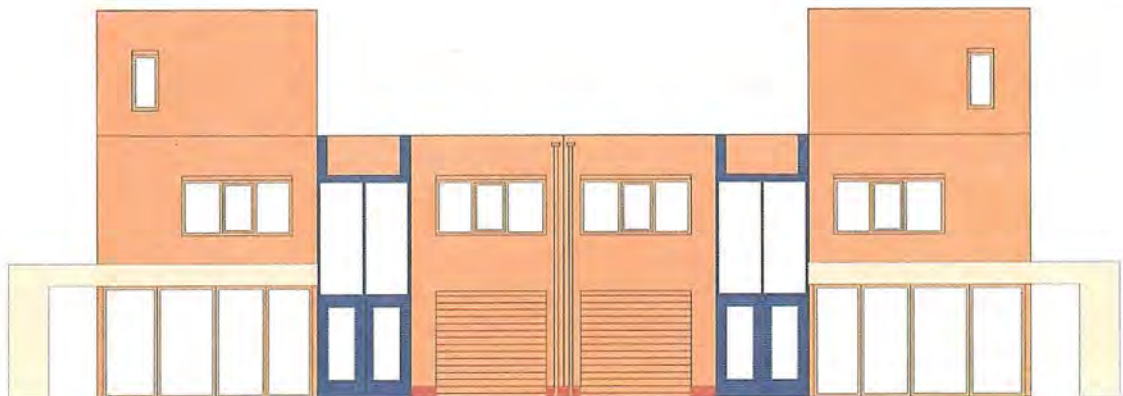
ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Architectenbureau Hammel en Partners Rotterdam
Ir. Pietro P. Hammel
Bouwfonds Woningbouw BV Haarlem



De kleurenreeks van zalmroze tot lichtroze sluit aan bij de zilverachtige kleur van bladeren van de sierperen die in de herfst purper kleuren. In het oorspronkelijke kleurontwerp voor deze 16 villa's leek de gevel opgebouwd uit verschillende schermen: de ronde betonschijf op de voorgrond is voorzien van een zeer lichte terracottatint, de verdieping is een tint donkerder en de opbouwen verder naar achteren zijn roodbruin gekleurd. In het definitieve ontwerp is dit kleurbeeld teruggebracht tot een lichte kleur voor de betonschijven en een vergelijkende kleurenreeks in de rest van de gevel.

Voorgevel

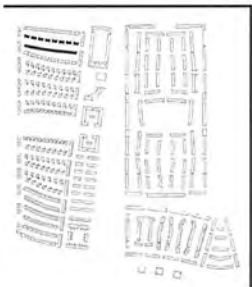




Voorgevel villa

ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

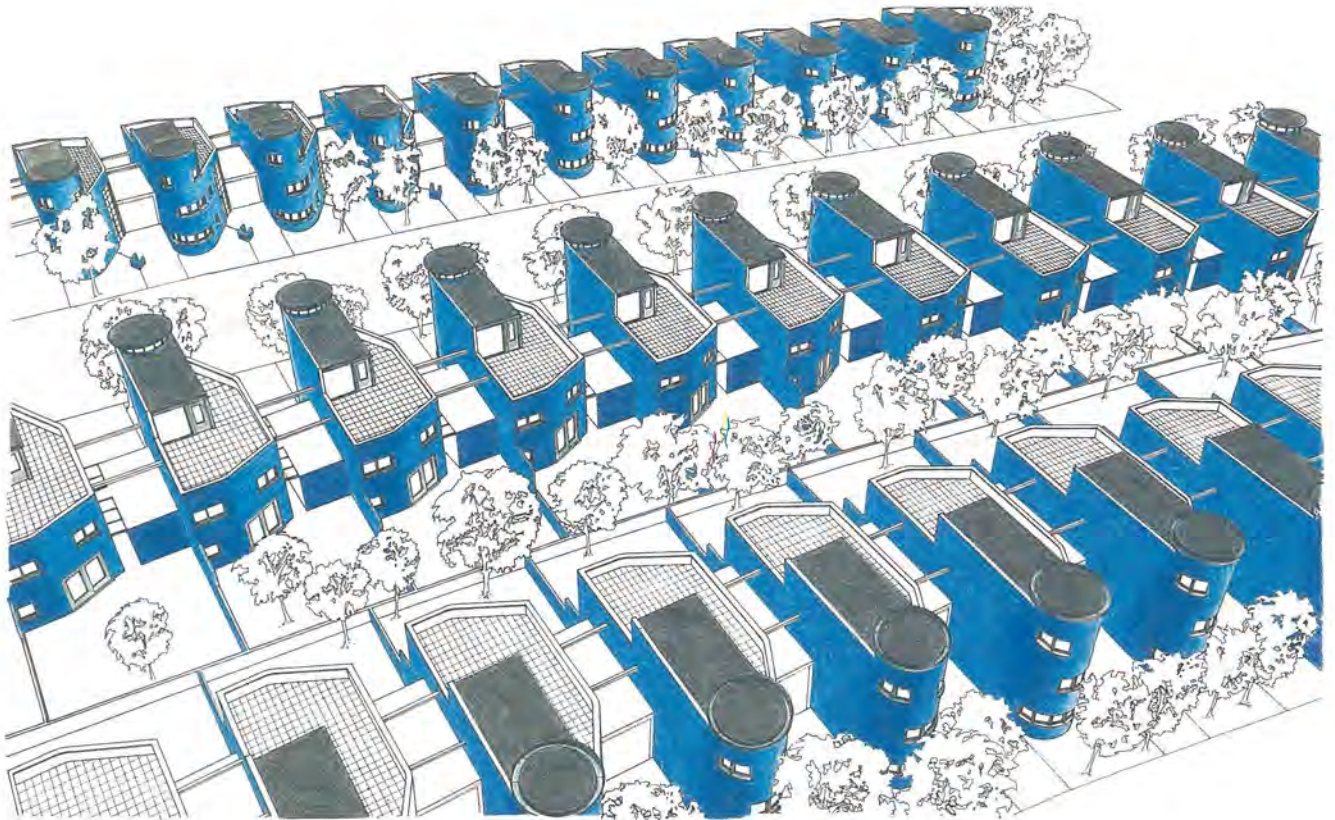
Architectenburo Pieter Weeda BV Rotterdam
Pieter Weeda
Rabo Vastgoed BV Utrecht



De verspringende volumes van de 16 villa's aan de noordzijde van de laan hebben licht gebogen wanden. Dat levert interessante plattegronden op. Terwijl de gevels van de villa's een verticaal accent hebben, benadrukken de verspringende gevels van de 22 herenhuizen aan de zuidzijde horizontaliteit. De kleuren van de gevels verlopen van blauwgrijs via lilaroze naar lichtgrijs. De grijsig lilaroze kleur staat in het voorjaar in boeiend contrast met de hardgele bloemtrossen van de goudenregen. Ten behoeve van de vuilcontainers is een speciale oplossing bedacht in combinatie met een luifel voor het entreegebied van woning en garage.

Voorgevel herenhuizen



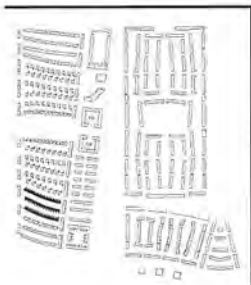


Vogelvlucht

ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

*Aldo en Hannie van Eyck & partners architects Amsterdam Londen
 Julyan en Tess Wickham
 Gelderse Bouw- en Vastgoed Maatschappij BV Rhenen*

56

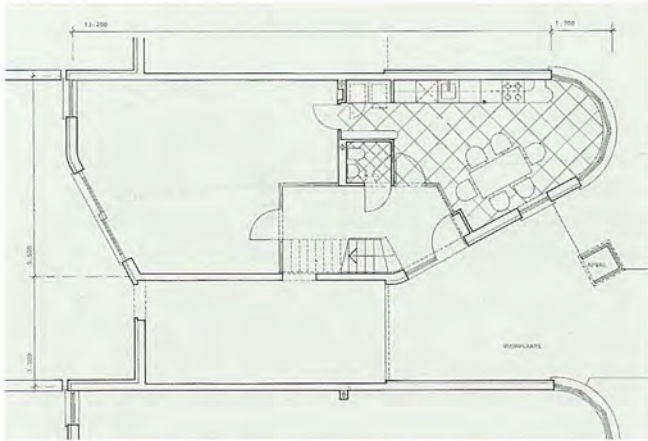


In het ontwerp voor deze 48 geschakelde woningen is prioriteit gegeven aan de straatwand als stedenbouwkundige/architectonische eenheid, de individuele woningen zijn daaraan onderschikt gemaakt. De gevelkleur wordt in dit geval gezien als een abstracte stedenbouwkundige opgave, een oppervlakkige laag die geen invloed heeft op het ontwerp van de woningen zelf, maar homogeniteit aan de wijk als geheel zal verlenen. Vooral ook omdat pas in een laat stadium de kleur (geel) werd opgegeven, zijn de woningen zo ontworpen dat ze praktisch iedere kleur kunnen hebben, mits de hele straatwand op dezelfde manier wordt behandeld.

Hierdoor gaan de individuele woningen volledig op in de sterk gekleurde en gearticuleerde straatwanden. De torentjes aan de straatzijde bepalen tegelijkertijd de individualiteit van iedere woning en de identiteit van de straatwand als geheel. De bijzondere vorm van dit woningtype levert een interessante woningplattegrond op. In deze lanen worden goudgele valse christusdoornen en bleekroze sierkersen aangeplant.

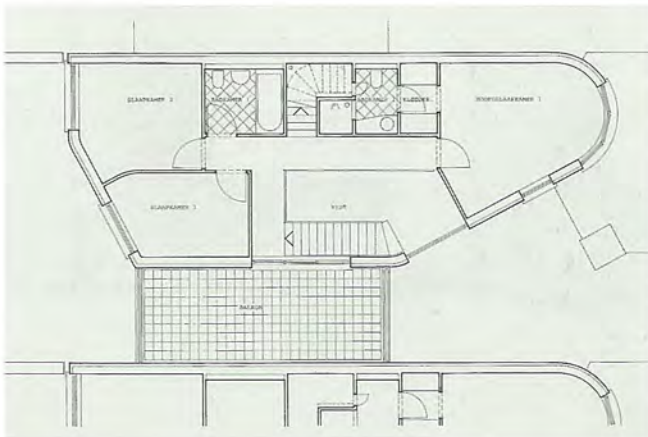


Perspectief

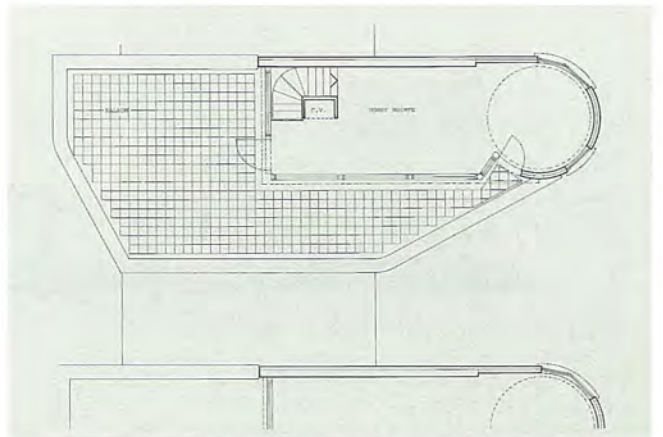


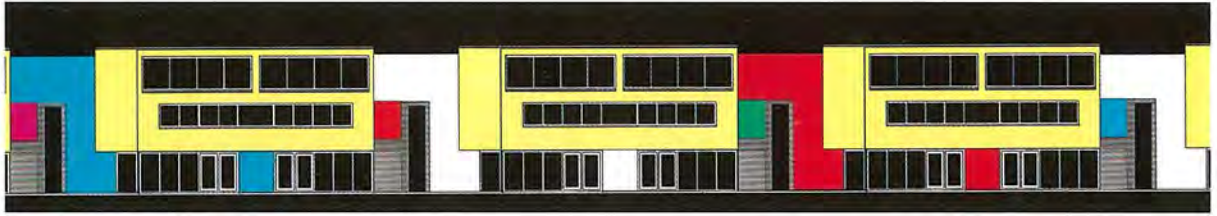
Begane grond

Eerste verdieping



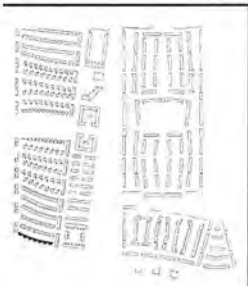
Tweede verdieping





ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

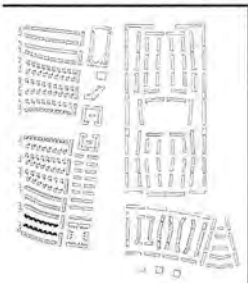
architectuurMANAGEMENT Amsterdam
Ir. Marc A. Visser m.m.v. Jan Kooyman
Bouwonderneming Van den Breemer BV Almere



Deze 14 geschakelde woningen aan de zuidzijde van de Regenboogbuurt hebben een weids uitzicht over weidegronden en akkers. Omdat de panoramische vergezichten vanaf de bovenste verdieping het beste waar te nemen zijn, is daar een 'extra woonkamer' gecreëerd met zeer hoge grote ramen. Het kleurconcept gaat ervan uit dat kleurbeleving zich op verschillende schaalniveaus afspeelt. Door de overwegend crème-witte kleur presenteert de stadsrand zich als een eenheid in contrast met het landschap. Op één schaalniveau lager - de beleving vanaf de straat - spelen ook de schuin naar achteren wijkende zijgevels een rol in het kleurenspeel. Kleur is daarbij ingezet als een middel om de geschakelde eenheden van elkaar te onderscheiden. Om en om zijn lichte en donkere kleuren op de zijgevel aangebracht. Het ruimtelijke effect ontstaat doordat het menselijk oog de afstand meet tussen twee lichte of twee donkere vlakken. Doordat de kleur van de zijgevels geheel is omgezet en de wijkende opbouw in een contrasterende kleur is gezet, ontstaat in de tussenzone tussen twee blokjes telkens een andere sfeer, terwijl de achtergevels het beeld opleveren van een rij gekleurde torentjes.

ONTWERP
ONTWIKKELAAR

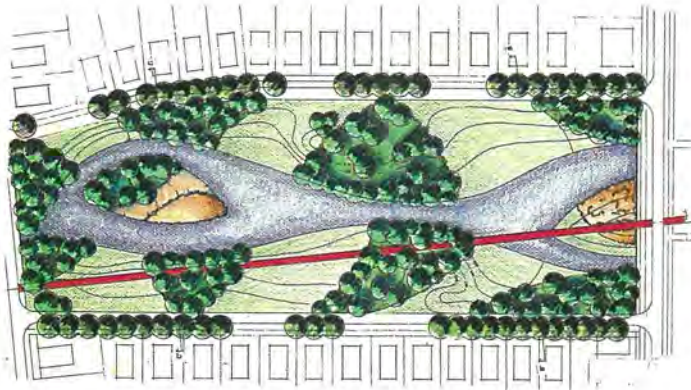
Architektenburo Wim van den Breemer bv Leusden
Bouwonderneming Van den Breemer BV Almere



Het terugliggende verticale element in de gevel van deze 28 geschakelde woningen krijgt een afwijkende behandeling. De naar voren geplaatste horizontaal gelede woninggevel wordt met gelige minerale verf behandeld. De donkergroene lijsterbessen dragen vanaf juni oranje rode bessen.



DE VIJVER Halverwege het Villapark ligt een 230 meter lange, visvormige vijver met twee eilanden erin. Met een knipoog naar de romantiek wordt de beschouwer deelnemer aan een spel van grenzen en tijdlagen. In het oosten wordt het slingerende lijnenspel plotseling afgesneden door het bebouwingslint langs het park. Het lijkt of het oorspronkelijke park verborgen ligt onder miljoenen bakstenen. Dit spel vermenigvuldigt zich in de randen. Vanaf het fietspad zorgen vitrages van wilgenbossen aan weerszijden van de vijver voor een feest van zichtlijnen in de richting van de randen. De villa's die deze zichtlijnen beëindigen worden vanzelfsprekend opgenomen in het parkdecor rond de vijver.



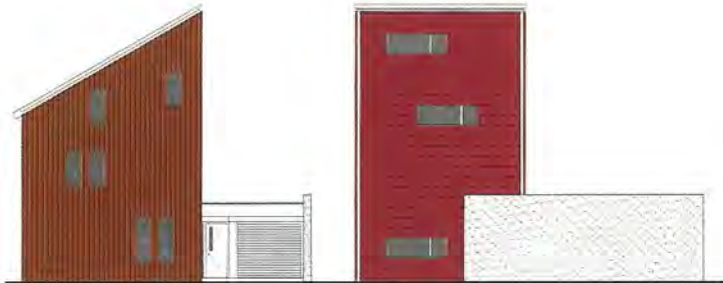
Romantische vijver
in het Villapark

ONTWERP Ir. Rudy Uytenhaak Architectenbureau bv Amsterdam m.m.v. Jérôme Adema
ONTWIKKELAAR Bouwfonds Woningbouw BV Haarlem



De 24 villa's rond de vijver hebben op de begane grond horizontale uitbreidingsmogelijkheden. Daarbovenop is een verticaal element met lessenaarsdak geplaatst. Op de erfafscheidingen staat een witte breuksteenmuur. Het torenachtige element is afgedekt met leerkleurige pannen. Het dakvlak van het lessenaarsdak is als het ware omgezet in kleur en textuur. De kopzijden zijn uitgevoerd in plaatmateriaal met een hoogglans ossebloedrode kleur die in oost-west richting verbinding legt met het rood langs de andere vijverpartijen. Op de plaatsen van zichtlijnen over de vijver zijn de woningen gedraaid waardoor de bloedrode gevel naar de vijver is gekeerd.

59

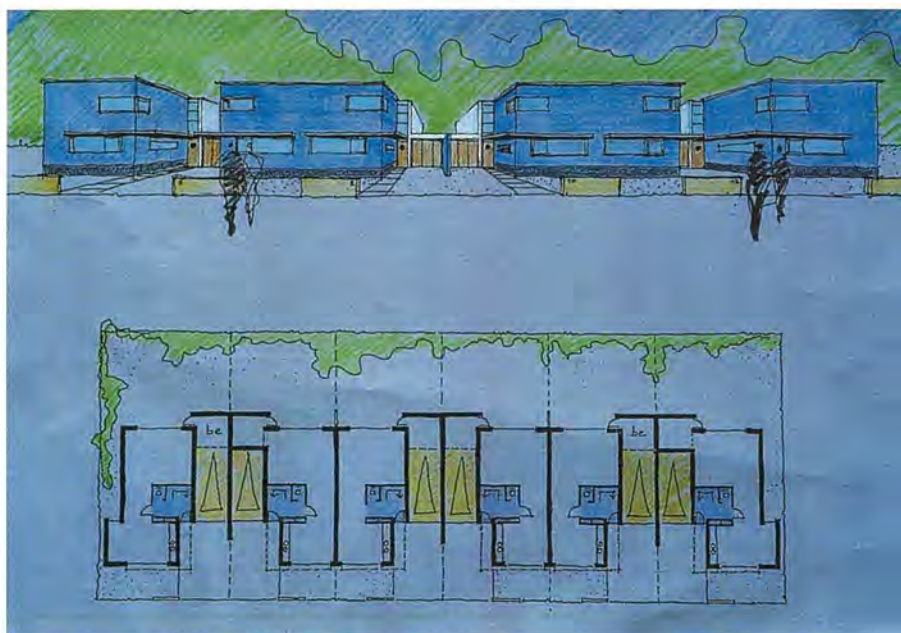


Gevels



Perspectief

DE TWEE BEGRENZENDE NOORD-ZUID LANEN In het tweede kleurenplan (december 1993) werd gekozen voor een zachtgele beëindiging langs het Meridiaanpark en een donkergele langs het Middenrif. In alle overige versies werd telkens het kleurenverloop van de lanen als uitgangspunt genomen. De kleuren van de beëindigende blokjes werden gelijkgeschakeld met die van de tussenliggende lanen, verloopend van turquoise, via rozerood naar oranje-geel tot crème-wit. Deze blokjes fungeren als entree tot de lanen van het Villapark. De woningen zijn zowel aan de parkzijde als aan de kant van het Middenrif op de buitenkant georiënteerd. Een heldergroene platanenlaan markeert de grens tussen het Villapark en het Middenrif.



'Stadvilla'

60

ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

de Jong Hoogveld de Kat architecten Utrecht
Chris de Jonge
Volker Stevin Ontwikkelingsmaatschappij BV Zoetermeer



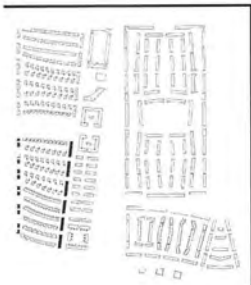
De 27 'parkvilla's' langs het Meridiaanpark vormen met hun drie lagen hoge hoofdvolumes een markante structuur als begrenzing van het Villapark. Contrasterend met de lichte kleurstelling van de hoofdvolumes zijn de zijgevels en de entreepartijen van een kleur voorzien volgens de reeks van het kleurenschema. Vooral bij de entrees naar de lanen toe hebben deze gekleurde zijvlakken een hoge attentiewaarde.

Langs het Middenrif vormen 27 'stadvilla's' de entree tot het Villapark. De in een serie van vijf of zes geschakelde woningen voegen zich naar de reeks van het kleurenschema. Bepalende elementen in het straatbeeld zijn de naar voren geschoven volumes, waar zich de keukens op de begane grond en de hoofdslaapkamer op de verdieping bevindt. De twee verdiepingen hoge woningen worden gekoppeld door middel van de garages en de bergingen.



De auto in het gevelbeeld

ONTWERP – Architectenbureau Nagelkerke Amsterdam
PROJECTARCHITECT M. Kloos, P. Koster
ONTWIKKELAAR Eurowoningen b.v. Rotterdam



De 63 villa's aan de randen van het Villapark ten zuiden van de vijver zijn ontworpen vanuit het perspectief van automobilisten. Alleen de voorgevels zijn van kleur voorzien, de rest van het metselwerk behoudt zijn oorspronkelijke baksteenkleur. De in het schema aangereikte kleuren worden gereduceerd tot vijf hoofdtypen, die in een herhalend ritme over de individuele woningen worden verdeeld. Vanuit een snelle, gemotoriseerde waarneming ontstaat een filmisch effect. Eenmaal geparkeerd in een half in het bouwblok geschoven als carport dienende ruimte onder het balkon in de voorgevel, vormt de auto als kleurobject, tevens gereflecteerd in het spiegellende, gekleurde gevelmateriaal (colorbell), een substantieel element in de totale gevelcompositie.

Perspectief stadszijde



Middenrif

In het Middenrif voeren krachtige kleuren de boventoon. De architecten zijn vrijgelaten in hun kleurkeuze voor de binnenvoering van de hoven, of met de woorden van stedenbouwkundig supervisor De Boer: "In het Middenrif mogen architecten de vrijheid nemen om hun eigen pirouette te draaien."

De breedtemaat van het Middenrif is zo opgezet dat aan de binnenzijde van de woonblokken ruimte aanwezig is voor een gemeenschappelijke hof. De maatvoering van de blokken is verschillend omdat ervoor gekozen is de belangrijkste oost-west verbindingen voor het langzame verkeer het Middenrif te laten doorkruisen. In dit buurtdeel is naast het wonen ook plaats voor een supermarkt en een zestienklassige basisschool.

De kop van het meest noordelijke blok steekt als een blauwe 'neus' de Evenaar in en markeert het begin van het Middenrif. De zuidelijke kop biedt plaats aan geschakelde woningen, die qua type geschikt zijn voor seniorenwoningen. De architectuur van de buurtvoorzieningen en het middendeel waar het water wordt gekruist leveren bijzondere accenten in de lengterichting. Het bomenassortiment bestaat uit berken, groengele esdoorns, roze sierkersen, donkergroene Oostenrijkse dennen en larixen en vruchtdragende appel-, pere- en pruimebomen. De bomen versterken het eigen karakter van elke hof. Het Middenrif wordt aan beide zijden ingekaderd door bomenlanen: aan de westzijde een platanenlaan en aan de oostzijde een kastanjelaan.

Kastanjes



ONTWERP

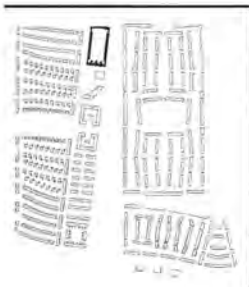
Sjoerd Soeters Architecten bv Amsterdam

i.s.m. Architectenburo Van Vliet & Partners bna bv Leidschendam

ONTWIKKELAAR

H. Koopmans Projecten BV Enschede

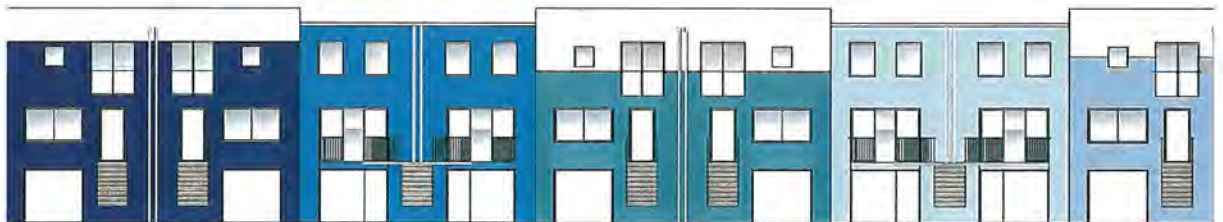
62

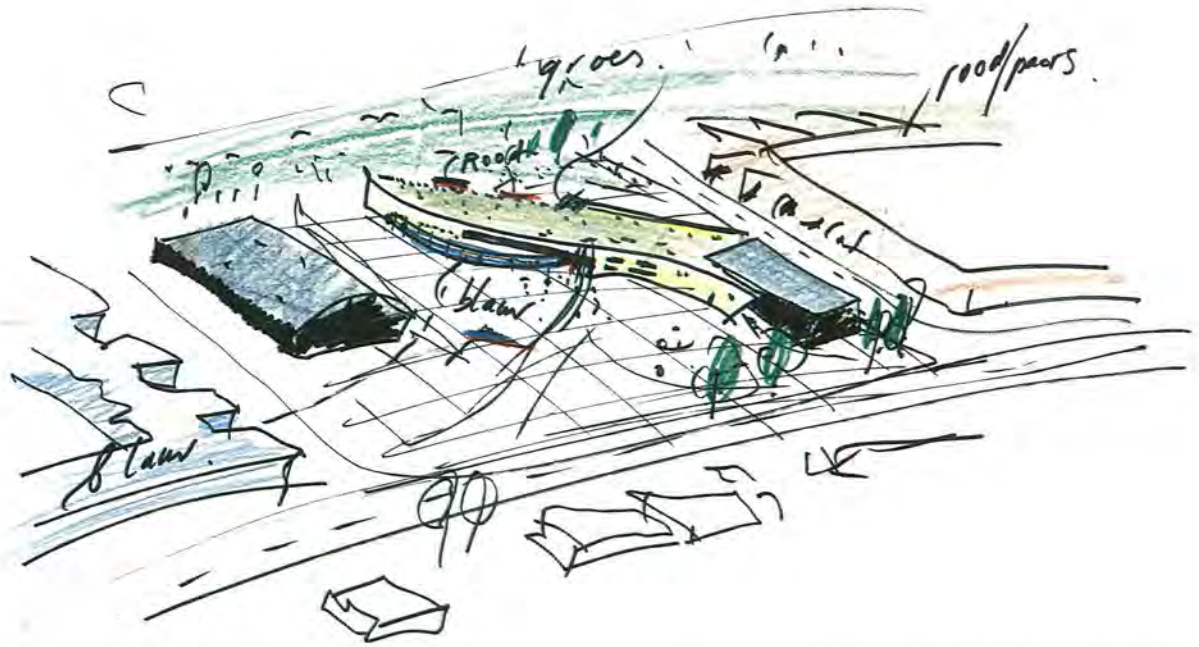


Deze 'Rhapsody in Blue' ligt als een gesloten hof rond een heuvelachtig park waar berken de sfeer bepalen. Door de woningen op te tillen ten opzichte van de straten ontstaat aan de voorzijde de mogelijkheid om een garage half verdiept onder de woningen te realiseren, terwijl de woningen ten opzichte van de straat meer uitzicht en ook meer privacy krijgen.

De tuinen aan de achterkant van de woningen zijn verhoogd. Met een heg kunnen deze voldoende worden afgeschermd van het parkje. Aan het rondlopende kopblok en aan de lange straatwanden zijn woningen twee aan twee gekoppeld tot duo's die elk op subtiële wijze een eigen expressie hebben. Architectonische muziek wordt gemaakt met gevels in verschillende kleuren blauw, die net iets hoger doorsteken en wit zijn afgedekt, afgewisseld met gevels die terugliggen, lager zijn en schaduw krijgen van een overstekende dakrand. Aan de tuinzijde zijn deze woningen afwisselend uitgevoerd in geeltinten en wit. Het blok wordt aan de zuidkant beëindigd met seniorenwoningen met voortuinen op het zuiden. Tussen de colonnadestructuren in de diepte van de percelen bevinden zich mooie hoge woonkamers. Een sterk beeldend element is de portaalvormige wand die de woning in de lengterichting doorsnijdt.

Voorgevel





Schets van de 16-klassige basisschool en de supermarkt

ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Architectenbureau Van Herk & De Kleijn Amsterdam
Sabien de Kleijn
Dienst Onderwijs, Welzijn en Sport (school); Hermans Groep bv Baarn (supermarkt)

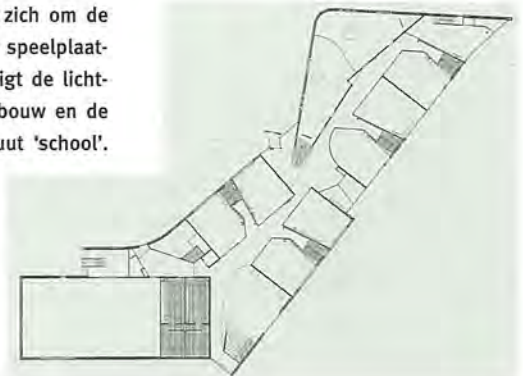


In de serie gesloten hoven in het Middenrif vormen de school en de supermarkt een uitzondering. De antracietkleurige sportzaal en de donkerblauwe supermarkt ankeren echter wel op de hoekpunten van het terrein en geven op die punten de rooilijn en de kleuren door naar de volgende bouwblokken. De school takt zijdelings aan op de sportzaal. Door de schuine ligging ontstaan twee speelplaatsen.

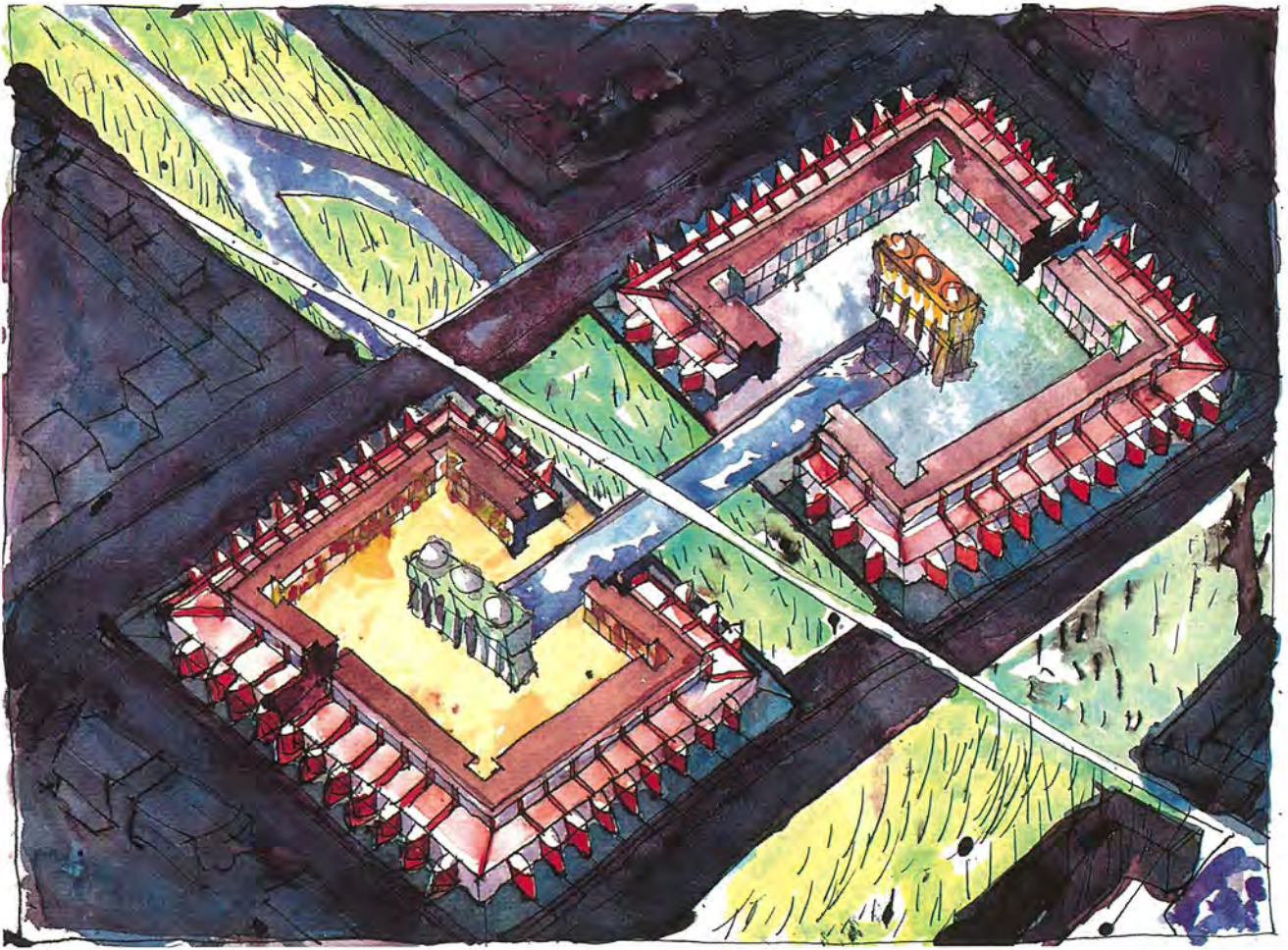
De vrije groepering van de lokalen organiseert de werkplekken in de school en maakt een lange afwisselende wandeling door het gebouw mogelijk. Die begint bij de lange gesloten gevels van de sportzaal, aan de ene kant via de aula op de begane grond en aan de andere kant via een informele trap naar de verdieping. Vervolgens voert de wandeling naar de licht gekleurde voor- en achtergevelschermen om te eindigen bij de kleuters en de bovenbouwklassen. De gevels zijn hier transparant en extrovert, met uitzicht op de Kier. De rode vlakken staan als wachters voor de gevel en knipogen naar de donkere omhullende wand van het Vijverkwartier.

De wandeling voert halverwege het gebouw langs de taille die veroorzaakt wordt door de verdraaiing en verschuiving van de lokalenblokken. Links en rechts bieden de grote openingen in de gevel doorzicht en een wisselwerking van de groene Kier met de stedelijke zijde. Dit kruispunt is de hoofdingang voor de hele school. Het blauw betegelde speellokaal heeft zich losgeweekt van de noordwestgevel en komt hier met een puntige trap door de hoge glazen entreegevel weer naar binnen. Het blauw spiegelt aan het noordelijk gelegen blauwe woonblok van Soeters.

De crèmekleurige gesloten gevelschermen vouwen zich om de lokalenblokken en vormen tevens de wanden voor de speelplaatsen en de directe omgeving. De kleur vertegenwoordigt de lichtheid van een binnenwand. Uiteindelijk maken het gebouw en de buitenplaatsen met kinderen en onderwijs het instituut 'school'. Familie van de rode wachters lijken door het gebouw naar de andere kant te zijn gekropen en ook aan de westzijde de kinderen met signaalrood te wenken. Tenslotte vermengen alle kleuren zich in de haaietandplint op de gymnastiekzaal.



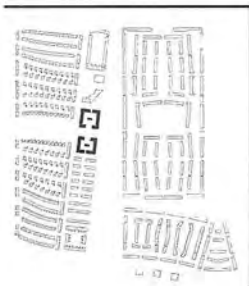
Plattegrond



Klein India: paleiswoningen omgeven door een verdedigingsfort

ONTWERP
ONTWIKKELAAR

*Ir. Liesbeth van der Pol architect Amsterdam m.m.v. Ir. Karin Elffers
H. Koopmans Projecten BV Enschede*



De 72 woningen van 'Klein India' zijn gegroepeerd in twee 'paleizen' die als kemphanen tegenover elkaar staan, elk omringd door een eigen verdedigingsfort. Tussen de forten ligt een groenstrook met een voet- en fietspad, van waaraf de spanning tussen de gebouwen voelbaar is over een open waterpartij die beide paleizen met elkaar verbindt. De weerspiegeling in het water en de fraai aangelegde hoven overstijgen de spanning en geven het geheel weer serene rust.

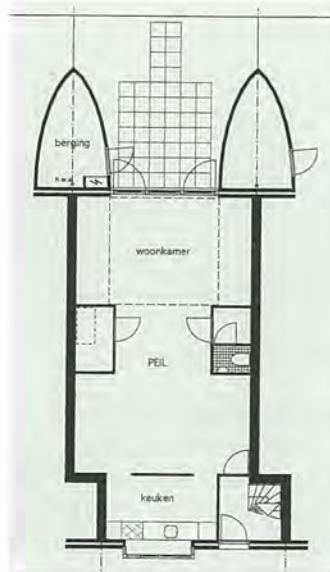
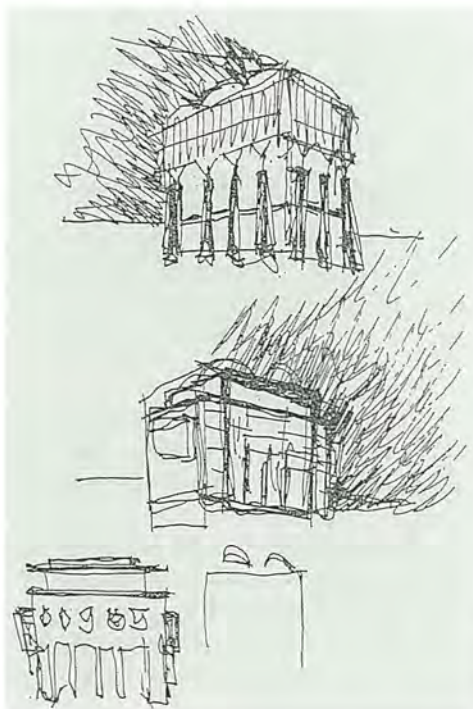
De 'paleizen' bevatten ieder drie vrije sectorwoningen in vier bouwlagen met buitenruimte aan het water. De verdedigingsforten worden gevormd door een carré van seniorenwoningen in twee lagen. Deze woningen hebben puntige bergingen aan de buitenzijde die enerzijds het defensieve karakter van het blok symbolisch uitdrukken en anderzijds de woning privacy verschaffen.

De entree van de woningen ligt aan de hofzijde. De gevels in de grote hof zijn blauwgroen en in de kleine hof oranjegeel. In de hoven zijn geelgroene esdoorns en zachtroze bloeiende sierkersen aangeplant. Aan de buitenzijde zijn bergingen oxiderood met crèmekleurige gemetselde verdiepingen en grijze panelen.

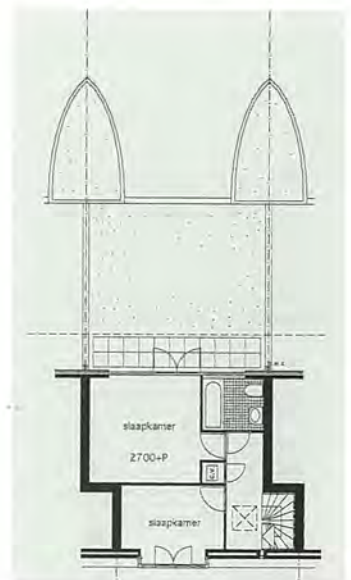


Paleiswoning

Paleiswoning



Begane grond 'hofwoning'



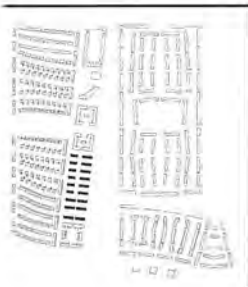
Eerste verdieping 'hofwoning'



Perspectief binnengebied

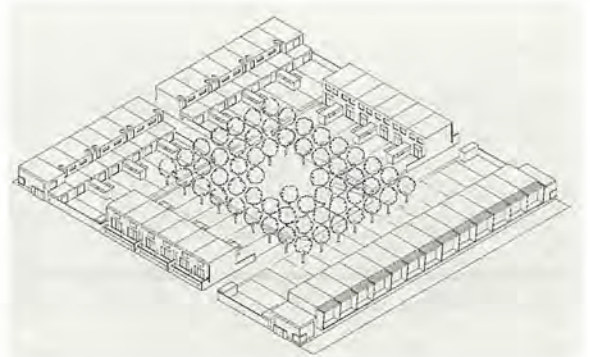
ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Karelse Van der Meer Architecten Groningen
Jurjen van der Meer
Moes Bouwbedrijf Zwolle



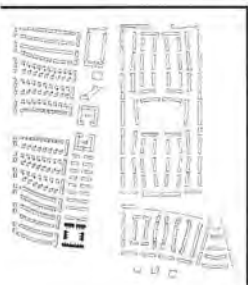
Als enige heeft deze architect zich niet neergelegd bij de stedenbouwkundige verkaveling. Dit ontwerp grijpt terug op één van de eerdere verkavelingsstudies voor het Middenrif, waarin geëxperimenteerd werd met een strokenverkaveling. Door centraal in het gebied een openbare ruimte uit te snijden krijgt het ontwerp tot op zekere hoogte toch weer het karakter van een hof. De open ruimte, beplant met donkergroene Oostenrijkse dennen en larixen, verbindt de straatjes aan elkaar en legt een ruimtelijke verbinding met de openbare ruimte in de aansluitende hoven. Alle woningen zijn uitgevoerd als vierkamerwoningen met een studio en terras op het dak. Het volume bestaat uit vlakken van verschillende kleuren. In nissen in de gevel, bijvoorbeeld portieken, wordt de kleur van de kopgevel aan het binnengebied gebruikt. Deze verschillen benadrukken de diepte en versterken de plasticiteit. Door de kozijnen wit te schilderen worden deze onderdeel van het interieur van de woning.

Boomgaardhof



ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

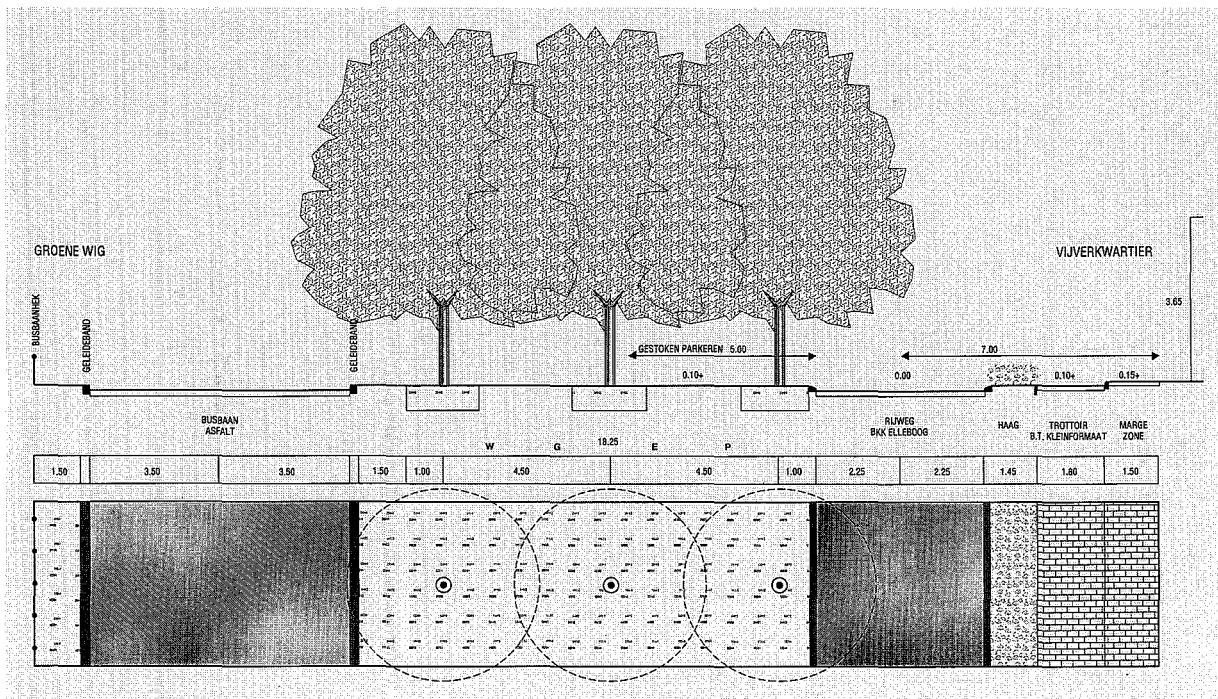
Scala Architecten Den Haag
Mieke Bosse en Peter Drijver
Eurowoningen b.v. Rotterdam



Deze meest zuidelijk gelegen hof, de 'boomgaardhof', met 41 woningen is naar buiten gekeerd om de bijzondere kwaliteiten van de ligging zo veel mogelijk uit te buiten. De woningen zijn georiënteerd op het park, de Lage Vaart en de polder. In de hof is vanuit de woningen zicht op een boomgaard met vruchtdragende bomen waarin de tuinen vloeiend overgaan.

De woningen zijn aan de straatzijde overwegend gebroken wit geschilderd en aan de hofzijde overwegend oker. De gebroken wit geschilderde vlakken aan de buitenzijde zijn enigszins verdiept aangebracht, als een ingesnoerd lint dat het blok samenbindt. De gevel van de 'verrekijker' woningen aan de zuidzijde wijkt af: het terugliggende deel van deze gevel is geheel in glas uitgevoerd, transparant of blauwgrijs geëmailleerd. De neggekanten van de gevelschermen hebben verschillende kleuren zodat het perspectief van de gevelrij telkens een andere aanzicht biedt: groen of blauw.

Tijdens het ontwerpproces lag in het Vijverkwartier de kleurkeuze bijzonder gevoelig. De verkaveling is hier nauwgezet, de dichtheid is hoger en de straatwanden zijn langer dan in de rest van de wijk. Het heeft met name veel moeite gekost om overeenstemming te bereiken over de exacte kleur van de buitenranden. De donkere roodbruine buitenranden staan in sterk contrast met de overwegend lichte kleurstelling van het binnengebied. Hierdoor wordt het verschil tussen 'binnen' en 'buiten' extra versterkt. De hoofdroutes die in oost-west-richting door de buurt lopen worden geaccentueerd door verhoogde kopblokken die aan de oostkant groen en aan de zuidkant blauw zijn. De sterke tinten in de buitenrand verglijden in de kern van de buurt naar lichtere tinten overeenkomstig de lichtere kleurstelling van het binnengebied. Gevarieerd ingerichte openbare ruimten bepalen in sterke mate de sfeer en vormen de context voor de architectonische uitwerking van de woongebouwen. Hoogtepunt in het stelsel van openbare ruimten is de centraal gelegen formele vijver. In het Vijverkwartier zijn drie verschillende eenheden te onderscheiden: bebouwing aan **de buitenwand**, bebouwing aan **het binnengebied** en bebouwing langs **de formele vijver**.



DE BUITENWAND De wanden langs de groene Kier en de Spectrumdreef vervullen in stedenbouwkundig opzicht een belangrijke rol in de Regenboogbuurt. In het ontwerp worden de lange wanden opgevat als een donkere aarden wal. Een ruimtelijk accent en een kleuraccent worden met name in de centrale zone gelegd; enerzijds als aankondiging van de interne vijverpartij, anderzijds als verlevendiging van de buitenrand van het Vijverkwartier. In los verband geplante bleekroze sierkersen verlevendigen aan de buitenzijde de donkere gesloten wand. Aan de lange zijden en aan de noordkant van het Vijverkwartier worden de bouwblokken van de rijweg gescheiden door een trottoir met een beukenhaag erlangs. De entree vanaf de Evenaar aan de noordkant wordt bepaald door een plantsoen waarachter de 'binnenvoering' van de buurt zichtbaar wordt.

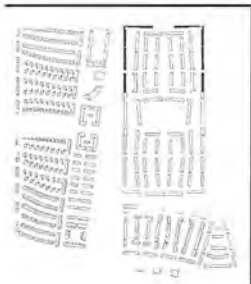
Profiel van de Kier op het smalste deel



ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Geurst & Schulze architecten Den Haag
Jeroen Geurst
Woningstichting WVA Almere

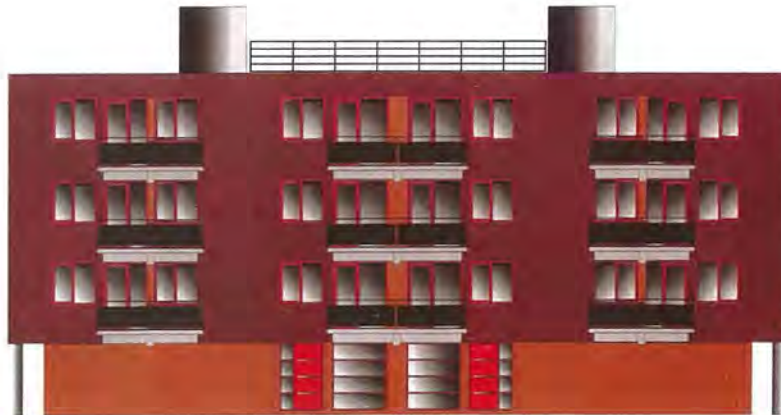
Noordgevel



Als basis voor deze 152 woningen aan de noordelijke buitenzijde van het Vijverkwartier is gekozen voor een woningtype met een lessenaarsdak: drie verdiepingen aan de voorkant en een lagere achterzijde van twee verdiepingen. De buitenwand is bewust gesloten gehouden om de expressie van het idee van een wal te versterken. Hier zijn speciale ondiepe woningtypes toegepast. Aan weerszijden van het plantsoen zijn portiekwoningen ontworpen met een winkelruimte aan het plantsoen.

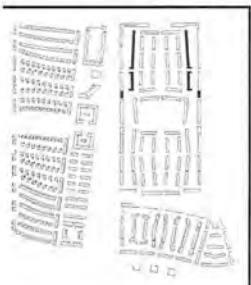
Het kleurconcept volgt deze stedenbouwkundige opzet en woningtypologie. De voorzijde van de woningen is donkerrood van kleur. De hoekwoningen geven met afwijkend groen en blauw de doorgangen aan. De gestapelde woningen naast het plantsoen zijn okergeel.

Gevel hoogbouw



ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Ir Henk de Boer Stedenbouwkundigen & Architecten BNS/BNA
Henk de Boer i.s.m. Ralph Hendriks
Woningstichting WVA Almere



De meergezinswoningen aan de buitenzijde van het Vijverkwartier zijn verdeeld over twee korte bouwblokken van vier bouwlagen, één laag meer dan de aangrenzende eengezinswoningen. Met de andere gestapelde woningen in de buitenrand vervullen ze de rol van stedenbouwkundige accenten, die de lange wanden geleden en de entrees markeren naar het binnengebied. De markante situering maakt het mogelijk op de begane grond van beide blokken ruimten voor de opvang van peuters en de huisvesting van buurtgebonden werkgelegenheid onder te brengen. De roodbruine kleur wordt aangevuld met afwijkende kleuraccenten voor bijvoorbeeld hoekwoningen en gestapelde woningen.

Bij de eengezinswoningen is gekozen voor een licht palet met gebroken wit, lichtgrijs en drie kleuren geel verlopend van bleekgeel naar oranjegeel. Alle kozijnen en draaiende delen zijn uitgevoerd in warm geel, voor de entreedeur is uitgegaan van het bleke geel dat ook in de gevelvlakken voorkomt.



Perspectief

ONTWERP
ONTWIKKELAAR

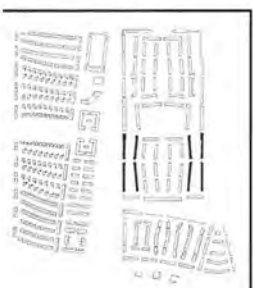
Loof & Van Stigt Architecten Amsterdam
Heijmans Projectontwikkeling BV Rosmalen



De twee blokken van ieder 19 woningen vormen zelfstandige eenheden in de continue buitenwand van het Vijverkwartier. Zij zijn de schakel tussen de noordelijke en zuidelijke omkadering. Langs de blokken liggen de dwarsroutes die het inwendige van de buurt verbinden met de buitenring. Het statige ritme, de geaccentueerde belijning en de grote kleurvlakken van de woningen geven vorm aan deze lange, drie verdiepingen hoge gevelwand. De kleurvlakken worden om de hoek gevouwen. Uitgangskleur is roodbruin met ondersteunende kleuren mosgroen, blauw en oker. Een uitstekende rand van prefab beton omkadert het totale kleurvlak op voor- en achtergevel en accentueert de dubbelhoge snede ter plaatse van de woningen. De mosgroene liggende ramen op de tweede verdieping worden door horizontale luifels begrensd. De vierkante ramen naast de hoge snede zijn in basis lichtantraciet, met verdeeld over het totale blok een patroon van blauw, groen en zandkleurige accenten.

ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Architektenburo Schippers BV Den Haag
Dipl. Ing. Claudia Hoekwater-Vostrovsky
Woningbouwvereniging Groene Stad Almere



In dit ontwerp met in totaal 190 woningen zijn de hoeken verbijzonderd door middel van verspringende hoogten en afwijkende volumes in de voorgevellijn en een behandeling met afwijkende kleuren. De lange buitenwand van de blokken is bruinrood van kleur. De blokbeëindigingen lijken door de gekozen kleurstelling aan kleurintensiteit toe te nemen. Het chroomgroen gecombineerd met fel blauw en citroengeel markeert de hoeken en introduceert de overgang naar het in lichtgele tinten gehouden binnengebied. Hier hebben de felle kleuren van de koppen pendants in minder intensieve maar niet minder sprekende tinten kobaltblauw en kobaltgroen. De kleurstellingen en -intensiteiten zijn afhankelijk van hun stedenbouwkundige betekenis en van de context waarin ze als opeenvolging op elkaar bedacht zijn, met als doel in elkaars verlengde een helder afleesbaar en levendig patroon te vertonen.

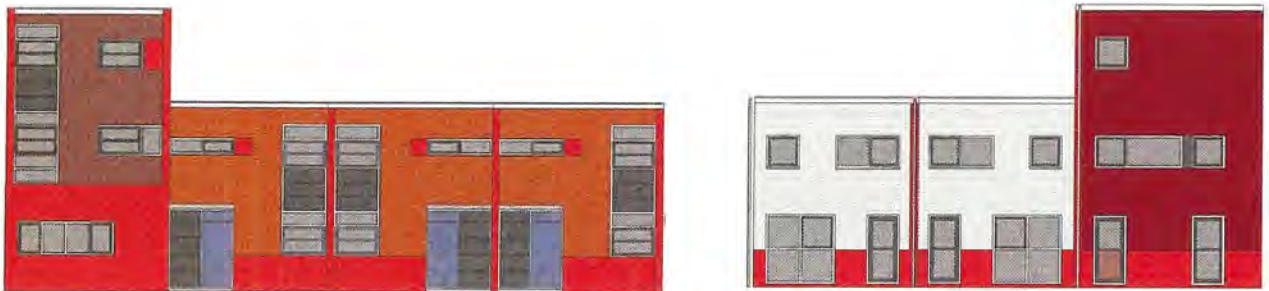


Perspectief toegang in de donkere buitenwand naar het lichte binnengebied

HET BINNENGEBIED In het binnengebied bevinden zich enkele kenmerkende openbare ruimten: ringwegen en pleinen. Voor de bebouwing langs de ringwegen is gekozen voor verschillende tinten zachtgeel. Het blok dat als een paneel achter de noordelijke toegang tot het Villapark staat, heeft een geelbruine kleur die om de hoek oranjebruin wordt. In de ringstraat in het noordelijke Vijverkwartier wordt de crème-wit bloeiende honingboom aangeplant, in het zuidelijke deel witbloeiende acacia's. Aan de straat grenzen geveltuinen. De parkeerstrook onder de bomen wordt aan beide zijden door de rijweg omzoomd.

Voor de bebouwing langs de twee pleinen in het hart van de buurt is in het noorden gekozen voor hetzelfde turquoise als de beginkleur van het Villapark. In het zuiden komt langs het plein het lichtgroen van het Villapark terug. Aan het plein grenzen privé-tuinen. In het bomenassortiment is gekozen is voor berken.

Gevelfragment noordelijke gevel



ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

OTONOMO architecten Groningen
Tonnis Bouman
Heijmans Projectontwikkeling BV Rosmalen

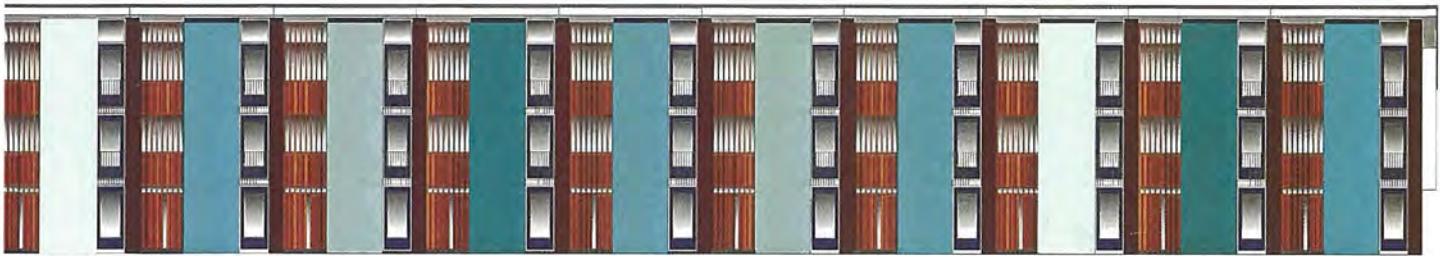
70



De woningen vormen een gesloten ring van een gelijksoortig type waarbij de hoeken inspelen op de stedenbouwkundige situatie. Centraal in de as liggen woningen die verspringend de entree van de wijk vormen. Daarbij is gewerkt met een overhoeks contrast van ruwe baksteen en blauw gekeimde wanden om het rond de hoek gaan te dramatiseren. Die omslag wordt op andere hoekpunten door wisselende kleurovergangen versterkt. Aan de straatzijde vormt de gevelcompositie met verschillende tinten geel en crème-wit een patroon dat op grote schaal is af te lezen. Aan de noordzijde vormt een bruingeel blok de achtergrond voor de entree van de wijk. De blokken aan de zuidzijde vormen met hun oranje kleur een warme plek in samenhang met de woningen rond de vijver.



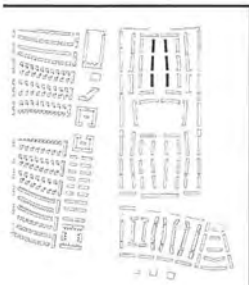
Gevelcompositie met verschillende tinten geel



Voorgevel

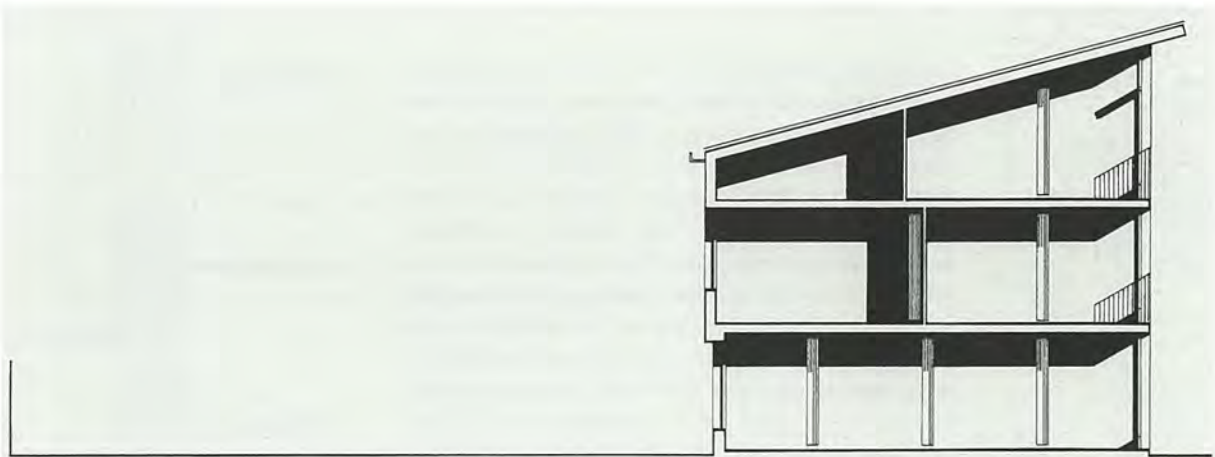
ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Duinker, van der Torre, samenwerkende architecten Amsterdam
Machiel van der Torre
Rabo Vastgoed BV Utrecht

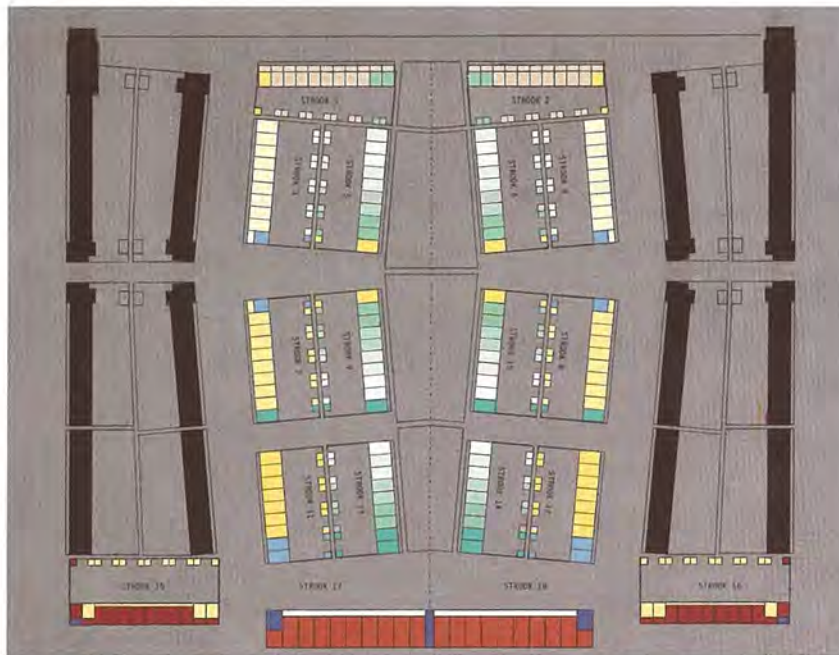


Langs de groene met berken beplante ruimte ten noorden van de vijver zijn 56 eengezinswoningen gegroepeerd in zes blokken. De voorgevel heeft een verticale geleding waarin de individuele woning tot uitdrukking komt. Het totale blok wordt omkaderd door een dakoverstek rondom. De blokken hebben een licht hellend lessenaarsdak. De voorgevel aan het groengebied is drie bouwlagen hoog.

De ruime hal ligt op alle drie verdiepingen aan de voorgevel en is in de gevel herkenbaar door de verticale houten lamellen. Voor de gemetselde vlakken aan het plein is gekozen voor vier tinten turquoise. De penant op de woningscheiding is, evenals de plint aan de achtergevel en de kopgevels, gemetseld in de baksteen die ook in de overige projecten in het Vijverkwartier is toegepast. De achtergevel is licht van kleur gehouden met een eenvoudig ritme van ramen.

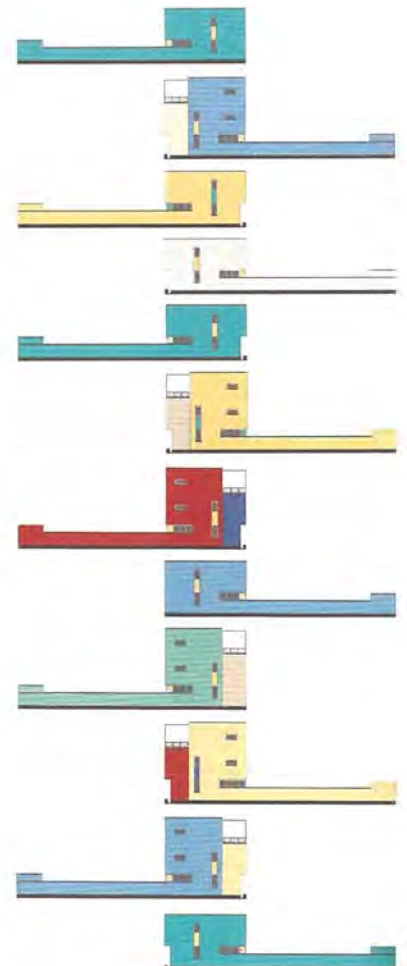


Doorsnede



Kleurenschema

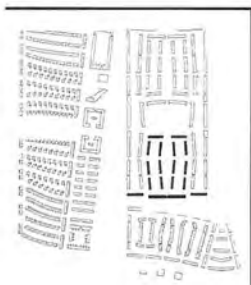
Eindgevels



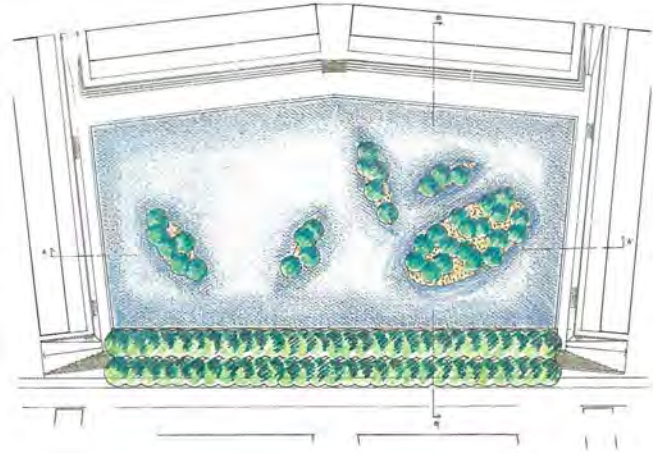
ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Pauw + Penningdevries Architecten BNA BNI Rotterdam
Pim Penningdevries
Wilma Bouw bv Utrecht en
Chr. Woningbouwvereniging Goede Stede Almere

De kern van het zuidelijke deel van het Vijverkwartier bestaat voornamelijk uit eengezinswoningen in twee bouwlagen. Langs de twee straten wordt de zachtgele kleur naar het zuiden toe per bouwblok iets donkerder van tint. Langs het groene met berken beplante plein wordt in elk bouwblok de zachtgroene tint steeds donkerder. De koppen langs de dwarsstraatjes zijn verbijzonderd met een extra verdieping in afwijkende kleuren blauw, geel en groen als markering van de route. Het blok aan de noordzijde, uitkijkend op de vijver, heeft aan de voorkant een terugliggende derde bouwlaag die bij de entree naar het plein groen van kleur is. De kern wordt aan de zuidzijde afgeschermd door een roodbruin blok meergezinswoningen met galerijontsluiting. Aan weerszijden hiervan zijn de kleinere blokjes eengezinswoningen uitgerust met een vanaf de buitenzijde van het Vijverkwartier terugliggende derde bouwlaag. In alle zuid- en westgevels zijn de verdiepingen voorzien van Franse balkons. De grotere hoekwoningen en de hoekblokjes eengezinswoningen hebben op de tweede verdieping een dakterras.



Formele vijver in het Vijverkwartier



DE FORMELE VIJVER De formele vijverpartij (150 x 80 meter) herbergt vijf moeraseilanden van verschillende maten en ligt gevangen in een brede, geometrische, betonnen lijst twee meter beneden straatniveau. Deze strakke omkadering herhaalt zich in de woningen die om de vijver heen liggen. Het spel van grenzen en tijd is hier omgedraaid ten opzichte van de romantische vijver in het Villapark. De vorm, ligging en beplanting van de eilanden behoren bij het tijdperk van de strijd tussen land en water, de deltavorming, de oermoerassen. De eilanden groeien in de loop der jaren steeds dichter naar de menselijke kooi die ze gevangen houdt. Het waterpark verlegt letterlijk zijn grenzen.

Omdat de zuidkade tegen de doorgaande langzaamverkeerverbinding ligt, wordt hier de 'voorkant' van de vijver gemaakt. Een breed plateau van licht grind, met een 'dak' van blad en licht, prikt de kade door en loopt de vijver in: hoog boven het water, met uitzicht over de eilanden van modder en moerascypresen.

De randen fungeren als een belangrijk verblijfsgebied in de buurt. Muren markeren aan drie zijden de grens van de privé-terrassen en het openbare gebied. De steile helling wordt met veld-esdoorn beplant en als haag behandeld. De openbare pleinruimte aan de vierde zijde wordt met veder-esdoorn beplant. De overige grotere verblijfsgebieden in het noordelijk en zuidelijk deel van het Vijverkwartier staan in directe relatie met de vijver door korte en vanzelfsprekende verbindingen. Aan de vijverzijde is voor de bebouwing gekozen voor een crème-witte tint, aan de straatzijde voor een roze tint. Aan de straatzijde dragen de woningen bij aan het openbare karakter. Aan de tuinzijde van de bouwblokken is volop ruimte voor individuele expressie.

Moerascypresen worden aangeplant op eilanden in de vijver

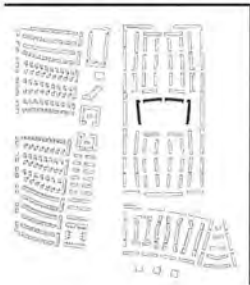




Gevel aan de vijverzijde met verhoogd kopblok

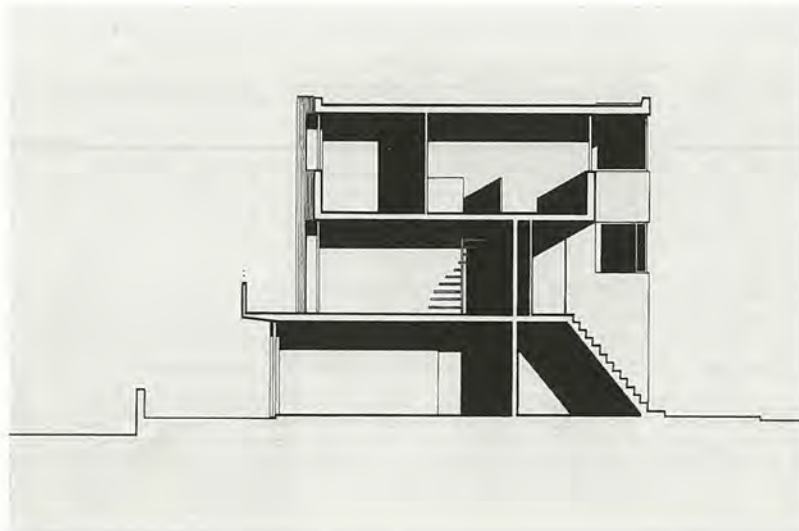
ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Duinker, van der Torre, samenwerkende architecten Amsterdam
Margreet Duinker, Niels de Jong
Woningbouwvereniging Groene Stad Almere



Rond de vijver wordt een viertal bouwblokken gerealiseerd met 94 sociale huurwoningen. Gekozen is voor een oriëntatie van de woonkamers en buitenruimtes op de vijver. De begane grond woningen hebben een iets verhoogd terras, omsloten door een gemetseld tuinmuurtje. Via een trapje is er een directe verbinding met het groengebied rond de vijver. De bovenwoningen hebben een woningbreed balkon. De woningen worden vanaf de woonstraten ontsloten, waar ook de auto's geparkeerd staan. Open portieken ontsluiten telkens twee bovenwoningen. De woningen op de begane grond hebben een eigen voordeur direct aan de straat. De noord-zuid gelegen blokken hebben aan de zuidzijde een verhoogde kop met vier bouwlagen en portiekontsluiting. De oriëntatie van de eindwoning is gedeeltelijk gedraaid naar het zuiden. Aan de noordzijde van deze blokken ligt een bedrijfsruimte aan een bomenpleintje.

De lichte kleur van de bebouwing langs de vijver is zo gekozen dat de moerascypressen op de eilanden in de vijver er mooi tegen afsteken. De borstwering van het balkon wordt blauwgrijs, een verwijzing naar het water. Aan de straatzijde is de gekozen hoofdkleur terracotta-roze aangehouden met kleuraccenten in de teruggelegen portieken. De groene kleur van de verhoogde koppen begeleidt de route door de Regenboogbuurt.



Doorsnede

Het Lage Vaartse Front is een mengvorm van de drie andere woongebieden en speelt in op de Lage Vaart en haar oevers. Hier kan bij uitstek geprofitteerd worden van het uitzicht over het weidse agrarische gebied. Een reeks woontorens met negen verdiepingen direct aan de Lage Vaart markeert samen met de drie verdiepingen tellende woonwand daarachter de rand van het stedelijke gebied. Vergelijkbaar met de donkere roodbruine wand rond het Vijverkwartier is in het Lage Vaartse Front gekozen voor een voornamelijk gele omlijsting. De hofvormige woonerven binnen deze omlijsting presenteren zich als verrassende interieurs, zowel wat betreft de vorm, de architectuur als de krachtige kleurstelling in groen, oranjebruin en blauw in de omringende zandig witte bebouwing. De kleuren van deze interieurs corresponderen met die van hoge woontorens aan het water. Het is de bedoeling de hoven te beplanten met verschillende soorten sierkers met pruimrode, bleekroze en witte bloesem.

Het binnengebied is via openingen in de omlijsting toegankelijk. De wand langs de Spectrumdreef (oostzijde) bestaat uit aaneengesloten bebouwing waarin poortwoningen zijn geïntroduceerd. Omdat de routes door het Lage Vaartse Front geen betekenis hebben voor de wijkontsluiting zijn deze niet met kleur verbijzonderd, zoals in het Vijverkwartier.



Gevel

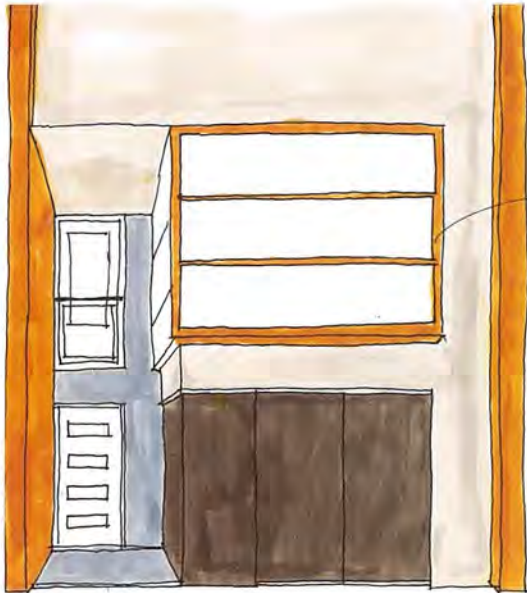
ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Dobbelaar de Kovel de Vroom Architecten Rotterdam
Dolf Dobbelaar, Herman de Kovel, Paul de Vroom
Pensioenfonds PGGM Zeist

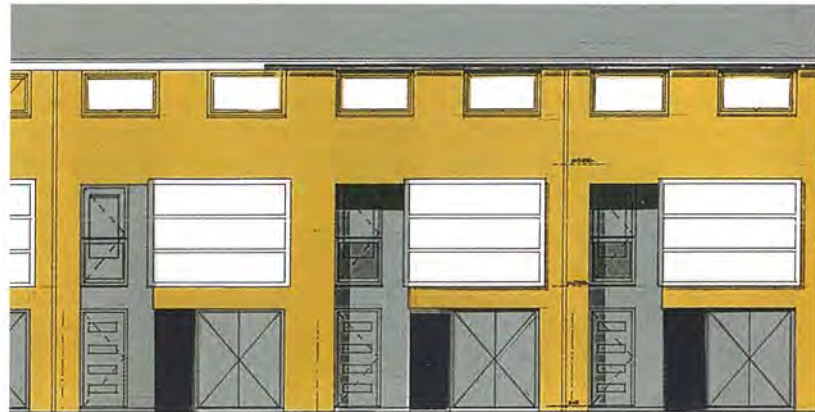


Dit noordelijke deel van de omlijsting van het Lage Vaartse Front kijkt uit op een groene uitloper van de Kier, die een buffer vormt tussen de woonbebouwing en de vrije busbaan. De bouwsteen in het ontwerp voor 48 woningen is een basistype eengezinswoning, dat over de volledige lengte van de locatie wordt herhaald. Ter hoogte van de zijstraten zijn telkens twee woningen weggelaten. Vanaf de brede zijde van de groenstrook is om de vier woningen in de reeks een 'stoorzender' ingevoegd, in de vorm van een uitzonderingstype. Aan de smalle zijde van de groenstrook is een bijzondere beëindiging gemaakt. Door deze opzet ontstaat het beeld van een continue wand waarin variaties ritme en schaal aan het geheel geven.

De gekozen bruinoranje kleur reageert op de tegenoverliggende roodbruine gevelwand van het Vijverkwartier. De voorgeschreven okergele kleur is (nog) niet overgenomen. Als accentkleur in de gevelwanden is gekozen voor zwart.



Fragment gevel 'videwoning'

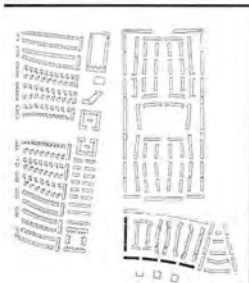


Gevel 'videwoning'

ONTWERP
ONTWIKKELAAR

Ir. Bart Duvekot architect bna Amsterdam
Bimo Bouw BV Ermelo

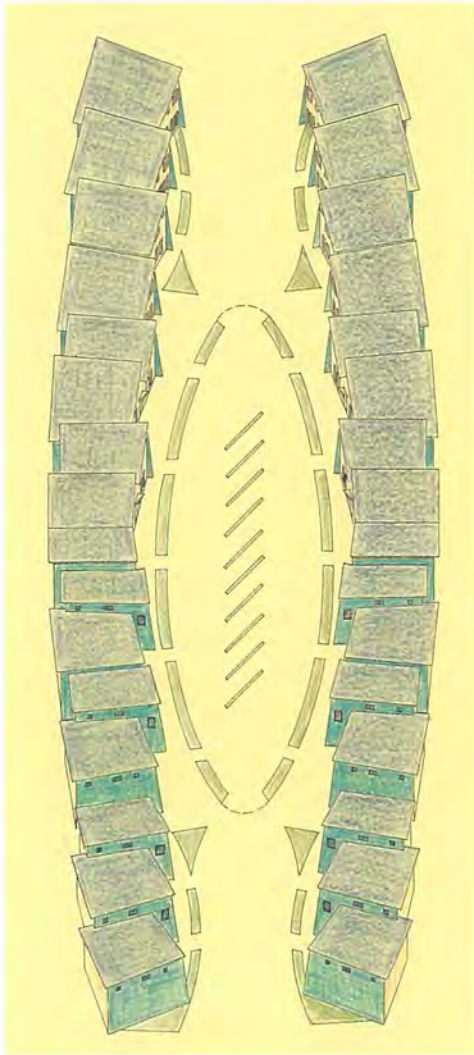
76



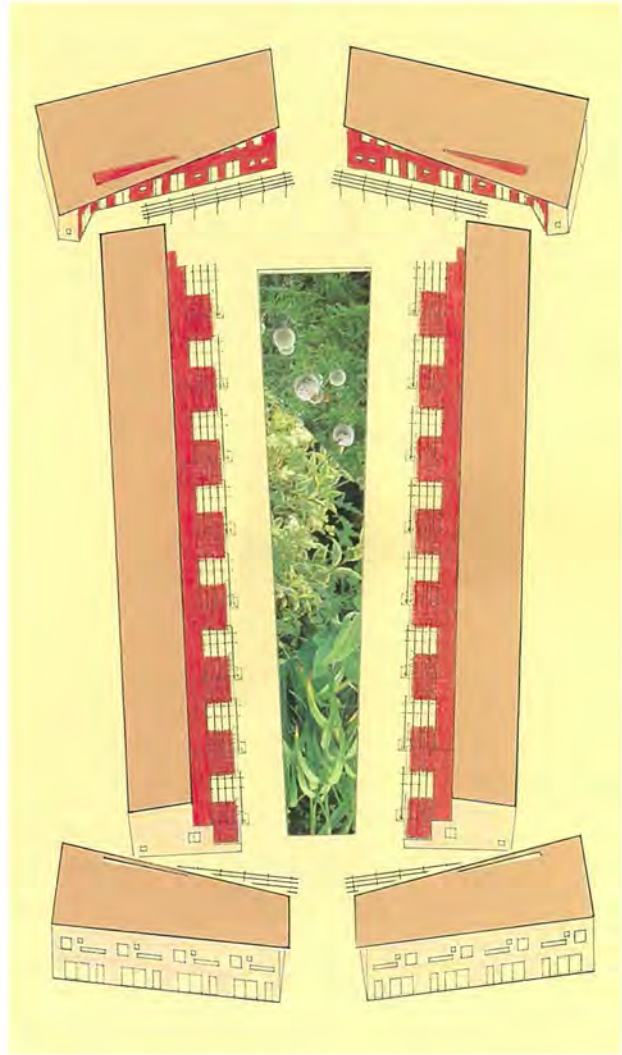
Het project bestaat uit twee woningtypen: videwoningen aan de zuidzijde en terraswoningen aan de westzijde van het Lage Vaartse Front.

De videwoningen zijn gegroepeerd in vier identieke woonblokken met elk tien woningen. Op de begane grond ligt aan de tuinzijde een grote verblijfsruimte die door een vide verbonden is met de woonkamer op de eerste verdieping. Door de gelede vorm zijn de woningen op verschillende manieren in te delen. De gevels worden geschilderd in een mosterdgele kleur. De achtergevels hebben een lichte bruine kleur.

De 21 woningen aan de westrand direct aan de Kier hebben op de tweede verdieping een dakterras als compensatie voor de noordoost gelegen tuin. Het flauw hellende dak zorgt voor extra lichtinval op de bovenste, nader in te delen bouwlaag. Het geel van de gevels is een fractie donkerder dan de kleur op de zuidwand.



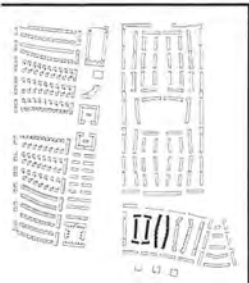
Axonometrie 'Hof M'



Axonometrie 'Hof R'

ONTWERP
PROJECTARCHITECT
ONTWIKKELAAR

Steigenga Smit architecten Amsterdam
Madeleine Steigenga (Hof M) en Ria Smit (Hof R)
Amstelland Vastgoed Ede

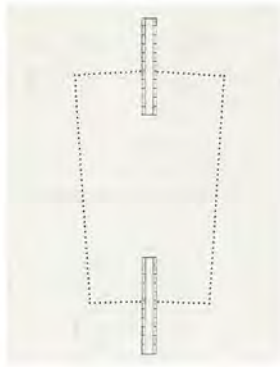


Als basis voor het ontwerp van deze twee verschillende hoven diende een verkaveling in twee identieke hoven met acht woningen aan weerszijden van een versmalde entree en 16 woningen met garage aan weerszijden van een verbreed middengebied. Voor de verschillende woningen in Hof M is uitgegaan van dezelfde basis: woningen met individuele schuine daken die haaks op de hof staan. Het ervaren van de hof is gebaseerd op de tegenstelling tussen het inkijken van de hof bij het binnenkomen: er is een perspectief te zien van opvallende groen gekleurde hoge zijgevels en de zachtgetinte, lichtgebogen straatwand die midden op de hof ervaren worden. Gedacht wordt aan beplanting met een witbloeiende sierkers.

Hof R wordt benadrukt door het veranderen van de richting van de woningen rondom de entrees. De woningen worden met een groot dakoverstek tot een massa gesmeed en vormen zo de kopwanden van de hof. Het hart van de hof is 'groen' waarlangs de twee rijen woningen met garage tegenover elkaar staan. De naar achteren liggende strakke roodbruine gevelvlakken vormen de andere straatwanden van de hof. Gedacht wordt aan beplanting met purperen sierpruimen die in het voorjaar roze bloeien.



bebouwing



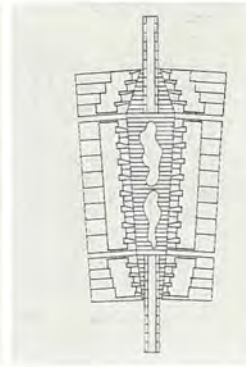
ontsluiting



verkaveling



binnenruimte



totaalplan

(schematische weergave opbouw hof)

ONTWERP
ONTWIKKELAAR

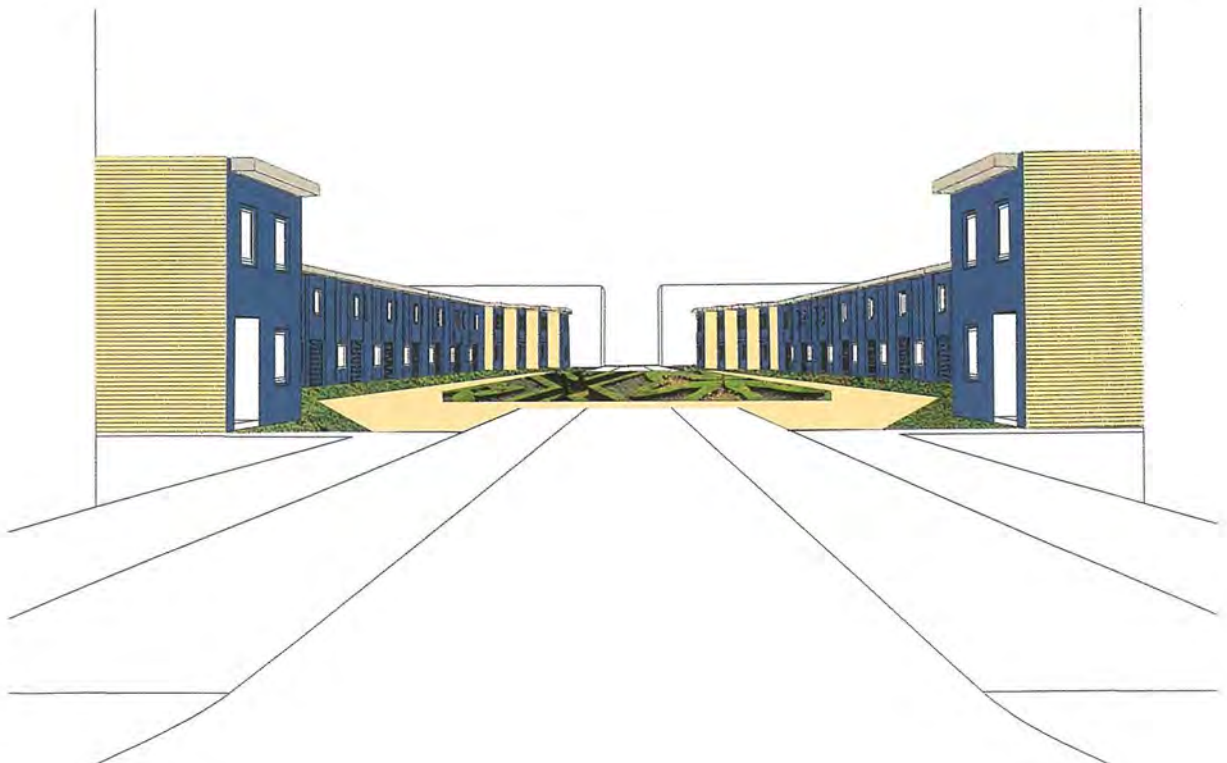
Van Sambeek en Van Veen Architecten BNA BV Amsterdam

BEMOG projectontwikkeling Almere



In het ontwerp zijn, aan de uiteinden van de hof, de woningen naar elkaar toegeschoven. Hierdoor sluit de ruimte zich tot een interieur. De blauwe kleur ondersteunt en versterkt de ovaalvormige ruimte. Door blauw op het hele vlak aan te brengen ligt de nadruk op het kleuren van de ruimte. Dit in tegenstelling tot het afzonderlijk kleuren van ramen en deuren waarbij het accent meer ligt op de objecten. Aan de uiteinden van de hof, waar de woningen naar voren zijn geschoven en de ruimte zich sluit, is het blauw minder aanwezig, en neemt de intensiteit af. Gedacht wordt aan beplanting met een witbloeiende sierkers. Aan de buitenkant van de hof worden heldergroene platanen geplant.

Perspectief





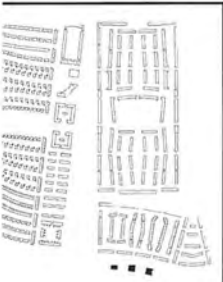
Perspectief

ARCHITECT
ONTWIKKELAAR

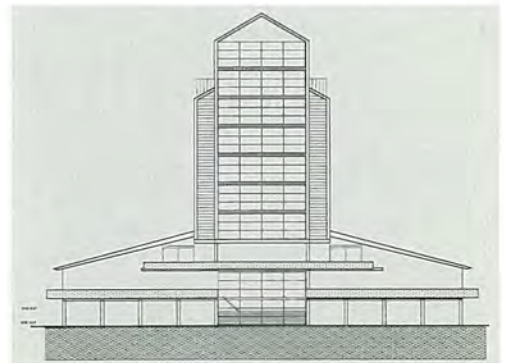
*Ir. Liesbeth van der Pol architect Amsterdam m.m.v. Martin Lette
Boogaerd & Schmidt Stolwijk*

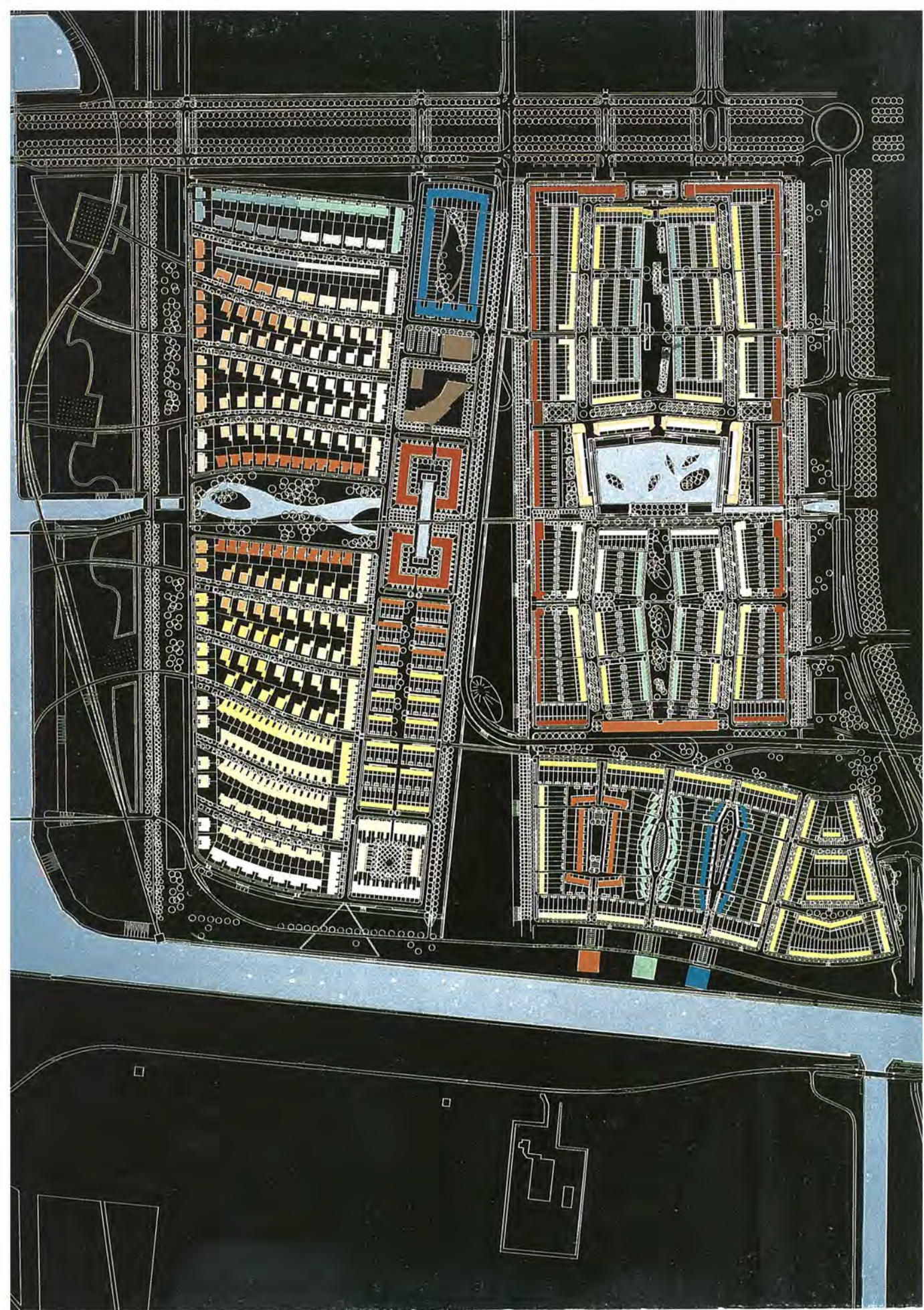
De driekoppige gebouwen staan op wijdgespreide poten vóór de Regenboogbuurt, als wachters voor de wijk. Langgerekt, hoog opgericht kijken ze uit over het weidse polderlandschap, waar de A6 bezoekers van de Regenboogbuurt af en aan voert.

De gebouwen bevaten elk 30 ruime appartementen waarvan 8 in de voet en 22 in de toren. De voet staat op palen in het water, waarover de entree van het gebouw uitkijkt. De kopgevel is glasachtig, de zijgevel van gepotdekseld staalprofiel in metallic kleuren rood, blauw en geel (afwijkend van de voorgeschreven groene kleur). Het hoofdvolume is 9 meter breed en 34 meter diep. Het hoogste punt ligt op 30 meter boven de waterspiegel en de spanwijdte van de voet is 40 meter. De extreme maten geven uitdrukking aan de eigenzinnigheid van de gebouwen.



Kopgevel





Binnenkant omslag Definitieve kleurenschema Regenboogbuurt Almere

In de niet aflatende drang tot vernieuwing en het experimenteren met nieuwe vormen van architectuur en stedenbouw ontwikkelt de gemeente Almere een nieuwe woonwijk waarin het gebruik van kleur het structurende principe is: de Regenboogbuurt.

In het stedenbouwkundig plan zijn de kleuren van de bebouwing, de bomen, de beplanting en het straatmeubilair zorgvuldig op elkaar afgestemd. *Stedenbouw en Kleur* bevat niet alleen een uitgebreide presentatie van dit voorbeeldproject, maar biedt ook inzicht in de wijze waarop de in het begin geformuleerde ambities en ideeën voor een kleurrijke buurt vorm hebben gekregen. Hoe reageren architecten als Sjoerd Soeters, Aldo van Eyck, Rudy Uytenhaak en Liesbeth van der Pol als hen door de stedenbouwkundige wordt voorgeschreven welke kleur hun ontwerp dient te krijgen?

Deze beschrijving van een zoektocht naar (kleur)harmonie op stedenbouwkundig niveau is tegelijkertijd een illustratie van de soms weerbarstige, actuele praktijk van stedenbouw en woningbouw. Met het kiezen voor het primaat van de stedenbouw voegt het voorbeeldproject Regenboogbuurt niet alleen een meerwaarde toe aan Almere, maar geeft het bovendien een nieuwe impuls aan de vakdiscussie in Nederland.

Marc A. Visser en Margriet Pflug zijn respectievelijk architect-directeur en planoloog-wetenschappelijk medewerker van architectuurMANAGEMENT, bureau voor ontwerp, onderzoek en organisatie.



ISBN 90-6868-115-X



9 789068 681154